

Příloha č. 1

Analytická část

Státní kulturní politika 2026–2030+

MINISTERSTVO KULTURY

ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU ČESKÉ KULTURY

Zpracoval kolektiv Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu a kolektiv Institutu umění – Divadelního ústavu (od 1. 7. 2025 Národní institut pro kulturu).

Koncepce dokumentu T. Raabová, P. Peřinka, L. Lázňovská, P. Petrová

Praha, květen 2025

Obsah

Seznam zkratk a pojmů	3
Úvod.....	4
1. Vymezení sektoru a úvod analytické části.....	6
2. Strategické a řídicí nástroje	8
<i>Strategické plánování a evaluace</i>	<i>8</i>
<i>Legislativa</i>	<i>15</i>
<i>Financování a zdroje</i>	<i>18</i>
<i>Výzkum, vývoj, inovace, digitalizace</i>	<i>26</i>
3. Infrastruktura a kapacity.....	29
<i>Personální kapacity</i>	<i>29</i>
<i>Kulturní infrastruktura</i>	<i>34</i>
<i>Regionální rozměr a dostupnost kultury.....</i>	<i>41</i>
<i>Bezpečnost, ochrana a odolnost kultury.....</i>	<i>49</i>
<i>Meziresortní spolupráce</i>	<i>55</i>
4. Společenský rámec a rozvoj kvality	61
<i>Znalost publika a jeho rozvoj</i>	<i>61</i>
<i>Vzdělávání v oblasti kultury a umění.....</i>	<i>65</i>
<i>Udržitelnost, přístupnost a ekologie</i>	<i>68</i>
<i>Rozvoj excelence.....</i>	<i>73</i>
<i>Mezinárodní spolupráce</i>	<i>76</i>
5. SWOT.....	82

Seznam zkratk a pojmů

Zkratka/pojem	Význam
CES	Centrální evidence sbírek
ČR	Česká republika
ČRo	Český rozhlas
ČT	Česká televize
DPČ	Dohoda o pracovní činnosti
DPP	Dohoda o provedení práce
EK	Evropská komise
EU	Evropská unie
HZS	Hasičský záchranný sbor
ICOMOS	Mezinárodní rada památek a sídel (International Council on Monuments and Sites)
IDU	Institut umění - Divadelní ústav ¹
KKO	Kulturní a kreativní odvětví
KKS	Kulturní a kreativní sektor
MF	Ministerstvo financí
MK	Ministerstvo kultury
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NEB	Nový evropský Bauhaus (New European Bauhaus)
NIPOS	Národní informační a poradenské středisko pro kulturu
NPO	Národní plán obnovy
NÚLK	Národní ústav lidové kultury ve Strážnici
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
RVP	Rámcové vzdělávací programy škol
SFA	Státní fond audiovizí
SFK	Státní fond kultury
SKP	Státní kulturní politika
SÚK	Satelitní účet kultury
UNESCO	Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
V4	Spolupráce zemí Visegrádské skupiny
ZUŠ	Základní umělecké školy

¹ Organizace IDU a NIPOS byly k 1. 7. 2025 sloučeny pod novou organizaci – Národní institut pro kulturu.

Úvod

Státní kulturní politika představuje základní strategický dokument pro kulturní a kreativní sektor a jeho podoblasti na dané období. Kultura je ve společnosti silným faktorem s velkým potenciálem ovlivnit život lidí a spojit jeho různé stránky. Úkolem MK jako vrcholného článku veřejné správy je zajistit udržitelný rozvoj kultury, a to jak sociální (ve smyslu přístupnosti pro všechny věkové a sociální skupiny včetně menšin), tak ekologický (snižování energetické náročnosti a ohled na životní prostředí), tak ekonomický a správní (např. transparentní a efektivní rozdělování dotací, hledání nových obchodních modelů, spolupráce mezi resorty i mezi zeměmi apod.).

Na počátku realizace minulé Státní kulturní politiky (v roce 2021) doznívala covidová krize, která omezila kulturní aktivity a setkávání lidí na kulturních akcích. Zdálo se, že společnost v Česku se s tím dokázala vyrovnat. V únoru následujícího roku napadlo Rusko Ukrajinu a doposud relativně bezpečný svět se změnil. Brzy poté kulturní instituce čelily další krizi, tentokrát energetické. Přesto je možné v období 2021–2024 představit řadu úspěchů a posunů v legislativě i mezinárodní úspěchy. Nicméně v klíčových parametrech (např. návštěvnost kultury) jsme stále ještě nedosáhli na úroveň posledního předcovidového roku 2019 a sektor se potýká s řadou přetrvávajících (např. prekarizace práce) i nových výzev (např. AI, bezpečnost).

Na pandemii COVID-19 v roce 2020 zareagovala Evropská rada schválením tzv. Nástroje pro oživení a odolnost (Recovery and Resilience Facility), což pro ČR znamenalo dočasný příliv prostředků v rámci tzv. **Národního plánu obnovy** (dále NPO). Díky rozsáhlé iniciativě „Za kreativní Česko“ se sdružili odborníci a instituce nejen z kulturního a kreativního sektoru (KKS), ale i z akademického a soukromého sektoru a upozornili na význam kultury a kreativity pro ekonomiku a společnost. Díky společnému úsilí se podařilo vyjednat, že z Národního plánu obnovy bylo na kulturu a kreativní odvětví alokováno několik miliard korun, tj. přibližně 4 % z celkového rozpočtu NPO, což je nejvyšší podíl mezi členskými státy EU. Tato iniciativa tak znamenala nejen významnou injekci pro sektor, ale hrála i klíčovou roli při systémovém uznání hodnoty kultury v rámci obnovy a rozvoje Česka po krizi. Relativně velký objem v pěti komponentách umožnil obnovit zahraniční spolupráci a mobilitu, posunul digitalizaci v celém resortu a v nově budovaných kulturních a kreativních centrech v regionech znamenal velký přínos pro kulturní infrastrukturu. Velký zájem vyvolala také řada Kreativní vzdělávání. K dispozici byly také prostředky z evropských strukturálních a investičních fondů včetně tzv. norských fondů (např. v roce 2022 byly čerpány prostředky ve výši téměř 1,5 miliardy korun). Integrovaný regionální operační program (IROP) v letech 2014–2020 investoval do obnovy památek, muzeí a knihoven částkou ve výši přibližně 12 mld. Kč. V IROP 2021–2027 je na památky, muzea a knihovny alokováno 7,5 mld. Kč.

Na obnově se však nepodílely jenom evropské peníze. Rok 2023 zaznamenal nejvyšší rozpočet resortu od roku 1989 (18,5 mld. Kč). I přesto však podíl kapitoly 334 (kapitola ministerstva

kultury) na celkovém objemu výdajů státního rozpočtu nikdy nedosáhl plánovaného jednoho procenta. Nejvyšší byl právě v roce 2023 (0,85 %).

Ministerstvo kultury a jeho 31 příspěvkových organizací s celkovým počtem téměř sedmi tisíc zaměstnanců plní v souladu s tzv. kompetenčním zákonem řadu funkcí. Klíčové jsou zejména tři: legislativní iniciativa a tvorba státní kulturní politiky, péče o kulturní dědictví včetně připomínání minulosti a podpora kulturních aktivit a institucí.

Více než dvoumiliardová podpora kultury formou otevřených dotačních titulů MK (z toho podpora živého umění činila 39,09 %, památkové péče 26,41 %) prošla v roce 2024 procesem revize. Na základě usnesení vlády bylo společně s MF analyzováno více než padesát titulů.

I když závěry budou implementovány postupně v několika příštích letech, ukázalo se, že celý proces je třeba digitalizovat a nastavit systém tak, aby fungoval napříč řadami jako celek, a to ve všech jeho částech. Na svou transformaci čeká Státní fond kultury; Státní fond kinematografie byl transformován na Státní fond audiovize.

Mimořádnou příležitostí pro prezentaci Česka jako schopné a sebevědomé země bylo **české předsednictví v Radě EU ve druhé polovině roku 2022**. V oblasti kultury mělo dvě priority: vytvořit nový pracovní plán EU² pro kulturu na období 2023–2026 a podpořit ukrajinskou kulturu. Díky spolupráci MK ČR a soukromého sektoru byl zahájen projekt na záchranu ukrajinských knižních fondů, ARCHA I. V přípravné fázi jsou digitalizační jednotky ARCHA II a III. Mezi další priority patřilo projednání návrhu nařízení Evropské komise o audiovizi, tzv. Evropského aktu o svobodě médií.

Je třeba připomenout také Rok české hudby 2024. Byl věnován nejen dílu hlavního jubilanta (Bedřicha Smetany) a po celé zemi proběhly koncerty profesionálních i amatérských orchestrů a pěveckých sborů, premiéry oper, výstavy, festivaly i soutěže mladých choreografů. Závěrečný koncert České filharmonie v New Yorku byl nejen mimořádným uměleckým zážitkem, ale také výbornou prezentací Česka.

V **legislativě** byly schváleny dvě významné a dlouho očekávané právní normy: novela zákona č. 203/2006 Sb., která zavádí samostatnou úpravu statusu umělce, a zákon o veřejné kulturní instituci. Novelizovány byly také zákony o České televizi a Českém rozhlasu, které sledují zajištění jejich ekonomické stability. Stále však chybí nový zákon o památkové péči, jehož přijetí je podmíněno dokončením rekodifikace stavebního práva, a proto resort nadále pracuje se zákonem z roku 1987. Péče o kulturní dědictví neznamena jen dotační podporu, ale také připomínání minulosti. Příkladem je vybudování Památníku romského holocaustu v Letech u Písku, spuštění projektu Centra paměti a dialogu Bubny nebo obnova pevnostních měst Josefova a Terezína (ve spolupráci s MMR).

Kulturní a kreativní sektor zaujímá přibližně 4 % celkové **zaměstnanosti** v ČR, přičemž 222 tisíc pracovníků doplňuje přibližně 24 tisíc dobrovolníků. Velkou výzvou

² Evropská komise, *Council of Ministers agrees on new EU Work Plan for Culture 2023–2026*, 2022. Dostupné z: <https://culture.ec.europa.eu/news/council-of-ministers-agrees-on-new-eu-work-plan-for-culture-2023-2026>

je však narůstající prekarizace práce a zhoršování pracovních podmínek v celém sektoru, nejvíce pak v oborech tradiční kultury. Přestože 53 % personálních kapacit sektoru má vysokoškolské

či vyšší odborné vzdělání, mzdy se pohybují na úrovni 95 % celostátní průměrné mzdy, v oborech tradiční kultury dokonce na úrovni 77 %.

V dalších letech čekají EU, včetně Česka, významné změny v nastavení finančních mechanismů (ukončení NPO a splácení půjčky, z níž byl nástroj RRF financován, vyjednání a přijetí nového Víceletého finančního rámce 2028+, který ovlivní financování evropských politik včetně přímo řízených programů, strukturálních i kohezních fondů; otázkou zůstává také zaměření tzv. norských fondů na kulturu). Vedle toho bude Evropa čelit novým výzvám spojeným s bezpečností, novými technologiemi, demografickými změnami nebo měnící se geopolitickou situací (AI, válečné konflikty, dezinformace aj.). Kultura se v řadě zemí stává otázkou politiky a identity národa a v tomto smyslu přitahuje čím dál větší pozornost lidí mimo sektor. To vše poukazuje na to, že v dalším období musí být zaostřeno na **posílení odolnosti kultury**, aby dokázala dlouhodobě odolávat nejrůznějším vlivům a byla schopna se adaptovat na rychle se měnící svět.

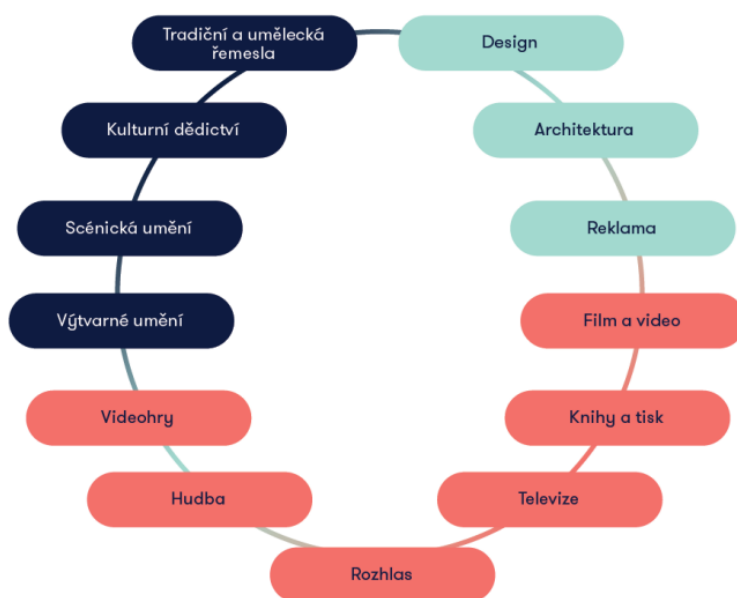
Pokud jde o roli Ministerstva kultury jako vrcholného orgánu veřejné správy, je třeba mít na paměti, že od roku 2000 (tedy od vzniku krajů) je kultura s výjimkou památkové péče v samostatné působnosti samosprávy (obcí a krajů). Přesto s přihlédnutím na význam kultury pro společnost je třeba dokument Státní kulturní politiky vnímat jako svým způsobem akt společenské dohody, tedy jako zásadní informaci o záměrech státu a inspiraci pro strategii samospráv.

1. Vymezení sektoru a úvod analytické části

Kultura je ve společnosti silným faktorem s velkým potenciálem ovlivnit život lidí a spojit jeho různé stránky. *Státní kulturní politika* představuje základní strategický dokument pro kulturní a kreativní sektor a jeho podoblasti na dané období. Přestože je kultura širokou veřejností vnímána především v tradičním pojetí (divadlo, hudba, muzea, galerie, knihovny, kulturní dědictví apod.), již řadu let je odborníky v Česku i celé Evropské unii chápána v celé své šíři, která zahrnuje také kulturní a kreativní odvětví (KKO) přesahující do průmyslu a komerčních sfér (hudební a filmový průmysl, tisk, videohry, média a zpravodajství, reklama, design či architektura). Za nedílnou součást sektoru považujeme také umělecké festivaly, nehmotné kulturní dědictví či umělecké a kreativní vzdělávání. Pozornost je věnována jak profesionálním, tak neprofesionálním činnostem v umění a kultuře.

Výhodou i cílem propojení všech uvedených oblastí jsou široké možnosti spolupráce a rozvoje. Širší pohled na kulturní a kreativní sektor tak kromě zohlednění umělecké excelence a kulturních tradic zdůrazňuje rovněž význam a potenciál inovací a synergie s resorty nad rámec sektoru kultury.

Obr. 1: Přehled oborů kulturního a kreativního sektoru³

Cílem Analytické části Státní kulturní politiky ČR na roky 2026–2030+ je poskytnout pohled na současný stav kultury v Česku a identifikovat klíčové trendy a výzvy pro další rozvoj. Text zkoumá 14 průřezových témat, která jsou společná pro všechny obory kultury a která jsou klíčová pro celkovou odolnost, dostupnost a další rozvoj kultury v dlouhodobém horizontu. Autoři textu jsou si vědomi, že každé téma by si zasloužilo mnohem více prostoru a že každý obor z výše uvedeného výčtu má svá specifika. Cílem je však zmínit nejdůležitější trendy, výzvy a události posledních několika let, které jsou podstatné pro další směřování české kultury. Výsledky této analytické části slouží současně jako východisko pro formulaci strategických cílů pro rozvoj české kultury na dalších pět let.

Další text tedy zahrnuje průřezová témata, která řeší všechny obory kulturního a kreativního sektoru. Rozděleny jsou do tří kategorií:

Strategické a řídicí nástroje: Zahrnují všechny nástroje státní intervence a koordinace. Jsou to páky, kterými stát určuje směr a rozsah své kulturní politiky.

Infrastruktura a capacity: Zahrnují lidské, fyzické a institucionální zdroje i propojení napříč obory – tedy „zázemí kultury“, včetně základních podmínek pro poskytování kulturních služeb, jako je bezpečnost a dostupnost kultury ve všech regionech.

Společenský rámec a rozvoj kvality: Tyto kapitoly reflektují, komu kultura slouží, jak přispívá k rozvoji společnosti a jaké principy naplňuje. Promítají se zde také zásadní trendy ve všech oblastech kultury.

³ Zdroj: MINISTERSTVO KULTURY ČR. *Strategie rozvoje a podpory kulturních a kreativních odvětví 2021–2025* [online], str. 24. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2021 [cit. 2025-03-22]. Dostupné z: https://www.mk.gov.cz/doc/cms_library/strategie-kko-14141.pdf

2. Strategické a řídicí nástroje

Strategické plánování a evaluace

Státní kulturní politika (dále také SKP) je zastřešujícím dokumentem, který udává směr vývoje zpravidla pro příštích pět let. Verze na období 2021–25 si v souladu se Strategickým rámcem ČR 2030⁴ (kultura je zde pojímána jako důležitá součást národní identity, jejíž klíčovou složkou je soudržnost společnosti a její udržitelný rozvoj) a Evropským rámcem⁵ kladla za cíl přispět k dostupnosti kulturní nabídky, zajistit rovný přístup ke kultuře, podpořit klíčové funkce kultury, rozvíjet kulturní a kreativní odvětví. Poprvé se v takovém dokumentu objevil důraz na širší pojetí kultury jako mezisektorové oblasti, na partnerství se samosprávou a dalšími sektory a subjekty působícími v kultuře. Je tedy zřejmé, že usiluje o to být inspirací pro celou veřejnou správu, tj. překročit fakt, že od vzniku krajů je kultura s výjimkou památkové péče v samostatné působnosti samosprávy. Poměrně dlouho přitom unikla pozornosti skutečnost, že ze zákona o krajích⁶ byla při novelizaci oblast kultury vypuštěna úplně.

Na tento zastřešující dokument navazuje **Strategie rozvoje a podpory kulturních a kreativních odvětví 2021–2025**⁷, která definuje oblasti KKO (jedná se o oblasti z více než 50 % finančně soběstačné s potenciálem generovat zisk, např.: audiovizí, hudba, knihy a tisk, reklama, architektura, design a móda) a poprvé deklaruje, jak stát podpoří jejich rozvoj, tedy co udělá pro design, architekturu, hudební průmysl nebo rozvoj herního průmyslu. Navrhuje např. systém kreativních voucherů, podporu exportu kreativních produktů nebo spolupráci s Ministerstvem průmyslu a obchodu.

Ministerstvo kultury ČR také připravilo **koncepční dokumenty pro některé další oblasti kultury**, jako je například *Koncepce památkové péče v ČR 2024–2028*, aktuální *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027*, *Plán péče o tradiční lidovou kulturu v ČR 2023–2030* nebo *Dlouhodobá koncepce kinematografie 2023–2028*. Naopak *Koncepce rozvoje muzejnictví v ČR* (platná do roku 2020) ani *Koncepce podpory umění v ČR* (platná do roku 2020) nebyly dosud nahrazeny novými materiály. Původním cílem Ministerstva kultury přitom bylo vytvořit ucelenou a na Státní kulturní politiku navazující sadu strategických dokumentů pro jednotlivé oblasti kultury. Důvodem, proč tyto strategie nevznikly, je skutečnost, že ještě neskončila implementace NPO, která výrazně proměnila dotační programy a přinesla zásadní legislativní změny.

⁴ Strategický rámec Česká republika 2030. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/udrzitelny-rozvoj-v-ceske-republice/strategicky-ramec-ceska-republika-2030>

⁵ Strategický rámec pro kulturní politiku EU. Dostupné z: <https://culture.ec.europa.eu/cs/policies/strategic-framework-for-the-eus-cultural-policy>

⁶ Zákon o krajích (krajské zřízení) 129/2000 Sb. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=3&t=423>

⁷ MINISTERSTVO KULTURY ČR. *Strategie rozvoje a podpory kulturních a kreativních odvětví 2021–2025* [online]. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2021 [cit. 2025-03-22].

Dostupné z: https://www.mk.gov.cz/doc/cms_library/strategie-kko-14141.pdf

Návaznost Státní kulturní politiky na koncepční dokumenty ČR

Státní kulturní politika navazuje zejména na následující strategické dokumenty ČR:

- **Strategický rámec Česká republika 2030⁸**

Jedná se o hlavní strategický dokument pro udržitelný rozvoj ČR. Kultura je zahrnuta v oblasti „Odolná a soudržná společnost“ a „Kvalita života“. V šesti klíčových oblastech shrnuje, kam rozvoj České republiky dospěl, jakým čelí rizikům a jakých příležitostí může využít. Pro každou oblast formuluje strategické i specifické cíle. Jejich naplnění pak leží na jednotlivých ministerstvech. Kultura je zde pojímána jako „důležitá součást národní identity, jejíž klíčovou složkou je soudržnost společnosti a udržitelný rozvoj“. Aktualizovaná *Strategie ČR 2030 s výhledem do roku 2050* z roku 2024 obsahuje v části „Lidé a společnost“ nový odstavec věnovaný kultuře:

6. Veřejné investice podporují klíčové funkce kultury a rovný přístup ke kultuře a kreativitě.

6.1. Pro rozvoj kultury jsou zajištěné dostatečné finanční prostředky a posilují se možnosti dlouhodobého finančního plánování kulturních organizací.

Podpora kultury bude vnímána jako klíčový prvek pro udržení kulturního dědictví, rozvoj kreativity a posílení společenské soudržnosti. Kulturním organizacím bude umožněno efektivně plánovat a rozvíjet své aktivity dlouhodobě a vytvářet kreativní a inovativní projekty.

6.2. Podpoří se rovnoměrná dostupnost kulturní nabídky, vznik tvůrčích regionálních skupin a příležitostí pro tvorbu v kultuře.

ČR bude cílit na rovnoměrnou dostupnost kulturní nabídky, která zajistí, že všichni obyvatelé mají přístup ke kulturním aktivitám bez ohledu na jejich geografickou polohu, národnostní či jiná specifika. Podpoří se vznik tvůrčích regionálních skupin, které hrají klíčovou roli v rozvoji místní kultury a přispívají k obohacení kulturního života v různých regionech. Kulturní organizace či tvůrčí skupiny budou mít dostupné institucionální zázemí, které umožní umělcům a kulturním pracovníkům rozvíjet své projekty a spolupracovat na nových iniciativách.

6.3. Kulturní a kreativní odvětví jsou mezioborově provázány jako příležitost pro rozvoj ekonomiky.

Kulturní a kreativní odvětví zahrnují širokou škálu aktivit, od umění, architektury, literatury či designu po technologie, marketing a média, které společně posilují hospodářský růst a inovace i mimo kulturní oblast. Umění, kulturní dědictví i památky

⁸ Strategický rámec Česká republika 2030. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/udrzitelny-rozvoj-v-ceske-republice/strategicky-ramec-ceska-republika-2030>

budou významných zdrojem pracovních míst a příležitostí pro menší a střední podniky. Mezioborový přesah bude mít pozitivní vliv na vzdělávání či rozvoj cestovního ruchu a významně přispěje k rozvoji talentů. V rámci kulturního a kreativního odvětví budou podporovány start-upy a kreativní centra.

Jako klíčové strategie pro naplnění klíčové oblasti „Lidé a společnost“ (relevantní pro kulturu) uvádí řadu strategických dokumentů a mezi nimi také Státní kulturní politiku 2021–2025.

- **Národní koncepce kohezní politiky. Implementace v České republice po r. 2020 (2021–27)**⁹
Kultura: kap. 1.2.10. zmiňuje význam hmotného i nehmotného kulturního dědictví, KKO s vazbami na turismus a ekonomický potenciál. Uvádí nezbytné specifikum kultury a umění pro vzdělání, kohezi společnosti a její odolnost. Definiuje kulturu jako součást národní identity.
- **Národní investiční plán ČR (2020–2050)**¹⁰
Kultura je zahrnuta jako oblast veřejné infrastruktury (např. rekonstrukce kulturních zařízení).
- **Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+**¹¹
Kultura je vnímána jako nástroj soudržnosti, rozvoje komunit a atraktivitu území. Obsahuje priority pro kulturní infrastrukturu a kreativní průmysly v regionech.
- **Politika architektury a stavební kultury ČR (2015)**¹²
Dokument je zaměřený na veřejný prostor a kvalitu kulturního prostředí. Svým obsahem přesahuje do oblastí památkové péče a kulturní infrastruktury.

⁹ Budoucnost kohezní politiky po roce 2020+. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/getmedia/f56ee75d-5d0d-4200-a84e-2adb94455552/VI-KS-Priority-CR-Architektura.pdf.aspx?ext=.pdf>

¹⁰ Národní investiční plán 2020–2050. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/media-centrum/aktualne/Narodni-investicni-plan-CR-2020-2050.pdf>

¹¹ Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/microsites/uzemni-dimenze/regionalni-rozvoj/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2021>

¹² Politika architektury a stavební kultury ČR (2015). Dostupné z: <https://www.uur.cz/uzemni-planovani/politika-architektury-a-stavebni-kultury-cr/>

- **Digitální Česko (strategie digitální transformace ČR)**¹³
Pojímá kulturu jako zdroj digitálního obsahu a služeb (digitalizace kulturního dědictví, e-kultura, přístupnost).
- **Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+**¹⁴
Obsahuje přesahy do oblastí kulturního vzdělávání, mediální gramotnosti a práce s veřejností.

Mezinárodní dokumenty týkající se kulturní politiky

Státní kulturní politika navazuje na řadu mezinárodních koncepčních dokumentů a úmluv. Na **úrovni EU** se jedná především o *Usnesení Rady EU o Pracovním plánu EU pro kulturu (2023–2026)*, zastřešující strategický dokument EU v oblasti kultury, který byl vyjednáán a přijat za českého předsednictví v Radě EU a obsahuje prioritní oblasti a činnosti, které v daném čtyřletém období členské státy EU naplňují. Unijní strategické dokumenty pro kulturu z posledních let (Závěry Rady) jsou umístěny na webových stránkách MK¹⁵.

Zásadním pro další směřování spolupráce v oblastech kultury a audiovize v Evropě bude také připravovaný unijní strategický rámec pro kulturu (tzv. Kulturní kompas), jehož cílem by mělo být posílení kultury jako základního kamene tvorby politik EU napříč portfolii a podpora integrovaného přístupu, který posiluje kulturní politiku v rámci širších cílů EU a umožňuje členským státům orientovat se v měnícím se kulturním, sociálním a hospodářském prostředí a přizpůsobovat se mu. Jednou z klíčových strategií nového kolegia EK je Unie dovedností, která byla představena v březnu 2025. Jedná se o zastřešující strategii, jejímž cílem je synergicky posilovat Kompas pro konkurenceschopnost, Dohodu o čistém průmyslu a Strategii unie připravenosti. Unie dovedností se týká také pomalu mizějících tradičních řemesel a jiných profesionálů v kultuře, kvůli jejichž pracovním podmínkám vzniká hrozba toho, že se v budoucnu stanou ohroženým druhem (například překladatelé, ilustrátoři, redaktori atp.). Investice do lidského kapitálu je jedním z pilířů unijní politiky pro posilování odolnosti a konkurenceschopnosti Evropy.

Významné jsou také **úmluvy a další dokumenty UNESCO**, kterými se Česká republika řídí (jejich výčet je uveden na webu MK)¹⁶. Z poslední doby je významná deklarace z konference

¹³ Strategický plán digitalizace Česka do roku 2030. Dostupné z: <https://digitalnicesko.gov.cz/>

¹⁴ Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. Dostupné z: <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>

¹⁵ MINISTERSTVO KULTURY ČR. *Dokumenty Rady ministrů kultury a audiovize* [online]. Praha: Ministerstvo kultury ČR, [cit. 2025-03-22]. Dostupné z: <https://mk.gov.cz/dokumenty-rady-ministru-kultury-a-audiovize-cs-58>

¹⁶ MINISTERSTVO KULTURY ČR. *Oddělení pro vztahy s UNESCO a mezinárodní spolupráci* [online]. Praha: Ministerstvo kultury ČR, [cit. 2025-03-22]. Dostupné z: <https://mk.gov.cz/oddeleni-pro-vztahy-s-unesco-a-mezinarodni-spoluprace-cs-50?searchString=UNESCO>

Mondiacult 2022, která pokrývá všechny oblasti mandátu UNESCO za kulturu¹⁷. Hlavním cílem konference bylo definovat kulturu jako „veřejný zájem“, podpořit adaptaci kulturních politik zaměřených na řešení aktuálních světových výzev a vytyčit okamžité a budoucí priority pro vytvoření silnějšího a odolnějšího kulturního sektoru. V tomto smyslu byla přijata závěrečná *Deklarace společných priorit*, která nastiňuje výhledový program reflektující transformační dopad kultury na udržitelný rozvoj. Evropští ministři kultury přijali v roce 2018 na podnět Švýcarska *Davoskou deklaraci*. Evropské státy se v ní zavázaly začlenit vysoce kvalitní stavební kulturu (Baukultur) na politické a strategické úrovni. Tento závazek vytvořil základ pro zahájení Davoské aliance v roce 2023. Prostřednictvím této aliance se politika, soukromý sektor i občanská společnost zavazují ke zlepšení plánování měst, vesnic a krajiny.

Kulturní plánování na úrovni samosprávy a jednotlivých organizací

Pokud jde o strategické plánování kultury na úrovni samosprávy, většina krajů má samostatný strategický dokument pro rozvoj kultury, někdy však pouze koncepci rozvoje svých příspěvkových organizací v oblasti kultury nebo kapitoly týkající se kultury v základním strategickém dokumentu kraje. Dokumenty jsou většinou na delší období, než pět let (např. Strategie rozvoje kultury, kulturního dědictví a kulturních a kreativních odvětví 2022–2030 v Královéhradeckém kraji, Strategie rozvoje kultury a kulturního dědictví Ústeckého kraje 2021–2030).

Zásadním způsobem přispěly k mapování oblastí KKO a k vytváření strategických dokumentů výzvy v rámci Národního plánu obnovy – jednak pro mapování KKO v gesci krajů, jednak výzva pro profesní a oborové asociace v deseti oborech dle nové metodiky vytvořené MK (např. pro mapování hudebního průmyslu nebo designu). Tyto strategie a analýzy byly dokončeny na jaře 2025.

Na úrovni krajských měst najdeme koncepci rozvoje kultury, například v Brně, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Jihlavě, Liberci, Ostravě, Plzni, Praze, Ústí nad Labem a Zlíně. K tvorbě kulturních strategií přispívá také soutěž **Evropské hlavní město kultury (EHMK)**, kde je existence středně - až dlouhodobé koncepce rozvoje kultury podmínkou pro kandidaturu města na tento titul. To v letech 2021–2022 přispělo ke zpracování či aktualizaci strategických dokumentů v kandidátských městech na titul v roce 2028: Brně, Českých Budějovicích, Liberci a Broumovu. Titul EHMK 2028 získaly České Budějovice.

U menších měst (do 50 tis. obyvatel) je kultura většinou součástí komplexního strategického dokumentu města. Přesto se zvyšuje počet měst, která si uvědomují význam kultury a vytváří samostatné oborové koncepce, často pro kulturu a cestovní ruch (případně i sport) dohromady – například Hodonín, Mikulov, Šumperk, Uherské Hradiště, Velké Meziříčí, Vimperk a řada dalších. Stav kultury a strategického plánování kultury ve městech byl také donedávna

¹⁷ UNESCO. *Deklarace z konference MONDIACULT 2022* [online]. Mexico City: UNESCO, 2022 [cit. 2025-03-22]. Dostupné z: https://mk.gov.cz/documents/20142/874304/Mondiacult2022_Declaration_CZ.pdf

mezi tématy auditů udržitelného rozvoje realizovaných v mnoha českých městech v rámci **Místní agendy 21**¹⁸ (pod Ministerstvem životního prostředí), která sleduje udržitelnost rozvoje a návaznost na Sustainable Development Goals (SDGs) Organizace spojených národů. Aktuálně (březen 2025) probíhá revize těchto auditů a je vážné riziko, že kultura z této agendy zcela vypadne. Pozitivním trendem je rostoucí důraz na participativní metody přípravy strategií, do níž jsou zapojeni klíčoví aktéři. Naopak větší pozornost by si zasloužila koordinace mezi různými úrovněmi veřejné správy; prospělo by také větší sdílení dobré praxe.

Úroveň strategického plánování na **úrovni jednotlivých kulturních organizací** stále není běžnou praxí a odvíjí se od kvality managementu jednotlivých subjektů. Obecně platí, že velké organizace své rozvojové dokumenty mají, z menších jen některé. Zpracování takové studie sice patří ke standardům výběrových řízení na ředitele, avšak tyto koncepce lze chápat spíše jako vize rozvoje k dalšímu rozpracování do cílů a opatření. Ty však většinou zůstávají nezpracovány. Zřizovatelé zpracování takových dokumentů zpravidla neukládají a nejsou připraveni přebírat závazky z nich vyplývající.

Data pro strategické plánování a evaluace

Pro strategické plánování je důležité vycházet z objektivních dat. Podmínkou je sběr v dostatečné kvalitě a relevantní interpretace. Základní formou sběru dat o kultuře je **statistika kultury**. Ministerstvo je povinno ze zákona o státní statistické službě (č.89/1995 Sb.) ji zajistit. Už před řadou let převedlo tuto povinnost formou příkazní smlouvy na svou organizaci NIPOS (která byla k 1. 7. 2025 sloučena do Národního institutu pro kulturu). Ta v současné době elektronicky šetří v jedenácti oblastech kultury více než 11 tisíc statistických jednotek. Jsou mezi nimi všechny tři typy poskytovatelů veřejných kulturních služeb (organizace zřizované veřejnou správou, NNO a podnikatelské subjekty). Každoročně jsou tak k dispozici data s určitými specifiky pro každou oblast. Nejúplnější (co se týče návratnosti dat od zpravodajských jednotek) jsou data za knihovny, které jsou z velké části veřejné. NIPOS ve spolupráci s řadou dalších subjektů usiluje jednak o zpřesnění statistických výkazů, jednak o přesné určení souboru jednotek v souladu s vymezením a definicí oblastí, a rovněž využívá metodu dopočtů.

Vedle těchto dat je k dispozici od r. 2010 Satelitní účet kultury, který podle metodiky Eurostatu zjišťuje podíl kultury na celkovém HDP ČR, podíl zaměstnanosti v kultuře na celkovém počtu pracovníků v ekonomice a další ekonomické údaje. V posledních letech se zájem MK o tato data zvýšil, avšak stále nejsou zcela využívána. Odbory MK jako příčiny uvádějí potřebu individuálních dat (zatímco statistika poskytuje data agregovaná) a dále fakt, že informace je třeba správně interpretovat. Např. statistika šetří v památkách pouze objekty zpřístupněné za vstupné, což představuje relativně malou část památkového bohatství ČR. Šetří se také pouze profesionální hudební tělesa, jejichž počet tvoří pouze malou část celkového hudebního

¹⁸ CENIA, česká informační agentura životního prostředí. *Místní agenda 21* [online]. Praha: CENIA, [cit. 2025-03-22]. Dostupné z: <https://ma21.cenia.cz/>

průmyslu. Např. většina pěveckých souborů jsou sbory amatérské, které šetřeny nejsou. Někdejší pokus šetřit tato tělesa (další jsou např. dechové orchestry) mutací B výkazu ztroskotat na malé responzivitě.

Na datech ze státní statistiky stojí také dva evaluační programy: benchmarking knihoven (NIPOS a NK) a benchmarking muzeí a galerií (NIPOS a Asociace muzeí a galerií). Velkou výzvou pro lepší zachycení váhy oblasti kultury v ekonomice je také zpřesňování zařazení subjektů do správných položek klasifikace CZ-NACE, na kterou jsou výstupy ze statistických zjišťování NIPOS a ČSÚ vázána. Zpřesňování tohoto zařazení v rámci kulturních a kreativních odvětví by mělo být také jedním z výstupů probíhajícího mapování KKO.

Strategický přístup ke kultuře na základě **sběru dat a datové analýzy** je velkou výzvou pro kulturní politiku v nadcházejícím období. Přestože rozsah a kvalita dat, která má stát pro rozhodování o podpoře kultury k dispozici, s postupem času rostou, chybí systematický pohled na celkový obraz („big picture“) a interpretace dat s návazným začleněním do strategického plánování a evidence-based řízení.

Systémová **evaluace** v kultuře je nelehkou disciplínou. V oblasti hodnocení zásadních procesů, institucí a aktivit je důležité zejména nastavení a vyhodnocování vlastních cílů a indikátorů stanovených v individuálních strategiích. Pro vzájemné porovnání institucí a projektů se dlouhodobě diskutuje o zavedení kompatibilních indikátorů a jejich implementaci na jednotlivých úrovních veřejné správy. Pro inspiraci lze i v tomto případě sáhnout do zahraničí (např. *Impact and Insight Toolkit*¹⁹), případně i do českého prostředí (např. nový pražský nástroj *Evaluart*²⁰, benchmarkingové aplikace NIPOS pro knihovny, muzea a galerie, nově také pro divadla).

Z hlediska dalšího období je zásadní zaměřit se na dokončení a aktualizaci strategických dokumentů pro jednotlivé oblasti kultury, které dnes v řadě případů chybí nebo jsou zastaralé. Klíčovým úkolem zůstává institucionální posílení strategického plánování a evaluace v rámci Ministerstva kultury i jeho příspěvkových organizací. Za nezbytné lze označit také větší koordinaci napříč úrovněmi veřejné správy, podporu sdílení dobré praxe a rozvoj systematické práce s těmito daty v rámci evidence-based přístupů.

¹⁹ ARTS COUNCIL ENGLAND. Impact and Insight Toolkit /online/. Ondon: Counting What Counts Limited, 2025 (cit.2025-03-10). Dostupné z: <https://www.artscouncil.org.uk/impact-and-insight-toolkit>

²⁰ Dostupné z: <https://www.kreativnipraha.eu/cs/projekty/data-v-kulture/evaluart>

Legislativa

Zajištění legislativního rámce pro kulturu

Státní kulturní politika 2021–2025 navrhovala řadu legislativních změn, jejichž cílem bylo zjednodušit poskytování veřejných kulturních služeb, podpořit rozvoj kulturního a kreativního sektoru, zajistit dostupnost kultury a umění pro všechny skupiny obyvatel České republiky a vytvořit podmínky pro rozvoj a péči o oblast kultury ve všech jejích podobách. V posledních pěti letech byly realizovány následující legislativní počiny:

Schválením zákona č. 79/2025 Sb. byl novelizován zákon **č. 203/2006 Sb. o některých druzích podpory kultury** (účinnost od 1. července 2025). Cílem novelizace bylo zejména definována právně ukotvit **status umělce a umělkyně**. Klíčovým prvkem této úpravy je zřízení registru umělců, který bude spravovat Ministerstvo kultury jako informační systém veřejné správy. Pro zápis bude umělec muset doložit smluvní vztahy nebo jiné důkazy o výkonu umělecké činnosti. Registrovaní umělci budou mít možnost žádat o stipendium na tvůrčí nebo studijní účely, pokud splní určité podmínky. V případě vyhlášení nouzového stavu může ministerstvo vyhlásit dotační program, ve kterém budou oprávněnými žadateli umělci zapsaní v registru. Propojení Registru umělců s případnými „záchrannými“ dotačními balíčky výrazně urychlí administraci, včetně proplácení podpor.

V současnosti většina umělců, kteří nejsou v pracovněprávním vztahu, vykonává svou profesi jako tzv. svobodné povolání. Typické pro kulturní sektor je v důsledku **prekarizace práce** kombinace několika „úvazků“, a to jak pracovněprávního typu, tak v kombinaci se samostatně výdělečnou činností. Tisková zpráva Ministerstva kultury uvádí výši podpory přibližně 130 milionů korun ročně pro autory uměleckých děl a výkonné umělce. Očekává se podpora až 1500 projektů ročně; rozhodující budou rozpočtové možnosti MK v budoucích letech. V rámci implementace novely je nutné vytvořit metodické centrum pro status umělce, které bude řešit související agendu.

Dalším úkolem Ministerstva kultury bude v budoucnu sledovat a prosazovat opatření v rámci obecných legislativních úprav tak, aby byly chráněny a posilovány sociální jistoty umělců a umělkyně. Jedná se zejména právní úpravy zahrnující výběr daní, autorské právo a další oblasti. Je třeba, aby v budoucnosti byl status umělce zohledněn v Katalogu prací ve veřejných službách a správě (nařízení vlády č. 222/2010 Sb.). V souvislosti s novou zákonnou úpravou je třeba uvažovat i o vytvoření sociálního fondu pro umělce a umělkyně a se zavedením programu sociálního spoření k podpoře druhé kariéry umělců. Pracovní skupina ke statusu umělce pod vedením IDU zpracovala konkrétní navazující kroky pro implementaci statusu umělce viz níže také v kap. Personální kapacity).

Ministerstvo kultury si dlouhodobě uvědomuje nutnost spolupráce s kraji a obcemi, zejména v problematice řešení kooperativního a vícezdrojového financování kulturních institucí. To je jeden z důvodů, proč byl vypracován a nově schválen **zákon č. 263/2024 Sb., o veřejných kulturních institucích**, který je účinný od 1. ledna 2025. Zákon stanovuje nový typ právnické osoby, veřejnou kulturní instituci, jako alternativu ke stávajícím příspěvkovým organizacím. Cílem je odpolitizování institucí, zajištění účasti odborné veřejnosti na jejich řízení, finanční

stabilita a zefektivnění financování. Nově by kulturní instituce mohly získávat peníze nejen od zřizovatele, ale také od spoluzřizovatelů (v rámci úrovně samosprávy). Transformace stávajících příspěvkových organizací na veřejné kulturní instituce bude ze strany zřizovatelů dobrovolná. Má umožnit víceleté plánování a kooperativní financování a rovněž pružnější hospodaření. Cílem normy je větší stabilita kulturních institucí. Lze předpokládat, že tato nová právní forma bude vhodná zejména pro větší divadla, symfonické orchestry, některá velká muzea či galerie.

V oblasti muzejnictví byla vydána **novela vyhlášky Ministerstva kultury č. 275/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy** (k 1. 1. 2025).²¹ Z dalších souvisejících změn legislativy lze zmínit také novelu zákona č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty nebo dvě novely zákona č. 362/2022 Sb. o vstupu a dovozu některých kulturních statků na celní území Evropské unie (v rámci implementace příslušných nařízení Evropského parlamentu a Rady EU).

V roce 2023 byla také podepsána trojstranná dohoda mezi Policií ČR, MK ČR a Národním památkovým ústavem, která upravuje postup útvarů a organizačních článků Ministerstva kultury, NPÚ a policie, které jsou pověřeny výkonem agendy související s ochranou movitého kulturního dědictví České republiky a navrácením nezákonně vyvezených kulturních statků. Metodika určování rozsahu kulturních památek a způsob jejich evidence byla vydána dne 16. 2. 2023.²²

Mezi Ministerstvem vnitra (potažmo Hasičským záchranným sborem ČR) a Ministerstvem kultury existuje také Rámcová dohoda o spolupráci na úseku požární ochrany kulturních památek a dále pak Dohoda o spolupráci mezi HZS ČR a Národním památkovým ústavem.

V procesu rozvoje kulturních a kreativních odvětví byla rovněž nezbytná **transformace Státního fondu kinematografie na Státní fond audiovize**. Byla přijata novela audiovizuálního zákona, která nabyla účinnosti 1. ledna 2025. Probíhá transformace Státního fondu kinematografie na Státní fond audiovize (SFA). Tím by se měla rozšířit podpora v tomto odvětví KKO a zavádí se systém, který rozdělí podporu do čtyř kategorií: 1) Kinematografie; 2) Televizní díla; 3) Animace a videohry; a 4) Infrastruktura audiovize. Ve výsledku by tato opatření měla zefektivnit podporu kinematografie a audiovize. SFA hospodaří s ročním rozpočtem přibližně 1,2 miliardy korun. Tato částka se může měnit v závislosti na příjmech z audiovizuálních poplatků, které jsou závislé na chování audiovizuálního trhu, a výše schválených dotací na pobídky a na provoz.

²¹ Novela vyhlášky Ministerstva kultury č. 275/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy (k 1.1.2025) <https://mk.gov.cz/vyhlaska-ministerstva-kultury-c-275-2000-sb-ktou-se-provadi-zakon-c-122-2000-sb-o-ochrane-sbirek-muzejni-povahy-a-o-zmene-nekterych-dalsich-zakonu-cs-1609>

²² NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. *Zajištění jednotného metodického postupu při určování rozsahu věcí evidovaných v ÚSKP vč. jejich součástí a postupu při jejich trvalých přesunech* [online]. Praha: Národní památkový ústav, 2024 [cit. 2025-03-22]. Dostupné z: https://www.npu.cz/portal/o-nas/npu-a-pamatkova-pace/npu-jako-institute/povinne-zverejnovane-informace/2024_odpovedi-106/24-2-9/sme300-230011-zajisteni-jednotneho-metodickeho-postupu-pri-urcovani-rozsahu-veci-evidovanych-v-uskp-vc-jejich-soucasti-a-postupu-pri-jejich-trvalych-presunech_redigovano.pdf

Dalším významným legislativním počinem Ministerstva kultury je i tzv. **velká mediální novela (Zákon č. 119/2025 Sb.)**. Jde o novelu zákonů o České televizi, Českém rozhlasu a televizních a rozhlasových poplatcích, schválenou na jaře 2025 a účinnou od 1. května 2025²³. Svým obsahem mimo jiné reaguje na technologický vývoj v daném odvětví, zejména pak na rozmach internetového vysílání. V neposlední řadě by novela měla zajistit větší udržitelnost financování veřejnoprávních médií, které by mělo být nezávislé na státním rozpočtu, a zároveň zachovat jejich kvalitu a vyváženost. Velká mediální novela navazuje na tzv. malou mediální novelu, která prošla legislativním procesem v roce 2023 a mimo jiné zapojuje Senát do volby radních ČT a ČRo.

Kromě výše uvedených legislativních změn byl novelizován **Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském**, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v návaznosti na nové právní předpisy EU, reagující na technologický vývoj. Autorský zákon je mimo jiné jedním ze základních předpisů pro digitální knihovny. Výzvou pro legislativní změny v oblasti kultury a kulturních služeb do dalšího období je hlavně umělá inteligence a s ní spojené otázky autorského práva.

K významným úkolům Ministerstva kultury patří i zlepšování právního prostředí, které má dopad na oblast státní památkové péče. **Novela zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči** z 29. května 2024 odstranila terminologické neprovázanosti aktuálního znění zákona o státní památkové péči na stavební zákon a technicky upravila vymezení některých dílčích pojmů v oblasti restaurování. Novela je dílčí technickou novelou zaměřenou na dvě hlavní oblasti. Jednou je další fáze digitalizace, která by měla umožnit strojovou výměnu informací o ochraně památkových rezervací, památkových zón nebo o vymezení ochranných pásem podle zákona o státní památkové péči mezi Ústředním seznamem kulturních památek ČR na jedné straně a Registrem územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN) a katastrem nemovitostí na straně druhé. Počítá se s dalšími legislativními úpravami v oblasti ochrany památek a péče o ně.

V SKP 2021–2025+ Ministerstvo kultury klade důraz na rozvoj právního prostředí v oblasti muzeí a galerií se zřetelem na ochranu organizací, které uchovávají kulturní dědictví pro další generace, a to včetně nehmotného kulturního dědictví. V této oblasti je nutné posilovat správu a evidenci muzejních sbírek. Je proto nutné hledat možnosti adekvátní novelizace související legislativy, včetně zákona č. 122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy, jehož poslední novelizace proběhla v letech 2021/2022.

Od 1. 1. 2024 na základě vládního konsolidačního balíčku došlo k snížení sazby DPH z 10 % na nulu v knižním provozu (v rámci § 71i zákona o DPH č. 235/2004 Sb.). Toto opatření však nijak zásadně nezvýšilo ani autorské honoráře, ani rabaty knihkupců nebo tržby nakladatelů. Stejně tak se výrazně nezměnily ani ceny pro zákazníky. Pokud nulová DPH k něčemu vedla, je to zamezení dalšího výrazného zdražování knih. Je otázka, jak dlouho se podaří cenovou hladinu udržet, neboť knižní trh byl tak podfinancovaný, že 10 % jen stěží zacelilo chybějící

²³ Zákon č. 119/2025 Sb., ze dne 9. dubna 2025, kterým se mění zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, a zákon č. 252/2023 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích. Účinnost od 1. května 2025. Dostupné z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/2025/119>

finance nahromaděné po mnoho let v rámci celého provozu. Nulová sazba DPH na fyzická média by byla vhodná rovněž v dalších kulturních segmentech, jako je hudba a tisk.

Dalším z možných způsobů podpory kulturního sektoru je stimulace dárců (negrantový fundraising) za pomoci daňových zvýhodnění. V reakci na dopady pandemie COVID-19 z iniciativy Asociace veřejně prospěšných organizací ČR schválila Poslanecká sněmovna v lednu 2021 novelu zákona o daních z příjmů, která umožnila zvýšit odpočet darů až do výše 30 % daňového základu. Tento krok představoval významné zvýšení oproti původním limitům, které činily 15 % u fyzických osob a 10 % u právnických osob. Platnost tohoto zvýšeného limitu byla stanovena jako dočasná – vztahovala se pouze na zdaňovací období roku 2021. V roce 2022 byl tento daňový benefit prodloužen v rámci zákona č. 65/2022 Sb. (tzv. Lex Ukrajina) v reakci na invazi Ruské federace na Ukrajinu. Na základě této úpravy bylo opatření prodlouženo na roky 2022 a 2023. Daňový odpočet až do výše 30 % se vztahoval na fyzické osoby podle § 15 zákona o daních z příjmů a na právnické osoby podle § 20 odst. 8 zákona o daních z příjmů. V prosinci 2024 schválila Poslanecká sněmovna další prodloužení tohoto daňového zvýhodnění na období 2024–2026. Daňovou výhodu lze uplatnit zpětně za rok 2024. Konkrétní text zákona o 30 % odpočtu však není přímo zakotven v zákoně o daních z příjmů, ale je upraven v zákoně č. 128/2022 Sb. (novelizace zákona č. 65/2022 Sb.). Daňový odpočet až do výše 30 % bude platit zpětně za rok 2024 a zůstane v platnosti do konce roku 2026.

Stále pokračuje nevyřešená legislativní nejistota ohledně statusu **veřejné prospěšnosti**. Přestože původní záměr Občanského zákoníku z roku 2012 počítal s prováděcím zákonem, který by detailně upravil podmínky pro získání tohoto statusu, k jeho přijetí nedošlo. V roce 2017 byl naopak status veřejné prospěšnosti zrušen novelou občanského zákoníku, konkrétně zákonem č. 303/2017 Sb., který s účinností od 1. ledna 2018 zrušil ustanovení §§ 147–150 a § 231. Problematika zůstává aktuální a její vyřešení je důležité i pro příští období, zejména kvůli transparentnosti a podmínkám financování veřejně prospěšných aktivit.

Do dalších let zůstává z již dříve definovaných legislativních cílů především transformace Státního fondu kultury, a dále problematika odměňování a zabezpečení umělců a rozvoj jejich druhé kariéry. Mezi výzvami zůstává zavedení statusu veřejné prospěšnosti a zajištění spravedlivějšího a jednoduššího daňového prostředí v sektoru. Důležité je také pokračovat v modernizaci legislativy v reakci na digitalizaci, AI a potřeby správy kulturního dědictví.

Financování a zdroje

Kultura je plnohodnotným odvětvím české ekonomiky ČR. Dle Satelitního účtu kultury (SÚK) v roce 2022²⁴ přispěla k tvorbě hrubého domácího produktu ČR 1,64 %, přičemž do kulturního a kreativního sektoru řadíme jak tradiční umělecký sektor, tak širší oblasti mediálního

²⁴ NIPOS. Výsledky účtu kultury za rok 2022 [online]. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS). Praha, 2023 [cit. 2025-02-11]. Dostupné z: https://www.statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2024/05/Vysledky_SUK_2022.pdf

a kreativního sektoru (např. filmový průmysl, videohry, reklama aj.). Celková výše finančních zdrojů vstupujících do kultury v roce 2022 dosahovala 327,3 mld. Kč (SÚK, 2024). Tyto zdroje se i přes „covidový“ propad od roku 2014 **meziročně zvyšují průměrným tempem 5 %**. Největší podíl na tom mají zdroje soukromého sektoru (84,3 %) a to především od podniků, v menší míře pak od domácností a neziskových institucí. Veřejný sektor se podílel na produkci kultury 15 %, přičemž ze dvou třetin to byly územně samosprávné celky (obce a kraje) a z třetiny stát. Podrobnější informace nabízí tabulka č. 1.

Tab. 1: *Rozdělení zdrojů kultury v roce 2022 v mil. Kč²⁵*

Sektor	Členění	Zdroje*	Podíl na sektoru (v %)	Podíl na celkových zdrojích (v %)
Veřejný	Stát	12 949,7	26,3	4,0
	Obce a kraje	36 215,9	73,7	11,1
	Celkem	49 165,7	100,0	15,0
Soukromý	Domácnosti	59 983,2	21,7	18,3
	Podniky	210 198,1	76,1	64,2
	Nevládní neziskové instituce	5 854,2	2,1	1,8
	Celkem	276 035,4	100,0	84,3
Zahraničí	Evropské strukturální fondy	619,6	29,4	0,2
	Jiné zahraniční zdroje (např. NPO, IROP, Interreg)	1 486,2	70,6	0,5
	Celkem	2 105,8	100,0	0,6
Celkem		327 306,9		100

*** Bez výdajů na církve a na tzv. církevní restituce. Celkové výdaje v kapitole 334 Ministerstvo kultury dosáhly v roce 2022 výše 15 229,1 mil. Kč.**

V jednotlivých oblastech kultury je podíl zdrojů financování odlišný. V kulturním dědictví, scénickém umění, uměleckém vzdělávání a v činnostech správního charakteru jsou dominantní veřejné rozpočty (zhruba 74 % všech zdrojů z veřejného sektoru směřuje do těchto oblastí), v tržně orientovaných odvětvích (výtvarné umění, tisk, média, architektura, reklama) pocházejí primární zdroje přirozeně z podniků a domácností. Mezi oblasti kultury s nejvyššími hodnotami finančních zdrojů patří reklama (101,3 mld. Kč), audiovizí a interaktivní média (68,7 mld. Kč) a architektura (35,6 mld. Kč).

²⁵ Zdroj: Satelitní účet kultury, NIPOS, ČSÚ.

Financování ze soukromých zdrojů

Soukromý sektor financoval kulturu celkem 276 mld. Kč. Finance směřovaly především do reklamy (101,1 mld. Kč), architektury (35,3 mld. Kč), médií (28,5 mld. Kč) a tisku (25,1 mld. Kč). Do médií směřovalo také nejvíce zahraničních zdrojů (5,5 mld. Kč).

Běžní uživatelé kulturních služeb (domácnosti) vydali za kulturu v roce 2022 téměř 60 mld. Kč. Nejvíce lidé utráceli za televizi, rozhlas, kino, knihy, tisk a videohry (přes 70 %). Už méně utráceli za návštěvy památek a scénické nebo výtvarné umění. Výdaje českých domácností na kulturu se podílely 1,93 % na jejich celkových výdajích na produkty a služby.

V posledním desetiletí nabývá na významu také podpora ze strany **dárců a filantropických subjektů** – opět ji posílila pandemie COVID-19 a solidární podpora uzavřeným divadlům, kulturním centrům, uměleckým souborům a podobně. Filantropii běžných obyvatel Česka ověřily také katastrofy jako tornádo na jižní Moravě, povodně na severní Moravě nebo válka na Ukrajině. V kultuře posilují nové modely nigrantového financování jako je crowdfunding, mikro-podpora přes digitální platformy nebo přímá komunitní podpora kulturních projektů. Narůstá také role soukromých nadací, filantropických fondů a rodinných nadací, které finančně podporují nejrůznější projekty i vlastní instituce (např. Kunsthalle, DOX v Praze). Tento trend přispívá k diverzifikaci zdrojů a větší nezávislosti kulturních aktérů, zároveň ale klade důraz na schopnost organizací aktivně komunikovat svůj význam a navazovat dlouhodobé vztahy s podporovateli. V České republice se postupně rozvíjí profesionální fundraising nejen mezi nevládními neziskovými subjekty, ale často i u příspěvkových organizací (Česká filharmonie, Národní divadlo ad.).

Ministerstvo kultury zatím systémově nepropojuje veřejný sektor se soukromým, respektive, nemotivuje oba sektory ke spolupráci. Výjimku v tomto smyslu tvoří iniciativa na podporu záchrany kulturního dědictví Ukrajiny – vybudování dvou mobilních pracovišť ARCHA I. a ARCHA II., která vznikla spojením obou kapitálů.

Financování z veřejných rozpočtů

Z veřejných rozpočtů mířilo v roce 2022 do kultury celkem 49,2 mld. Kč – ze státního rozpočtu, z územních rozpočtů krajů a obcí nebo státních fondů kultury a audiovizí. To představovalo 1,79 % všech veřejných výdajů. Výdaje kapitoly 334 státního rozpočtu (kapitola ministerstva kultury) se v roce 2023 podílely na státním rozpočtu 0,77 %, přičemž výdaje na kulturu bez výdajů na církve tvořily pouze 0,62 %. V roce 2024 byl podíl výdajů MK na státním rozpočtu 0,73 %, výdaje na kulturu bez církví tvořily 0,57 %. Již v roce 2001 bylo ve Státní kulturní politice stanoveno, že výdaje státního rozpočtu na kulturu bez výdajů na církve by měly tvořit 1 % státního rozpočtu.

Alokace finančních zdrojů subjektům působícím v kultuře směřovala především na tradiční kulturu (divadla, knihovny, muzea, galerie, památky ad.). Celkem 84 % výdajů bylo určeno

na běžné provozní záležitosti (platy, spotřeba energií a materiálů, pronájmy, služby, údržba atd.) a 16 % na investice (pořízení dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku).

Veřejné zdroje na kulturu směřují především do těchto oblastí*:

● kulturní dědictví (knihovny, muzea, kulturní památky nebo archivy)	36,1%
● scénické umění (divadla, kulturní domy, hudební tělesa nebo festivaly)	14,6%
● umělecké vzdělávání	17,1%
● správa a podpora kulturní činnosti	6,2%

*** do oblastí kultury (dle SÚK) v tomto členění nejsou zahrnuty výdaje na církve a na tzv. církevní restituce.**

Naopak velmi nízký podíl zdrojů veřejných rozpočtů šel do oblastí, které jsou typické pro soukromý sektor a jsou tržně ocenitelné – výtvarného umění (0,2 %), tisku (0,2 %) nebo audiovizuálních a interaktivních médií (5,9 %). Veřejný sektor nevydával téměř žádné prostředky do oblasti architektury a reklamy.

Státní výdaje na kulturu z rozpočtu Ministerstva kultury

Distribuce státních výdajů na kulturu je realizována zejména prostřednictvím příspěvkových organizací MK ČR a dotačních programů MK. Vedle toho existují další nástroje, jako je Státní fond kultury či Státní fond audiovizuální kultury. Stát provádí evaluaci efektivity financování kultury²⁶ zejména prostřednictvím revize výdajů Ministerstva kultury, která byla ve spolupráci s Ministerstvem financí realizována v roce 2024. Tato revize posoudila účelnost dotační politiky a navrhla zlepšení rozdělování neinvestičních dotací. Dále existují návrhy²⁷ na zvýšení efektivity financování, ale jsou staršího vydání.

Příspěvkových organizací Ministerstva kultury ČR je 31 (stav březen 2025). V roce 2023 ze státního rozpočtu plynulo do těchto organizací 7 917,7 mil. Kč²⁸ (7 937,7 mil. Kč v roce 2022, tj. pokles o 0,3 %). V posledních letech MK zřídilo dvě nové příspěvkové organizace:

- **Centrum paměti a dialogu Bubny** (2021). Tato kulturně-vzdělávací instituce v Praze se zaměřuje na uchovávání paměti obětí šoa a propojuje minulost s přítomností prostřednictvím vzdělávacích a kulturních programů.
- **MUSEum+** (2023) – industriální muzeum v Ostravě – areálu Dolní Vítkovice. Vytváří sbírku průmyslu a techniky, zvláště hornictví a hutnictví, zejména z území

²⁶ Revize výdajů v oblasti dotací Ministerstva kultury.

Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/attachments/2024-10-16_Zaverecna-zprava-revize-vydaju-v-oblasti-dotaci-Ministerstva-kultury.pdf

²⁷ Návrh postupu pro zvýšení efektivity finanční podpory kultury v ČR.

Dostupné z: https://mk.gov.cz/doc/cms_library/navrh-postupu-32.pdf

²⁸ Zdroj: Výroční zpráva MK ČR

Moravskoslezského kraje a zároveň dokumentuje sociální a environmentální kontext průmyslu.

Dotační politika státu prostřednictvím Ministerstva kultury

V roce 2023 Ministerstvo kultury poskytlo prostřednictvím vlastních programů celkem 2 378,2 mil. Kč (2 310,4 mil. Kč v roce 2022, tj. nárůst o 2,94 %). Celkem bylo podpořeno 5 562 projektů (4 603 v roce 2022). Přehled dotačních programů a alokovanou částku ukazuje následující tabulka.

Tab. 3: *Alokace přímých dotací dle programů MK ČR v roce 2023*²⁹

Dotační program	Výše dotace v mil. Kč	Podíl programu
Živé umění	929,61	39,09 %
Památková péče a ochrana	635,16	26,71 %
Výzkum a vývoj	464,19	19,52 %
Média a audiovizie	126,76	5,33 %
Muzea a galerie	79,84	3,36 %
Literatura a knihovny	75,03	3,16 %
Regionální a národnostní kultura	49,33	2,07 %
Zahraniční spolupráce	18,23	0,77 %

V roce 2024 uložila vláda MK a MF realizovat revizi dotačních systémů MK. Vedení MK rozhodlo, že bude provedena revize více než 50 dotačních titulů MK s výjimkou památkové péče a výzkumu a vývoje. Ty by měly být revidovány v dalším roce. Jak tým MF, tak tým MK (provedení revize bylo uloženo Národnímu informačnímu a poradenskému středisku pro kulturu) se shodl na základních poznatcích. Dotační systém je administrativně příliš náročný (je třeba najít modul pro malé dotace do cca 50 tis. Kč), je nezbytné přistoupit k digitalizaci titulů, k jejich jednotné administraci, včetně přehledného portálu. Většině titulů chybí koncepční evaluace. Dalšími návrhy, na nichž se shodla i zainteresovaná veřejnost oslovená formou fokusních stolů, jsou víceleté financování zejména pro festivaly a periodika, stanovení ročních obsahových priorit, proměny obou fondů zřizovaných MK, vyhlášení průřezových titulů (např. kreativní vzdělávání).

Státní fond kultury ČR (SFK) byl zřízen zákonem č. 239/1992 Sb., o Státním fondu České republiky, za účelem podpory jednotlivých kulturních projektů. Během času si SFK vydobyl postavení doplňkového zdroje k dotačním programům ministerstva, kromě jiného i díky časové flexibilitě poskytování podpor. SFK je spravován ministerstvem kultury včetně personálního zabezpečení.

²⁹ Zdroj: Výroční zpráva MK ČR za rok 2023

Hlavní položkou výdajů fondu jsou výdaje na poskytované dotace. Hlavními zdroji dosud byly příjmy z reklamy na ČT 2, příjmy z pronájmu nemovitostí a z výkonu autorských majetkových práv, která připadla státu. Podrobné složení příjmů a výdajů fondu je popsáno v hodnotících zprávách k hospodaření SFK za jednotlivé roky³⁰. V souvislosti s velkou mediální novelou se předpokládá reforma Státního fondu kultury.

Státní fond kinematografie (nyní audiovize) vznikl v roce 2013 jako právní nástupce předchozího fondu na základě zákona č. 496/2012 Sb., o audiovizi. Fond poskytuje podporu kinematografie a filmové pobídky, zahrnující filmy ve všech stádiích vzniku (od scénáře po distribuci), vzdělávání filmových profesionálů, rozvoj filmové vědy a publikační činnosti, filmové festivaly a technický rozvoj kin a systém pobídek pro zahraniční investice. Podpora zahrnuje nejen finanční prostředky, ale také data, komunikaci s institucemi a hájení zájmů české kinematografie doma i v zahraničí. V roce 2023 poskytl SFA na dotacích 1 677 mil. Kč. V roce 2014 to bylo cca 688 mil. Kč, tzn., že v roce 2023 byla výše podpory o 144 % větší než před deseti lety v běžných cenách (reálně o 64 %).

Novela zákona o audiovizi změnila od 1. ledna 2025 Státní fond kinematografie na Státní fond audiovize (SFA) a nově nastavila zdroje financování tohoto fondu mj. od zahraničních platforem (Netflix, Disney+, Amazon Prime). Došlo tak k největší proměně českého audiovizuálního průmyslu za posledních více než 10 let. Nejdůležitějšími novinkami bylo rozšíření podpory o seriály a videohry a navýšení procenta u filmových pobídek. S tím souvisí i změny a navýšení na příjmové straně Fondu a změny struktury. Nový systém rozděluje podporu do čtyř kategorií: Kinematografie, Televizní díla, Animace a videohry a Infrastruktura audiovize. Mezi důležité výzvy podpory audiovize patří zajištění dostatečného objemu prostředků pro podporu kinematografie, nastavení optimálního poměru mezi podporou uměleckých projektů a komerčně orientovaných děl či stimulování excelentní tvorby jakožto významného vývozního artiklu reprezentující Českou republiku v zahraničí.

³⁰ Ministerstvo kultury ČR. Výroční zprávy a rozpočty. [online]. [cit. 2. 7. 2025]. Dostupné z: <https://mk.gov.cz/vyrocní-zpravy-a-rozpocety-cs-568>

Vyhodnocení dotací z NPO a jejich dopadů

Krise způsobená pandemií COVID-19 přinesla příležitost v podobě financí z tzv. Národního plánu obnovy, prostředků Evropské unie. Komponenta **4.5 Rozvoj kulturního a kreativního sektoru**³¹ v rámci **Národního plánu obnovy** je zaměřena na obnovu a posílení odolnosti kulturního a kreativního sektoru po pandemii. Podporuje digitalizaci, legislativní změny (např. zavedení statusu umělce), rozvoj regionálních kulturních center a investice do dovedností umělců. Celkový objem prostředků byl **5,45 miliardy Kč**, z toho **3,4 mld. Kč** na regionální kulturní sektor, **800 mil. Kč** na digitalizaci a **560 mil. Kč** na kreativní vouchery. Implementace probíhá do 4. čtvrtletí 2025. Plánované legislativní reformy zahrnují zavedení vícezdrojového financování kulturních institucí. Finanční podpora je rozdělena do výzev, včetně podpory mobility, mezinárodní spolupráce, digitalizace kulturního obsahu a regionálních strategií. Po ukončení Národního plánu obnovy bude potřeba provést evaluaci a zhodnocení efektivity vynaložených prostředků a naplnění cílů NPO. Monitoring plnění komponent NPO ve správě MK se dle instrukcí EK provádí průběžně.

Víceleté financování

Dlouhodobě je diskutovaná otázka víceletého financování ze strany MK. Realizace náročných kulturních projektů souvisí s potřebou víceletých dotací, které by zajistily organizacím stabilitu a větší jistoty v rámci plánování na více let a možnost dalšího rozvoje. Víceletá podpora má význam zároveň z hlediska efektivity vynaložených prostředků (víceleté financování může prokazatelně snížit náklady na realizaci projektu) a zmenšení administrativní zátěže na straně příjemce i administrátora. V praxi hranici víceletého financování prolamují pouze stipendijní programy a program na podporu literatury (fungují zde přísliby na tříleté období). Vedle toho je situace částečně řešena „nesystémově“ v podobě memorand či vládních usnesení, které vybraným projektům zaručují dlouhodobou dotační podporu ze strany MK. Prvořadým cílem by mělo být zavedení víceletých dotačních titulů ve vybraných oblastech (zejm. Festivaly a periodika), přičemž klíčové je zachovat potřebnou stabilitu významným a kontinuálně podporovaným projektům, a zároveň umožnit i dalším subjektům ucházet se o víceletou podporu MK.

Poskytování dotací a příspěvků ze státního rozpočtu se řídí primárně pravidly pro tvorbu státního rozpočtu a střednědobého výhledu danými zákonem č. 218/2000 Sb. a až na výjimky (týkající se například podpory výzkumu a vývoje) jsou dotace a příspěvky poskytovány na kalendářní rok. Garantované víceleté financování například uměleckých projektů nebo knihoven nebo obnovy kulturní památky však podle stávající úpravy realizovat nelze – musely by se změnit právní předpisy, jež jsou v gesci Ministerstva financí.

³¹ MINISTERSTVO KULTURY ČR. Národní plán obnovy – Komponenta 4.5: Rozvoj kulturního a kreativního sektoru [online]. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2023 [cit. 2025-02-11]. Dostupné z: <https://www.mk.gov.cz/narodni-plan-obnovy-cs-2609>

Investice

Investice v kultuře dle SÚK tvoří 5,8 % všech nákladů a míří především do oblasti audiovizuální a interaktivní (30,2 %), reklamy (20,0 %), kulturního dědictví (19,1 %) a architektury (13,8 %). Úhrnem se jedná o 17,5 mld. Kč (průměr 2020-2022 je 15,8 mld. Kč). Celkem 16,2 % investic je kryto dotacemi. Největší podíl investičních dotací zaznamenává oblast kulturního dědictví (72,9 %) a scénického umění (50,0 %). Celkově nelze ze statistiky vyčíst, jak konkrétně jsou kapitálové výdaje využívány. Vzhledem k uvedenému objemu investic lze předpokládat, že se jedná zejména o revitalizace objektů, technické zhodnocení budov (snížení energetické náročnosti), nebo nákup nových zařízení a technologií včetně expozic.

Problémy v dostupnosti financí pro kulturní aktivity na lokální úrovni

Obce (a v menší míře také kraje) jsou z hlediska výdajů na kulturu největším poskytovatelem lokálních kulturních služeb, kdy se na zabezpečování či subvenci kulturních služeb podílely téměř 69 % veřejných výdajů na kulturu³² (přičemž dlouhodobý průměr je 66,5 %). V roce 2023 výdaje obcí na kulturu představovaly 46,6 % všech výdajů na kulturu. To je v souladu s principy decentralizace veřejné správy včetně oblasti kultury. Hodnoty zobrazuje tabulka č. 4 níže.

Tab. 4: *Rozdělení veřejných výdajů kultury v tis. Kč*³³

Celek	2023	Průměr 2014–2023
Stát	9 589 379,79	7 719 758,79
ÚSC	21 128 827,15	15 303 843,14
Celkem	30 718 206,94	23 023 601,93
Podíl státu	31,20 %	33,50 %
Podíl ÚSC	68,80 %	66,50 %

Přestože jsou obce vlastníky bohaté kulturní infrastruktury a často poskytují robustní služby s širším než jen lokálním dopadem, způsob určování jejich daňových příjmů nijak nereflektuje velikost kulturní infrastruktury či objem poskytovaných kulturních služeb. Existuje také vysoká rozmanitost rozsahu poskytovaných služeb v meziobecním srovnání včetně přístupů k jejich řízení. Nejasné je také vymezení role obcí v kultuře vágním ustanovením zákona o obcích či zcela chybějící ustanovení směřem ke kultuře v zákonu o krajích. Obce a kraje chybějící legislativu kompenzují mapováním kultury na lokální a regionální úrovni a přijímáním strategických plánů.

Různorodost priorit na lokální úrovni zapříčiňuje nerovnoměrnou alokaci prostředků pro rozvoj kultury a její infrastruktury. Problémem na lokální úrovni může být také vyšší cenová pružnost poptávky po kulturních službách nebo nízká atraktivita kulturního odvětví pro spolupráci

³² Pododdíl 331 – Kultura ve třídě 5 a 6 dle rozpočtové skladby.

³³ Zdroj: Monitor státní pokladny. Vlastní zpracování.

se soukromým sektorem formou sponzoringu, dárcovství a mecenátu. Tento nedostatek soukromých zdrojů financování dále zvyšuje závislost kulturních institucí na veřejných rozpočtech, které jsou často omezené.

Výdaje na kulturu v posledním desetiletí rostly, přesto se ani přes opakovaná politická prohlášení nepodařilo dosáhnout cíle ve výši 1 % státního rozpočtu určeného na kulturu. Významným dočasným zdrojem financování se stal Národní plán obnovy, který pomohl kultuře překlenout následky pandemie COVID-19 a umožnil realizaci řady strategických investic. Tento mimořádný příliv prostředků však brzy skončí a sektor kultury tak bude čelit nové výzvě, jak zajistit stabilní a předvídatelné financování. Vzhledem k tlaku na veřejné rozpočty způsobenému rostoucími výdaji na obranu, stárnutím populace a dalšími strukturálními problémy je nezbytné hledat nové mechanismy financování (pozitivním příkladem takové transformace je Státní fond audiovizí), posílit vícezdrojové financování včetně navyšování soukromých zdrojů a lépe zdůvodňovat přínosy investic do kultury pro celou společnost i ekonomiku. Zároveň je třeba řešit výraznou regionální nerovnoměrnost ve financování kultury a podporovat kulturní infrastrukturu a aktivity i mimo hlavní centra. Na tomto musí stát transparentně a systematicky spolupracovat se subjekty samosprávy a společně k tomu definovat vhodné nástroje.

Výzkum, vývoj, inovace, digitalizace

Podpora výzkumu a vývoje, jejímž poskytovatelem je ministerstvo kultury, je legislativně upravena zákonem č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků ve znění pozdějších předpisů, a nařízením vlády č. 397/2009 Sb., o informačním systému výzkumu, experimentálního vývoje a inovací. Aktuálně je v legislativním procesu v PS PČR návrh zákona o výzkumu, vývoji, inovacích a transferu znalostí (zákon o VAVaI a TZ).

Podpora je v resortu MK realizována ve dvou základních oblastech: účelová (programová) podpora a institucionální podpora dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumných organizací. Poradním orgánem zřizovatele je Rada ministra kultury pro výzkum. Statut, jednací řád i složení rady jsou zveřejněny.

Výzkumná činnost v resortu kultury zahrnuje jak v souladu se statuty výzkumných organizací zřizovaných MK, tak s faktem, že účelová podpora se týká velkého spektra organizací a témat spadajících do širokého vymezení kultury, řadu oblastí: kulturní dědictví, archivnictví, knihovnictví, všechny uměnovědy, etnologii, neprofesionální umění, umělecké vzdělávání (pedagogiku, didaktiku, nové technologie), kulturní politiku (uplatnitelnost a podmínky na trhu práce), podporu veřejných kulturních služeb a obory přírodních věd (reprezentované zejména muzejními institucemi).

Účelová podpora je realizována Programem NAKI III – programem na podporu aplikovaného výzkumu v oblasti národní a kulturní identity na léta 2023 až 2030, jenž byl schválen usnesením

vlády č. 349 ze dne 6. dubna 2021. Program je hlavním implementačním dokumentem Koncepce aplikovaného výzkumu v oblasti národní a kulturní identity MK na léta 2023-2030, schválené usnesením vlády č. 985 ze dne 5. října 2020. Podpora je určena výzkumným i nevýzkumným organizacím. Koncepce má čtyři strategické cíle. Klíčový význam mají první dva cíle (zaměřit podporu poskytovanou podle Programu do oblasti národní a kulturní identity a zajistit uplatnění výsledků v působnosti Programu v praxi). Důležitý je i poslední čtvrtý cíl usilující o posílení vazeb s kulturními a kreativními odvětvími. Program je realizován veřejnými soutěžemi ve výzkumu, vývoji a inovacích, nejčastěji se jedná o společné konsorciální projekty výzkumných organizací akademického sektoru VŠ, pracovišť AV ČR a resortních výzkumných organizací.

Na základě výsledků veřejné soutěže na rok 2023 bylo podpořeno 76 projektů NAKI III. S dobou řešení v letech 2023–2027 bude na tyto smluvní závazky vynaložena celková podpora v objemu 1 673 098 tisíc Kč.

Institucionální podpora zahrnuje podporu dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumných organizací (IP DKRVO), která je určena pro 20 výzkumných organizací zřizovaných MK, a dále institucionální výdaje na pořádání veřejných soutěží ve výzkumu, experimentálním vývoji a inovacích a hodnocení výzkumných aktivit včetně jejich výsledků. V současné době jsou v řešení pětileté koncepce (2024–2028). Informace o vstupním hodnocení výzkumných organizací a jejich koncepcí jsou veřejně přístupné. V roce 2023 (poslední rok podpory pětiletého období 2019–2023) bylo na tuto podporu poskytnuto 163 087 000 Kč. Je faktem, že ve srovnání s rokem 2020 (podpora činila 93,1 mil. Kč) mohly všechny následující roky počítat s vyšší alokací. Od roku 2024 je v resortu MK charakteristický trend poklesu výdajů. Je způsoben jednak úspornými opatřeními vlády na léta 2024+ ve výdajích na výzkum (došlo k meziročnímu poklesu mezi lety 2023–24 o 9,1 %), jednak silícími tlaky ze strany Rady vlády pro výzkum, vývoj a inovace na přenesení těžiště výzkumu, respektive vyšší podpory do akademické sféry. To znamená vážnou hrozbu pro méně etablované oblasti a témata, popř. organizace MK.

V ČR chybějí např. výzkumy kulturní participace, kdy se až na ojedinělé pokusy např. v Praze (Praha kreativní) nedaří získat relevantní data o složení publika. Ta jsou však velmi důležitá pro praktickou kulturní politiku. Na rozdíl od zahraničí (např. Nizozemska, Belgie, Rakouska, Německa, Velké Británie) se jimi nezabývá ani česká akademická sféra ani neexistuje specializovaná instituce typu britské Audience Agency.

Digitalizace a inovace v kultuře v ČR

Digitalizace a technologické inovace zásadně proměňují i oblast kultury. Muzea, galerie a knihovny digitalizují sbírky a stále častěji využívají moderní technologie i ve výstavnictví. Úroveň pokročilosti těchto procesů je však mezi jednotlivými institucemi velmi rozdílná a často představuje výzvu jak po technické, tak i organizační a personální stránce. Digitalizace klade nové nároky na správu digitálního obsahu, nastavení interních procesů, právní rámce i celkový přístup k prezentaci kulturního dědictví ve 21. století. Na tento stav mimo jiné reaguje aktuálně probíhající projekt „Modernizace sbírkové evidence“ z Národního plánu obnovy. Cílem je zlepšování péče o muzejní sbírky, tedy podpora státu v naplňování zákonných povinností vlastníků a správců sbírek.

Také divadla, hudební tělesa a festivaly začínají intenzivněji využívat nové technologie – ať už pro streamování, interaktivní formy zážitků, nebo práci s publikem. Roste zájem o využití dat a umělé inteligence pro zefektivnění řízení kulturních institucí, například při analýze návštěvnosti, plánování programů či fundraisingu. Pandemie COVID-19 významně urychlila tento vývoj a zároveň potvrdila, že digitální nástroje mohou rozšířit přístup ke kultuře i mimo tradiční publikum a geografická centra.

Zejména v soukromém sektoru a v oblasti kulturních a kreativních odvětví (KKO) se digitalizace, automatizace i zavádění prvků umělé inteligence prosazují rychleji než ve veřejném sektoru, který čelí pomalejším rozhodovacím procesům a limitovaným rozpočtům.

Přes tyto pokroky zůstává řada výzev. Moderní technologie mění každodenní život společnosti a stírají hranice mezi tvůrcem a konzumentem kultury. Každý se může stát umělcem či kreativcem a zároveň každý kulturu konzumuje. Digitální nástroje tak přinášejí nové možnosti, ale i hrozby, pro podobu kulturního a kreativního sektoru, jak jsme jej dosud znali. Například streamovací služby vytvářejí konkurenční tlak na veřejnoprávní média, jako jsou Česká televize a Český rozhlas. Velká část publika dnes získává informace a zábavu z různorodých digitálních platforem, přičemž ochota platit koncesionářské poplatky klesá. Kromě silných domácích hráčů (Nova, Prima) na český trh vstoupily globální platformy jako Netflix, Disney+ a další. Ty zároveň inspirují k rozvoji vlastních platforem českých televizních stanic (např. iVysílání ČT, Voyo/OnePlay, iPrima). Pozitivním trendem je rostoucí zájem těchto mezinárodních platforem o lokální produkci a zařazování českých filmů a seriálů do nabídky. V hudebním průmyslu se však podobný vývoj zatím neprosazuje. Dominují globální platformy jako Spotify nebo YouTube, jejichž algoritmy určují, co se uživatelům zobrazí a často tím upozadí lokální a nemasovou tvorbu. I když existují pokusy o podporu domácích interpretů (např. kurátorované playlisty), algoritmická logika platformy zůstává překážkou pro širší viditelnost menších nebo alternativních projektů.

S digitalizací souvisí také narůstající hrozba kyberútoků a nutnost zabezpečení dat – více viz kapitola *Bezpečnost, ochrana a odolnost kultury*.

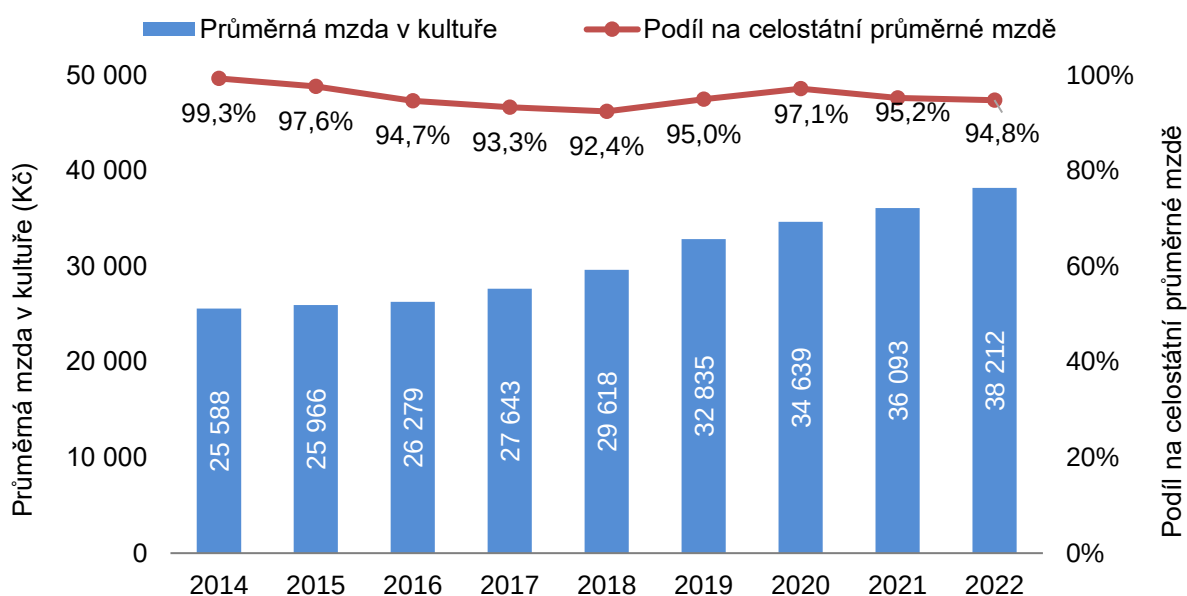
Do budoucna bude klíčové nejen zajistit systémovou podporu výzkumu a vývoje ve stávajících programech, ale i provázat programy a nástroje výzkumu s dalšími odvětvími, s digitalizací a technologickými inovacemi – s důrazem na ekonomickou i bezpečnostní udržitelnost. Nezbytný je také rozvoj digitálních kompetencí pracovníků v kultuře a systematická spolupráce s technologickými firmami a vzdělávacími institucemi. Právě tato propojení mohou pomoci zajistit, aby digitální nástroje byly v kultuře využívány smysluplně, odpovědně a ve prospěch celé společnosti.

3. Infrastruktura a kapacity

Personální kapacity

Průměrná mzda v kultuře se dlouhodobě pohybuje pod celostátním průměrem – v roce 2022 zaostávala přibližně o 5 %. Do problematiky mezd se však promítají výrazné rozdíly mezi různými oblastmi kulturního sektoru – mezi tradičními odvětvími na jedné straně a oblastmi jako média, tisk a kreativní obory na straně druhé. Zatímco v tradiční kultuře dosahovala průměrná měsíční mzda přibližně 77 % průměrné mzdy ČR, v architektuře ji převyšovala o 9 %, v reklamě o 13 % a v médiích přibližně o 42 %. Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnanců v kultuře v roce 2022 byla v průměru 38,2 tisíc Kč a zůstává tak nadále na zhruba 95 % celorepublikového průměru.

Graf 2: Průměrná hrubá měsíční mzda v kultuře³⁴

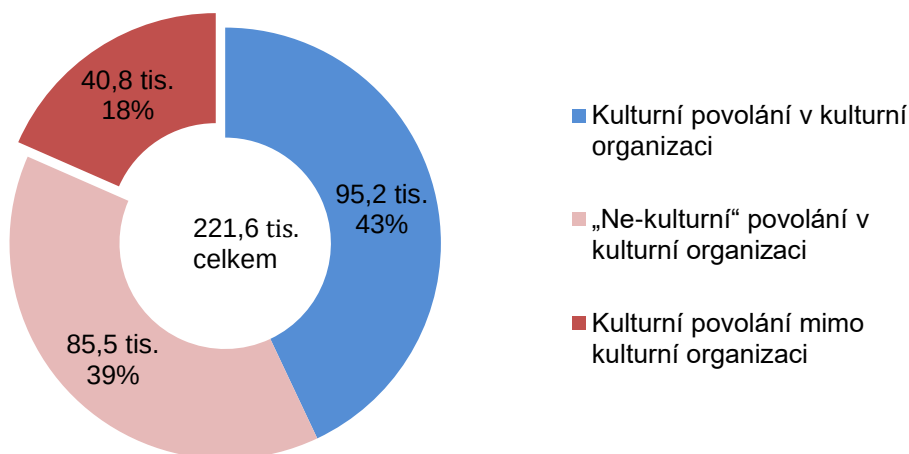

³⁴ Zdroj: Satelitní účet kultury, NIPOS, ČSÚ

Přepočtený počet zaměstnanců kulturního sektoru (podle výkazů NIPOS) představuje zhruba 2,1 % z počtu zaměstnanců pracujících v celé ekonomice. Podle výsledků ČSÚ tvoří celková zaměstnanost v sektoru kultury (tedy zaměstnanci, podnikatelé, osoby pracující na vlastní účet či pomáhající rodinní příslušníci) přibližně 3,5 % z celkového počtu zaměstnaných v ČR. Pokud bychom k institucím s převažující kulturní činností připočetli i pracovníky kulturních profesí mimo kulturní sektor, došli bychom k podílu 4,3 % osob pracujících v kultuře z celkového počtu pracujících³⁵.

Podle údajů Eurostatu je v evropských zemích podíl samostatně výdělečně činných pracovníků (OSVČ) v kulturních odvětvích výrazně vyšší (32 %) než v součtu za celou ekonomiku (14 %) a tento rozdíl zůstává po mnoho let téměř stabilní³⁶. Podle údajů ČSÚ je v České republice poměr ještě vyšší – jako OSVČ v kultuře pracuje 39,2 %, zatímco v ostatních sektorech představují OSVČ zhruba 16 % pracovní síly³⁷.

Graf 3: Počet zaměstnaných osob v kultuře (průměr let 2021–2023)³⁸

Má-li kulturní sektor plnit ambiciózní a jinými resorty nezastupitelné úkoly, a posilovat odolnost celé společnosti, je třeba zajistit, aby lidé působící v kulturním sektoru byli sami odolní, měli dostatek kapacit a stabilní podmínky pro rozvoj svého potenciálu. Kultura nesmí zaostávat – kapacitně, technologicky, ani vzdělanostně.

³⁵ Vzhledem k tomu, že ČSÚ eviduje zaměstnanost podle převažujícího výdělku, dochází tak často ke zkreslení skutečného počtu zaměstnanců v kultuře, kteří dosahují vyššího výdělku např. ve školství.

³⁶ Evropská komise, Generální ředitelství pro vzdělávání, mládež, sport a kulturu. (2023). *Postavení a pracovní podmínky umělců a kulturních a kreativních profesionálů: Zpráva skupiny odborníků členských států EU v rámci Otevřené metody koordinace (OMC)*. Úřad pro publikace Evropské unie. ISBN 978-92-76-99074-1. DOI 10.2766/46315.

³⁷ Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR. (2023). *Analýza zaměstnanců v malých a středních podnicích v ČR*. AMSP ČR.

Dostupné z: https://www.amsp.cz/wp-content/uploads/2023/06/ANALYZA_Zamestnanci_06_2023.pdf.

³⁸ Zdroj: Satelitní účet kultury, NIPOS, ČSÚ

Je třeba si uvědomit, že kulturní sektor jako takový zahrnuje velmi široké spektrum různých typů profesí, které základně rozlišujeme na umělecké, technické a podpůrné a umělecko-technické. Pod tímto členěním se ovšem skrývají desítky různých variant, které nejsou součástí Národní soustavy povolání, a přestože jsou pro sektor stěžejní, tato skutečnost komplikuje jejich mapování a zlepšování pracovních podmínek.

Obecně se kultura stále vyrovnává s dopady pandemie Covid-19, která mimo jiné poukázala na nedostatek informací a dat o počtu profesionálek a profesionálů v oblasti kultury a profilu tohoto klastru. Poslední data ČSÚ jsou z roku 2022 a hovoří o tom, že počet zaměstnanců v oblasti kultury se v roce 2022 vrátil na úroveň z roku 2018 a přesáhl 84 tisíc přepočtených plných úvazků. Kvalifikované odhady a dílčí mapování uvádějí vysoký počet vysokoškoláků a pracovníků s vyšším odborným vzděláním. To dokládá také odhad ČSÚ, který uvádí, že v celé oblasti kultury pracuje více než 53 % osob s dosaženým terciárním vzděláním. Nejvíce pak v oblasti architektury, kde se jejich podíl pohybuje okolo 78 %.

Tab. 5: *Dosažené ukončené vzdělání podle kulturních oblastí (podíl v %) v roce 2023³⁹*

Oblast	bez maturity a nižší, střední s maturitou	Terciární (konzervatoře ukončené absolutoriem, vyšší odborné, vysokoškolské)
Kulturní dědictví	58 %	42 %
Scénické umění	52 %	48 %
Výtvarné umění	49 %	51 %
Periodický a neperiodický tisk	50 %	50 %
Audiovizuální a interaktivní média	44 %	56 %
Architektura	22 %	78 %
Reklama	56 %	44 %
Umělecké vzdělávání	24 %	76 %
Povolání kulturního charakteru v organizaci s převažující jinou než kulturní činností	57 %	43 %
CELKEM	47 %	53 %

Data zahrnují jak živé umění, audiovizi, kulturní dědictví, tak kreativní činnosti včetně podpůrných profesí. Podle Satelitního účtu kultury byl celkový počet lidí pracujících v kulturním sektoru v roce 2022 přibližně 222 tis. osob. Co se týče dalšího členění z dat ČSÚ, lze získat pouze odhad v členění podle pohlaví, genderu či vzdělání v rámci jednotlivých oblastí, nikoli však přesná data v regionálním členění. Navíc tato data nejsou systematicky zveřejňována. I v kultuře se projevuje stárnutí populace, potřeba inkluze či genderové otázky (viz projekt Rovná odměna MPSV), které je třeba řešit (zastoupení ve vedoucích funkcích, nerovné platy).

³⁹ Zdroj: ČSÚ, odhad

Pandemie podnítila činnost profesních organizací a výzkumných iniciativ, které shromáždily v rámci kvalitativních šetření podstatná zjištění. Mapování potřeb profesionálů a profesionálek v kultuře a péče o jejich fyzické a duševní zdraví, stejně jako důraz na komplexní posilování jejich odborných a kreativních kapacit, je dlouhodobě zanedbávaná potřeba. Hovoří o tom i jeden z hlavních závěrů výzkumu bilaterálního projektu Norského Arts Councilu a IDU – je jím pocíťovaný disrespekt a nedostatek zájmu vůči práci kulturních profesionálů, a to především ze strany státu, ale v určitém smyslu i celé společnosti. Tato zjištění se pokoušejí změnit iniciativy typu *Umělecká práce je také práce* (Artalk), nebo *Nadšením nájem nezaplatíš* (kulturní publicisté a publicistky).

Kvalitativní výzkumy, které vznikly v rámci příprav **legislativy tzv. statusu umělce**, jsou robustním podkladem pro aktuálně nutné:

1. zlepšování ekonomických, pracovních a sociálních podmínek kulturních profesionálek/profesionálů a narovnání diskriminace v pracovně-právní legislativě,
2. vzdělávání a kariérní rozvoj v jednotlivých profesních klastrech,
3. ošetření křehkých fází kariéry, včetně nástupu do praxe, rodičovství a druhé kariéry v tanci a dalších performativních žánrech,
4. pochopení a řešení profesních rizik, jako např. rizika úrazů či nemocí z povolání profesionálů v somatických uměních (např. tanec, nový cirkus, opera, instrumentální hráči).

Zvláštní význam získává **téma well-beingu a prevence zdravotních a psychopatologických jevů**. Toto téma je v rámci výzkumu IP DKRVO zpracováváno od r. 2024 v IDU v oboru hudby a tance. Náročné období pandemie a následné další krize – energetická, politická (válka v Ukrajině) i důsledky zahraničních událostí, jako stávka filmových pracovníků v USA – to všechno přineslo změny a zátěž na pracovní trh kultury, což se negativně odráží především na psychické stabilitě a pohodě lidí pracujících v kultuře.

Zaměstnanci v oblasti kultury mají proti OSVČ určité jistoty v zajištění povinných odvodů, možnosti kolektivního vyjednávání, stanovení náplní práce apod., ale to zdaleka neznamená, že zaměstnanecký poměr zajišťuje ekonomickou a sociální stabilitu. Smlouvy jsou mnohdy krátkodobé a tabulkové platy nestačí na saturaci životních potřeb, zvláště ve velkých městech. Nejběžnějším pracovním modelem v kultuře je **kombinace různých úvazků, smluv a dohod**. Dřívější antagonismus „nezávislý vs. zaměstnanec“ ztratil smysl a stal se v mnoha případech vzájemně se podporující vazbou: zajištění nezávislosti tvorby slouží nejrozličnější (menší) zaměstnanecké úvazky (DPP, DPČ, zkrácené úvazky) nejčastěji pedagogické. Tento model je však časem vyčerpávající a stojí jednotlivce hodně energie a nevede k excelenci tvorby či výkonu, což má mj. negativní dopad na rozvoj mladých talentů a jejich uměleckého potenciálu. I přes nadměrné množství práce, často přesahující rozsah jednoho plného úvazku, a větší administrativní zátěž s řešením souběhu různých typů pracovních smluv, jsou tito lidé vzhledem k příjmům řazení mezi „nizkopříjmové“, což komplikuje jejich přístup k sociálnímu systému státu (nemocenská, podpora v nezaměstnanosti, rodičovství, důchody aj.). Popsaná situace tak znemožňuje lidem pracujícím v KKS přístup k základnímu sociálnímu systému

státu, který je dostupný každému občanovi se standardní zaměstnaneckou smlouvou. Nejtěživěji tato situace dopadá například na spisovatele, překladatele či výtvarné umělce.

S nedávným zavedením změn v zákoníku práce a komplikovanou agendou DPP navíc obecně **stoupl počet OSVČ s živnostenským oprávněním**. Dá se předpokládat, že se tato praxe promítla i do oblasti kultury, čímž se posiluje tzv. švarcsystém, který je v kultuře už tak silně rozvinutý.

Kariérní sondy, které byly v rámci výše zmíněných výzkumů prováděny, ukazují, že především pro mladé začínající umělce je obtížné se uplatnit na trhu práce. Nedostatečná příprava na reálnou praxi během studia začínající umělce a umělkyně už rovnou vystavuje zvýšené hrozbě prekarizace. Pro zápis do registru bude uznávána i praxe během studia, případně samotné studium na uměleckých školách.

Problematická je také „cena práce“, která se v oblasti kultury a umění stanovuje krajně obtížně (v rozpočtech projektů se redukuje na úkor jiných položek, těžko se odhaduje budoucí úspěšnost či neúspěšnost, „produkt“ nelze pro originalitu s něčím srovnávat apod.; roli hraje též nízké společenské povědomí o hodnotě kreativní práce). Nápravu špatně placené práce může podpořit rozvoj doporučených standardů odměňování, které reflektují důstojné pracovní podmínky a zohledňují specifika kulturní a kreativní práce, a jsou v souladu s platnou legislativou.⁴⁰ Možným nástrojem k podpoře férového odměňování mohou být stanovené podmínky v dotačních výzvách.

V roce 2022 vydala Evropská komise pokyny ohledně kolektivního vyjednávání o pracovních podmínkách osob samostatně výdělečně činných, jejichž pozice na trhu je srovnatelná s pozicí zaměstnanců. Dle pokynů se na konkrétně vymezené typy OSVČ bez zaměstnanců v konkrétně popsaném postavení srovnatelném s postavením zaměstnanců nemají vztahovat omezení soutěžního práva zakazující dohody mezi soutěžiteli.⁴¹

Kapacity profesionálek a profesionálů v kultuře významně posilují příležitosti pro odborný kariérní rozvoj. Princip **celoživotního vzdělávání je nezbytnou podmínkou odolnosti, udržitelnosti a konkurenceschopnosti kulturního sektoru**. Pro posílení personálních kapacit v oblasti kultury je tedy nezbytné systém celoživotního vzdělávání nastavit.

Na šíření informací, rozvoj kompetencí a dovedností v oblasti kultury se zaměřuje řada subjektů. Běžnou součástí pracovního života se staly nejrůznější workshopy, semináře,

⁴⁰ O nápravu špatně placené práce se snaží oborové standardy některých profesních asociací, koncept spravedlivého odměňování či minimální důstojné mzdy – viz *Minimální důstojná mzda* [online]. [Praha]: Česká konference řeholních představených, [cit. 2025-03-22]. Dostupné z: <https://www.dustojnamzda.cz/>

⁴¹ **EVROPSKÁ KOMISE**. *Sdělení Evropské komise – Pokyny k uplatňování právních předpisů Unie v oblasti hospodářské soutěže na kolektivní smlouvy týkající se pracovních podmínek osob samostatně výdělečně činných bez zaměstnanců* [online]. In: *Ministerstvo kultury ČR*. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2023 [cit. 2025-03-22]. Dostupné z: <https://mk.gov.cz/sdeleni-evropske-komise-pokyny-k-uplatnovani-pravnich-predpisu-unie-v-oblasti-hospodarske-souteze-na-kolektivni-smlouvy-tykajici-se-pracovnich-podminek-osob-samostatne-vydelecne-cinnych-bez-zamestnancu-cs-2965?searchString=Pokyny+ke+kolektivni%C3%ADmu+vyjedn%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD>

webináře, vzdělávací moduly, kurzy a konference. Jako příklad uveďme úspěšnou Akademii IDU pro kulturní manažery, aktivity Kreativní Prahy či brněnského KUMSTu. V tomto smyslu se organicky vyvinula vzdělávací podpora sektoru, a to i v návaznosti na zahraniční příklady a mezinárodní spolupráci, ale i strategie a dotační podporu ministerstev a samospráv. Národní plán obnovy také významně přispěl k proškolení pracovníků KKS. V dalších letech však tato oblast zůstává bez systematické podpory. Jako problém lze vnímat roztříštěnost, nedostatečnou evaluaci kvality a nedostatek časových kapacit k využití těchto příležitostí. OSVČ si účast na vzdělávacích programech musí hradit ze svého a účast na programu vylučuje možnost vykonávat výdělečnou činnost.

V daleko menší míře je rozvinut systém individuální podpory formou individuálního poradenství, odborného mentoringu a kariérního koučinku.

Specifickou roli v rozvoji profesních kapacit a v reprezentaci jednotlivých kulturních a kreativních profesí hrají **zastřešující oborové asociace**. Tyto organizace (např. Kulturní a kreativní federace, Svaz autorů a interpretů, Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, Asociace symfonických orchestrů a pěveckých sborů, Česká hudební rada, Česká obec hudební, Asociace muzeí a galerií, Rada galerií, Asociace profesionálních divadel, Asociace nezávislých divadel, Asociace českých herních vývojářů, Nadační fond pro taneční kariéru, Sdružení knihoven ČR ad.) poskytují členům odborné zázemí, vzdělávací aktivity, podporu při prosazování profesních standardů a v neposlední řadě prostor pro síťování. Současně zajišťují zásadní komunikační roli mezi kulturními profesemi a státní správou. Jejich význam vzrostl zejména během pandemie Covid-19, kdy suplovaly neexistující komunikační infrastrukturu mezi státem a kulturní sférou. Přesto jsou dlouhodobě výrazně podfinancované, nemají dostatečné kapacity pro systematickou činnost a jejich role ve vyjednávání s veřejnými institucemi není institucionálně ukotvená. MK podporuje s určitými výjimkami, týkajícími se např. oblasti knihoven (k tomu nařízení vlády č. 288/2002 Sb.), pouze jejich konkrétní projekty.

Řada oborů sektoru (zejména tradiční kultury) trpí nízkým ohodnocením, prekarizací, nedostatkem kariérní perspektivy i omezeným přístupem k sociálnímu systému. Většina oborů včetně KKO naráží na potíže s nedostatkem kvalifikovaných pracovníků, kteří jsou ochotni pracovat v kulturním a kreativním sektoru za relativně nízkou mzdu. K řešení těchto problémů by se měla státní kulturní politika v dalších letech zaměřit na zlepšení pracovních a sociálních podmínek, revizi tabulkových platů ve veřejném sektoru, systematickou podporu celoživotního vzdělávání a péče o wellbeing, rozvoj poradenských a mentorských služeb, zajištění kvalitních dat o pracovním trhu v kultuře a udržitelnou podporu profesních oborových asociací jako partnerů pro komunikaci mezi státem a kulturními profesemi.

Kulturní infrastruktura

Na kulturní infrastrukturu můžeme pohlížet ze dvou úhlů. Užší definice říká, že jako kulturní infrastrukturu označujeme „objekty a prostory určené k realizaci veřejných kulturních služeb“

dle definice ze zákona č. 203/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. S ohledem na demografický obraz Česka, v němž převažují malé obce do 3 tis. obyvatel, a kde často taková infrastruktura neexistuje, musíme využít širší definici, která se v souladu se zahraničním přístupem blíží kulturnímu potenciálu. Do ní patří kulturní a přírodní bohatství včetně movitého a nemovitého kulturního dědictví, a především kulturní aktivity včetně těch neprofesionálních.

Objekty a prostory určené k realizaci kulturních služeb jsou spravovány veřejnými a soukromými vlastníky. Stát, obce a kraje pro provoz kulturní infrastruktury zřizují zpravidla příspěvkové organizace a organizační složky, v menší míře pak zakládají společnosti na obchodním principu (a. s., s. r. o.), nově od 1. 1. 2025 mohou zřizovat veřejné kulturní instituce. Na neziskovém principu fungují nevládní neziskové organizace (spolky, ústavy, nadace aj.). Ty mnohdy suplují či doplňují samosprávu v poskytování veřejných kulturních služeb, ale na rozdíl od zřizovaných organizací nemají zákonem zaručeno podporu a jsou tedy mnohem zranitelnější.

Ve všech regionech ČR jsou zřizována státem, kraji nebo obcemi veřejnoprávní divadla, veřejné knihovny, kulturní domy, galerie, muzea a další subjekty. Stát a výjimečně i samosprávy zřizují také tzv. servisní organizace pro podporu kulturních aktivit, strategické plánování a statistiku (např. státní NIPOS a IDU, Prahou založená Kreativní Praha z.ú.). Dílčí přehled kulturních zařízení v ČR bez ohledu na formu zřízení ukazuje následující tabulka⁴².

Tab. 6: Přehled typů zařízení kulturní infrastruktury ČR⁴³

Zařízení/Rok	2003	2023	Podíl 2003 (v %)	Podíl 2023 (v %)	Index 2023/2003 (v %)
Divadla	110	257	1,5	3,6	233,6
Knihovny	6 046	5 182	81	72,2	85,7
Kulturní domy	295	680	4	9,5	230,5
muzea a galerie	445	477	6	6,6	107,2
Zpřístupněné památky	245	361	3,3	5	147,3
Výstavní síně	326	225	4,4	3,1	69
Celkem	7 467	7 182	100	100	96,2

⁴² Hudební sály budou statisticky šetřeny samostatně a promítnou do statistiky až za rok 2026. V oblasti kulturních domů nejsou zahrnuty některé typy např. místní sokolovny, které kromě sportovních aktivit slouží také kulturním (např. pro sokolská divadla) a společenským účelům (přednášky, besedy, šibřinky apod.). Pouze částečně se zde vyskytují zařízení vzniklá z industriálních prostor. Chovají se spíše jako kluby pro zájemce, nabízejí rezidenční pobyty a další služby. Za zásadní považují svou nezávislost a jen obtížně se dají přesvědčit o společenské potřebě získat o nich data.

⁴³ Zdroj: NIPOS

Stav kulturní infrastruktury v jednotlivých oborech z pohledu oficiálních statistických dat

Z oborového hlediska je nejvíce kulturních památek – ústřední seznam kulturních památek ČR vykazuje tisíce položek. Data NIPOS (tabulka výše) zahrnují pouze zpřístupněné památky, kterých v roce 2023 bylo registrováno 361, z toho dvě třetiny ve veřejném vlastnictví. Ročně je navštíví téměř 14 mil. osob. Muzejní statistika eviduje 477 muzeí a galerií (muzeí umění), většina je veřejných a míří do nich více než 80 % z 12,8 mil. návštěvníků. Jedná se o muzea, která naplňují znaky platné definice ICOM. Muzeí je ve skutečnosti nejméně jednou tolik. Ta však nesplňují definici muzea (nemají sbírky zapsané v CES, neprovádí výzkum, nenabízejí aktuální výstavy, nevydávají odbornou literaturu apod.). Divadla jsou buď repertoárová s vlastním hereckým souborem, nebo stagiony. Repertoárových divadel je 257, z nichž většina je v soukromém vlastnictví, přesto většina diváků dle evidence míří do veřejných divadel (3,16 mil.). Stagionů je méně (84) a navštěvuje je více než 1,5 mil. osob. V roce 2023 bylo 5 182 statisticky šetřených veřejných knihoven dle § 3 knihovního zákona (mimo specializované knihovny). Ročně je navštěvuje téměř 62,5 mil. osob fyzicky i online, ať už za účelem výpůjčky knih nebo na kulturní programy. Z jiných mezinárodních zdrojů také víme, že Česko má nejhustší síť knihoven na světě, průměrně vychází jedna knihovna na 1 971 obyvatel⁴⁴. Většina kulturních domů je rovněž veřejných (88,7 % z 680) a jejich pořady navštívilo v roce 2023 téměř 10,5 mil. osob. Výstavní síně samostatně registrovány nejsou. Statistika uvádí 225 galerií profesionálního umění, které ročně navštíví více než 1 milion osob – tyto údaje nezahrnují všechny malé soukromé galerie a některé galerie typu Kunsthalle, které slouží spíše jako multifunkční prostor než jako výlučně výstavní síně.

⁴⁴ BENEŠ, Aleš. Češi a knihovny: ve světě nemají konkurenci, říká Vít Richter [online]. iDNES.cz, 5. dubna 2023 [cit. 2025-04-12]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/literatura/knihovny-cesko-cteni-e-knihy-pujcovani-kniha-vit-richter.A230404_121339_literatura_albe a také BENNETT, Drake. Why Libraries Are Everywhere in the Czech Republic [online]. The New York Times, 22. července 2016 [cit. 2025-04-12]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2016/07/22/world/what-in-the-world/why-libraries-are-everywhere-in-the-czech-republic.html>

Tab. 7: Kulturní infrastruktura – počty zařízení a návštěvnost v roce 2023⁴⁵

Kulturní zařízení	Celkem	Veřejné	Soukromé	Návštěvnost	Veřejné	Soukromé
Zpřístupněné památky	361	233 64,50 %	128 35,50 %	13 850 353	7 902 414 57,10 %	5 947 939 42,90 %
Muzea a galerie	477	372 77,99 %	105 22,01 %	12 824 201	10 276 738 80,10 %	2 547 463 19,90 %
Divadla repertoárová	257	38 14,80 %	219 85,20 %	5 872 317	3 158 412 53,80 %	2 713 905 46,20 %
Divadla stagiony	84	36 42,90 %	48 57,10 %	1 562 700	669 729 42,90 %	892 971 57,10 %
Knihovny	5182	5180 100,00 %	2 0,00 %	62 459 131	62 456 638 100,00 %	2 493 0,00 %
Kulturní domy	680	603 88,70 %	77 11,30 %	10 488 383	9 204 062 87,80 %	1 284 321 12,20 %
Výstavní síně	225	95 42,20 %	130 57,80 %	1 770 544	507 302 28,70 %	1 263 242 71,30 %

Tendence ve vývoji infrastruktury (prostor a objektů pro kulturu)

V posledním období zaznamenáváme řadu pozitivních signálů v oblasti stavebních investic do kulturní infrastruktury. Konečně se začalo stavět nebo alespoň stavby připravovat. Jako příklad lze uvést budování velkých hudebních sálů v Brně, v Ostravě a v Praze (Vltavská filharmonie). Z Národního plánu obnovy vydalo MK 2,7 miliardy Kč na 29 projektů kulturních a kreativních center (např. Těšínské divadelní a kulturní centrum v Českém Těšíně, KD Slavia v Českých Budějovicích, Centrum Zámek Žďár n. Sázavou ad.). Dalším finančním zdrojem zejména pro oblast kulturního dědictví (revitalizace kulturních památek, zabezpečení, digitalizace aj.) byly Fondy Norska a EHP.

Přesto výzvy ukázaly, jak enormní je zájem o tyto investiční prostředky a jak velká je absorpční schopnost a potřeba investic do nových staveb i do stavebních úprav, revitalizací a do vybavení stávajících kulturních prostor. Samosprávy ani soukromí vlastníci často nemají ve svých rozpočtech dostatek prostředků k pokrytí těchto potřeb a jedna velká výzva Národního plánu obnovy umožnila saturovat jen malou část potřeb sektoru.

Proměnila se také koncepce některých zařízení. Kulturní domy, z nichž řada pamatuje první republiku, se proměňují v multifunkční kulturní centra, která aktuálně nabízejí produkci živého umění a mění se v komunitní zařízení pro setkávání a aktivity obyvatel. Komunitní poslání mají

⁴⁵ Zdroj: NIPOS.

nově i veřejné knihovny. Jejich další aktivity (kromě půjčování knih) vzrostly téměř dvojnásobně. Kulturní služby však nabízejí i další subjekty s jinou hlavní činností. Platí to např. o malých rodinných pivovarech a dalších gastro podnicích. Pořádají malé koncerty, výstavy, besedy apod. Přibývá klubových zařízení, která cílí především na mladou populaci.

Zatímco některé oblasti kulturní infrastruktury v České republice jsou dobře rozvinuté, jiné, zejména na místní úrovni, čelí problémům spojeným s nevyhovujícím stavem zařízení či nedostatkem vhodných prostor pro kulturní aktivity. **Regionální rozdíly naznačují potřebu cílených investic a strategického plánování k zajištění rovnoměrného rozvoje kulturní infrastruktury napříč celou zemí.** Kde konkrétně chybí finance na rozvoj kulturní infrastruktury, zmapováno z centrálního pohledu není. Potřeba je přitom jak technická modernizace infrastruktury, tak vytvoření podmínek pro specifické potřeby žánrů, pro něž stávající infrastruktura není dostatečná (např. nový cirkus či tanec).

Regionální rozložení kulturní infrastruktury v absolutním vyjádření naznačuje, že největší koncentrace památek, muzeí, knihoven a kulturních domů je ve Středočeském kraji. Městem divadel je jednoznačně Praha, kde je 56,1 % všech divadel. Památek je nejvíce zastoupeno v Ústeckém kraji (13,7 %) a v kraji Jihomoravském (14,6 %). Celkově nejméně prvků kulturní infrastruktury je v Karlovarském kraji, který je zároveň krajem nejmenším. Relativní regionální srovnání nabízí následující tabulka, kde jsou uvedeny počty kulturních zařízení v přepočtu na 100 000 obyvatel daného kraje.

Tab. 8: *Kulturní infrastruktura – počet kulturních zařízení v přepočtu na 100 000 obyvatel v roce 2023*⁴⁶

Rozložení dle krajů	Památky	Muzea a galerie	Knihovny	Divadla	Kulturní domy	Výstavní síně	Kina
Hlavní město Praha	2,31	2,67	3,03	13,87	0,94	5,42	11,61
Středočeský kraj	3,23	4,26	49,18	1,3	6,32	1,03	12,83
Jihočeský kraj	5,65	6,42	77,62	1,22	7,49	2,44	12,72
Plzeňský kraj	4,73	5,54	74,34	1,3	7,01	2,12	12,88
Karlovarský kraj	4,07	4,74	39,31	1,69	8,81	2,37	10,11
Ústecký kraj	4,44	3,58	34,02	2,1	5,67	1,11	12,87
Liberecký kraj	4,44	6,43	42,6	2,44	5,99	1,33	10,95
Královéhradecký kraj	4,49	8,44	62,66	1,62	8,44	1,44	16,02
Pardubický kraj	2,64	6,22	73,7	0,94	7,35	1,32	18,34
Kraj Vysočina	5,02	6,56	107,54	0,97	5,41	1,54	11,17
Jihomoravský kraj	3,34	3,1	48,75	2,53	7,5	1,96	14,54
Olomoucký kraj	1,58	3,16	65,26	1,74	8,37	0,79	4,88
Zlínský kraj	1,35	2,19	25,31	0,5	4,12	1,01	20,32
Moravskoslezský kraj	2,76	5,51	45,98	2,58	13,09	3,44	11,61

K nerovnoměrným podmínkám bohužel přispívá i **geografické rozmístění státních příspěvkových organizací MK ČR a distribuce státních dotací** z rozpočtu MK i ze státních fondů Státní fond kultury a Státní fond audiovizí.

V **hlavním městě Praze** sídlí polovina těchto institucí, v roce 2023 získaly **80,9 % všech provozních příspěvků pro příspěvkové organizace MK**. Největší podíl prostředků byl přidělen Národnímu divadlu (15,6 %) a Národnímu památkovému ústavu (26,4 %) – zde je však nezbytné dodat, že NPÚ má pracoviště po celém Česku a dále distribuuje značnou část rozpočtu do regionů⁴⁷. Detailnější pohled nabízí tabulka č. 10 níže. Druhý nejpočetnější kraj z hlediska množství státních kulturních institucí je Jihomoravský kraj, kde je šest státních organizací soustředěno do Brna. Vedle toho v Karlovarském, Královéhradeckém a Plzeňském kraji není žádná státem zřizovaná kulturní instituce. Sídla státních příspěvkových organizací

⁴⁶ Zdroj: NIPOS, Unie filmových distributorů

⁴⁷ Financování NPÚ je však částečně rozprostřeno po celé republice díky územním odborným pracovištím. I po odečtení NPÚ **stále organizace sídlící v Praze obdržely 74,07 % státních prostředků.**

jsou dána většinou tradicí anebo zeměpisným kontextem. V prvním případě lze uvést Národní knihovnu České republiky nebo Národní divadlo. Ve druhém případě lze uvést například Muzeum bižuterie (se sídlem v Jablonci nad Nisou) nebo Husitské muzeum v Táboře. Specifickým případem je pak Národní památkový ústav, který má sídlo v Praze, avšak má jednotlivá územní pracoviště ve všech krajích. Ohledně knihoven je nutno připomenout zejména institut meziknihovních služeb (§ 14 knihovního zákona), v rámci něhož je sídlo konkrétní knihovny irelevantní.

Tab. 10: *Distribuce výdajů státního rozpočtu jako transfery příspěvkovým organizacím MK ČR v roce 2023 v tis. Kč⁴⁸*

Kraj/Rok	Počet	Transfery kumulativně	Podíl (v %)
Jihočeský kraj	1	44 819,25	0,64
Jihomoravský kraj	6	769 833,27	10,98
Liberecký kraj	1	29 600,86	0,42
Moravskoslezský kraj	2	105 105,61	1,50
Olomoucký kraj	1	119 219,52	1,70
Pardubický kraj	1	17 546,80	0,25
Praha	15	5 673 447,71	80,91
Středočeský kraj	1	33 502,33	0,48
Ústecký kraj	1	68 414,94	0,98
Zlínský kraj	2	150 518,18	2,15
Celkový součet	30	7 012 008,47	100,00
Součet bez Prahy	16	1 338 560,76	19,09

Podobně i při analýze dotací Státního fondu kultury rozdělených v roce 2023 lze sledovat, že největší podíl byl alokován do hlavního města Prahy (celkem 53,8 % příjemců přijalo 57,4 % dotací). Velká sídla, jako jsou krajská města, získala 78,6 % z objemu dotací, ostatní sídla získala 21,4 % podílu. Přesto lze předpokládat, že část prostředků je užita také mimo sídla příjemců dotací – typicky taková situace nastává u festivalů nebo u organizací s více pobočkami.

Kulturní infrastruktura tvoří páteř celého systému kultury, avšak chybí její ucelená koncepce a systematická evidence. Investice do kulturních objektů, jejich technického stavu, vybavení a energetické náročnosti jsou často nesystematické a závislé na iniciativě jednotlivých obcí nebo výjimečných dotačních titulech. Výzvou je vytvoření nástrojů pro dlouhodobé plánování investic a koordinaci mezi úrovněmi veřejné správy. Strategické řízení infrastruktury by mělo posílit stabilitu a efektivitu celého kulturního sektoru.

⁴⁸ Zdroj: Monitor státní pokladny. Vlastní zpracování.

Regionální rozměr a dostupnost kultury

Regionální kulturní politika v České republice

Česká republika vykazuje v oblasti regionální kulturní politiky významné rozdíly a zásadní výzvy, které vyžadují komplexní strategický přístup. Analýza kulturních strategií jednotlivých krajů odhaluje nerovnosti v dostupnosti, financování a rozvoji kulturní infrastruktury. Zatímco velká města jako Praha, Brno nebo Ostrava disponují bohatou a rozvinutou kulturní infrastrukturou, menší obce a venkovské regiony mají omezenou kulturní nabídku a dostupnost služeb. Tento trend je patrný napříč všemi sledovanými kraji.

Dle Strategie regionálního rozvoje 21+⁴⁹ se kulturní a kreativní sektor významně podílí na regionálním rozvoji a jeho potenciál je v jednotlivých typech území odlišný. V metropolitních oblastech a aglomeracích se soustřeďuje největší kapacita kulturní infrastruktury a tvůrců, a proto je prioritou podpora kulturních a kreativních klastrů, využití památkových objektů a provázání kultury s cestovním ruchem. Regionální centra a jejich venkovské zázemí disponují sítí kulturních zařízení (muzea, galerie, knihovny, kulturní domy), jejichž význam přesahuje lokální úroveň a která mohou plnit roli komunitních a kreativních center. V periferních a hospodářsky ohrožených regionech představuje kultura nástroj stabilizace a soudržnosti, včetně podpory tradičních řemesel, folkloru a zachování místních kulturních identit.

Tato východiska odpovídají územní dimenzi definované ve Strategii regionálního rozvoje ČR 2021+ a jejích akčních plánech, které pro jednotlivé typy území identifikují priority v oblasti kulturní infrastruktury, kreativních center a destinačního managementu. Na základě těchto závěrů by měla Státní kulturní politika rozlišovat doporučení podle typu území, aby zajistila soulad se strategickými dokumenty regionálního rozvoje včetně aktuálního akčního plánu.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ a její Akční plán 2025–2027 vymezují územní dimenzi i v oblasti kultury. Přehled níže ukazuje cíle a opatření vztahující se ke kultuře a kulturní infrastruktuře podle typu území.

⁴⁹ Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2020. Dostupné z: <https://mmr.cz/cs/ostatni/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2021>.

Strategie regionálního rozvoje ČR – Akční plán 2025–2027. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2024. Dostupné z: <https://mmr.cz/cs/ostatni/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-akcni-plan-2025-2027>

Tab. 11: *Cíle a opatření Strategie regionálního rozvoje ČR vztahující se ke kultuře a kulturní infrastruktuře*⁵⁰

Typ území	Strategický cíl / opatření SRR	Vazba na kulturu a kulturní infrastrukturu
Metropole a aglomerace	Opatření 10, 19 – Napomáhat rozvoji a využití kulturního a kreativního potenciálu	Rozvoj kreativních a uměleckých center a klastrů; revitalizace a modernizace muzeí, galerií, divadel, knihoven a dalších zařízení; využití památkových objektů a brownfieldů; podpora mezinárodních kongresů a akcí globálního významu
Regionální centra a jejich venkovské zázemí	Opatření 33 – Napomáhat rozvoji a využití kulturního potenciálu regionálních center a jejich zázemí	Revitalizace kulturních památek; širší role kulturních institucí (komunitní, vzdělávací a inovační funkce); rozvoj lidových a uměleckých řemesel; podpora tradičních i nových kulturních akcí pro komunitní život a cestovní ruch
Periferní, hospodářsky a sociálně ohrožená území	Specifická opatření v rámci SRR a akčních plánů (strukturálně postižené kraje, hospodářsky ohrožená území)	Kultura jako nástroj stabilizace a soudržnosti; podpora místní identity, tradiční kultury a komunitních aktivit; zapojení knihoven a kulturních domů jako „třetích míst“
Všechny typy území (průřezově)	Typové opatření 27 – Rozvíjet udržitelný cestovní ruch	Propojení kulturního a přírodního potenciálu destinací; návštěvnický management; zapojení organizací destinačního managementu do rozvoje kultury a cestovního ruchu
Všechny typy území (průřezově)	Podpora KKP – kreativní centra a klastry	Podpora malých podniků a startupů v KKP; přenos dobré praxe mezi velkými městy a menšími regiony; rozvoj Národní komunikační platformy pro KKP

Typologie krajů ČR je důležitým signálem jednak pro dostupnost kultury, jednak pro velikost kulturní infrastruktury. Dostupná kultura existuje ve velkých městech a jejich zázemí. I když nelze říci, že v satelitech velkých měst se lidé spokojují s nabídkou metropolí a rezignují

⁵⁰ Dtto

na vlastní aktivity. Naopak z hlediska širšího pojetí infrastruktury se zde můžeme potkat s velmi osobitou a zajímavou nabídkou aktivit s potenciálem přispět k identifikaci obyvatel s jejich bydlištěm. Obecně platí teze, že v malých obcích existuje maximálně veřejná knihovna. V mnoha případech absentuje i jakýkoliv veřejný prostor pro pořádání kulturních akcí. Většinou, pokud se najde leader a radnice tomu přeje, se s tímto problémem dokáží vyrovnat (využití sportovních prostor, prostor školy, open-air aktivity apod.). V nově osídlených pohraničních oblastech se často setkáváme s robustní infrastrukturou, která někdy zeje prázdnotou. I když i tady se setkáváme s pozitivními příklady (viz další kapitoly).

Zásadním limitem současného stavu je **absence systematického sběru dat** a jednotné metodiky hodnocení kulturních potřeb. Významným zjištěním je rovněž nedostatečná koordinace mezi jednotlivými úrovněmi veřejné správy.

Kulturní plánování v regionech se vyznačuje větší autonomií, nižší mírou standardizace i formalizace vztahů s národní úrovní a tím, že strategie nejsou pro kraje a města povinné. V rámci NPO byla provedena krajská mapování KKO, na jejichž základě vznikly nové nebo aktualizované strategie krajů pro oblast KKO. Na základě zjištění by měla být data využita také k rozvoji kulturní infrastruktury (dokončení mapování a shrnutí poznatků proběhne do konce roku 2025). Nabízí se pokračovat ve spolupráci státu a krajů, zapojit města a řešit udržitelnost sběru dat spolu s oborovými asociacemi. Aktuálně se očekává i rozvoj informační, komunikační a networkingové platformy Kreativní Česko, určené k podpoře a rozvoji KKO (její web převzalo na začátku roku 2025 do správy MK).

Pozitivním poznatkem je, že **kultura je stále více vnímána jako klíčový nástroj posilování místní identity, komunitního života a ekonomického rozvoje regionů**. Mezi hlavní priority krajů patří modernizace kulturní infrastruktury, podpora kulturně-kreativních odvětví a zlepšení dostupnosti kulturních služeb. Kraje jako Moravskoslezský nebo Olomoucký již formulují strategii transformace svého image z průmyslových regionů na regiony kulturní, což představuje významný potenciál pro budoucí rozvoj.

Pozitivním trendem je **vznik a rozvoj kulturních a kreativních center**, do kterých MK investovalo v rámci NPO v minulých letech několik miliard Kč. Multižánrovost a zacílení možné podpory nikoli do konkrétních kulturních aktivit, ale center a institucí, které o kulturu, umění i komunity v místech a regionech pečují, je významným evropským trendem. Takový cíl najdeme i ve Státní kulturní politice 2021–2025+: Podpora decentralizace kulturní nabídky skrze spolupráci a síťování v kulturním a kreativním sektoru. V současném nastavení dotačního systému MK pro živé umění (mimo NPO) však výraznější podpora takových center neexistuje.

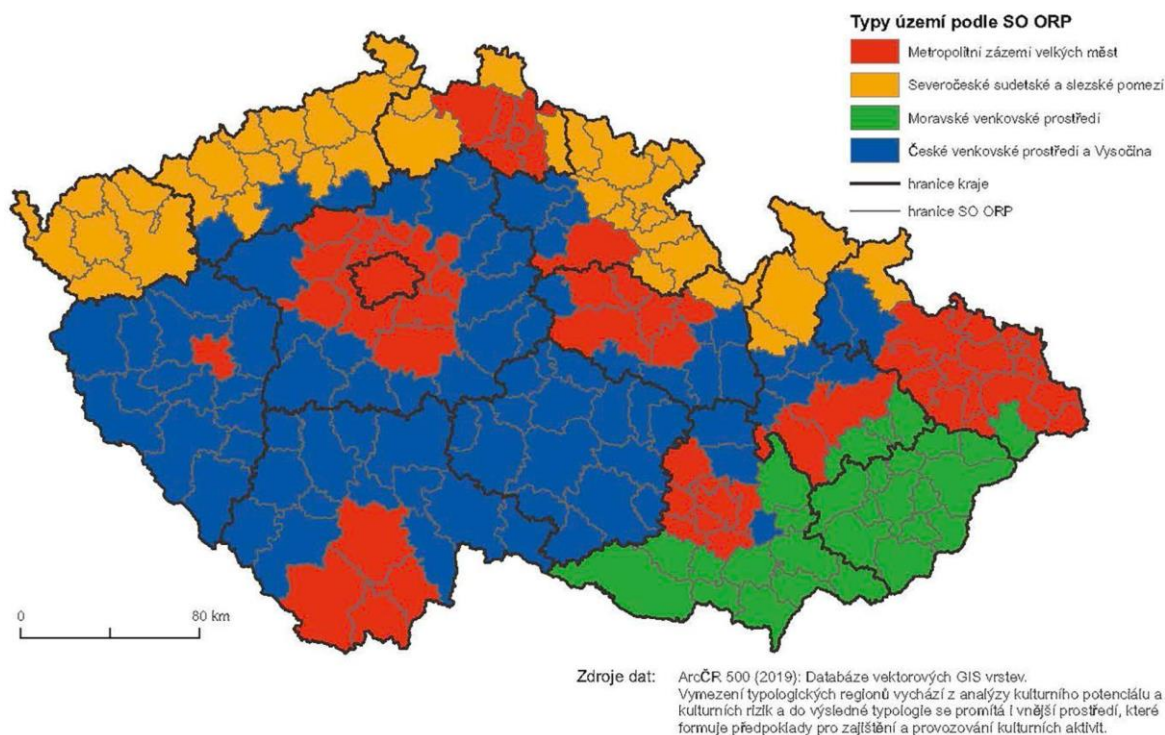
K rozvoji kultury v regionech přispívají také **celostátní sítě kulturních aktérů**, jako je například Nová síť nebo Asociace kulturních center v ČR (zkráceně AKCe, vznikla na konci roku 2023); obě mají desítky členů a dále se rozvíjejí. AKCe se chce věnovat mimo jiné sběru dat o stavu kulturních center a advokacii.

Dalším významným faktorem úrovně kulturních služeb je **intenzita cestovního ruchu**, jelikož turisté posilují poptávku po kultuře, a tím podporují vznik a rozvoj kulturních subjektů

v destinaci (turisté vyhledávají představení, festivaly, galerie, muzea apod.). Pro udržitelný rozvoj kultury a cestovního ruchu je důležitá koordinace a spolupráce všech relevantních subjektů (samosprávy, turistických cílů včetně kulturních zařízení, podnikatelských i neziskových subjektů) a kvalitní destinační management, který usiluje o rozvoj cestovního ruchu s cílem zvyšovat kvalitu života místních obyvatel. V posledních letech sledujeme v Česku intenzivní rozvoj organizací destinačního managementu (tzv. DMO) na krajské, oblastní i lokální úrovni (viz mapa destinací na webu státní agentury CzechTourism), dlouhodobě probíhají snahy o vznik zákona o cestovním ruchu a jeho systematickou podporu v gesci MMR.

Obr. 1: Typy území Česka podle kulturního potenciálu a rizik⁵¹

TYPY ÚZEMÍ ČESKA podle kulturního potenciálu a rizik

Typ 1: Metropolitní zázemí velkých měst

Metropolitní zázemí velkých měst je tvořeno ORP, která přiléhají k regionálním centrům, a je výrazně zasaženo intenzivní investiční činností v posledních dekádách v podobě suburbanizace. S tímto procesem je spojena vyšší intenzita kulturních aktivit. Dobré nebo nadstandardní vybavení kulturní infrastrukturou je možné také spojovat se změnami ve struktuře osídlení po roce 1990 a rozvíjející se suburbanizací. Výrazněji se suburbanizace promítá především do vyššího podílu sportovních zařízení a s větší velikostí obce také souvisí vyšší podíl existujících amatérských divadel na obec podle ORP, přičemž tyto hodnoty jsou také v tomto vymezeném typu výrazně vyšší. Podobně spolková činnost se intenzivněji promítá v zázemí velkých měst a podílí se na formulaci tohoto typu. V tomto území je možné sledovat vysoký kulturní potenciál.

⁵¹ Zdroj: Specializované mapy. Projekt Podpora mezigeneračního dialogu a kulturní participace seniorů jako nástrojů přenosu a sdílení kulturních hodnot na lokální a regionální úrovni. Dostupné z: <https://naki2.nipos.cz/mapy.html>

TYP 2: Severočeské a slezské pomezí

Na vzniku typu Severočeské a slezské pomezí se podílely velmi výraznou měrou mj. ekonomické změny spojené s tímto vysoce industrializovaným územím, které se po změně socioekonomických podmínek z části zařadilo do strukturálně postiženého území s vyšší mírou nezaměstnanosti a dalšími sociodemografickými problémy. V minulém režimu docházelo v tomto typu území k budování velkých kulturních zařízení, která ale většinou neměla a dosud nenašla dobré uplatnění pro konkrétní živé a žité místní potřeby. Charakteristické znaky tohoto typu jsou velmi dobře vyvinuté především v regionech Karlovarska, severočeské pánevní oblasti a částečně i na Českolipsku. V menší míře je tento typ vyvinut v části Podorlicka, kde postupně přechází v typ 1 nebo typ 4. Výrazněji je pak region vytvořen opět v oblasti moravského Slezska nebo v oblasti Kralického Sněžníku a Jesenicka. V tomto typu převažují ORP s potenciálem v oblasti existující infrastruktury.

V těchto regionech dochází v posledních letech k rozvoji kulturního života. Z výrazných projektů, které uspěly a přilákaly pozornost, můžeme jmenovat např. Mikroregion Broumovsko, který vedl až do finálního souboje o Evropské hlavní město kultury pro rok 2028. I když Broumovsko nakonec neuspělo, aktivity dále pokračují. Dalším pozitivním příkladem je rozšíření řady památek zapsaných na Seznam světového dědictví UNESCO. Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně jsou od roku 2021 součástí nadnárodní památky „Slavná lázeňská města Evropy“. **Hornická krajina Jáchymov** byla zapsána na Seznam světového dědictví UNESCO v roce 2019 jako součást Hornického regionu Erzgebirge / Krušnohoří a v roce 2023 byl na Seznam světového dědictví UNESCO zapsán další prvek, kterým je Žatec a krajina žateckého chmele. Všechny zápisy významně přispěly k rozvoji kultury v regionu.

V oblastech českého příhraničí těžce poznamenaného událostmi 20. století a rychlou výměnou obyvatel můžeme v posledních letech pozorovat další zajímavý jev. Dochází k etablování mnohých iniciativ a grassroots sítí, které se snaží o rozvoj těchto oblastí. Setkáváme se s odkupem zanedbaných památek, se sbírkami na jejich opravu, případně za pomoci lokálních kulturních akcí. Další projekty navazují na místní kulturní tradice ve snaze oživit je a dát jim novou podobu. Do budoucna by bylo žádoucí tyto aktivity podporovat, mapovat je a propagovat. Jejich význam je jak sociální, tak environmentální.

TYP 3. Moravské venkovské prostředí

Odlišná sídelní struktura v regionech střední, jižní, jihovýchodní a východní Moravy, východně od osy dálnice Brno–Olomouc–Ostrava, tvoří další typ území s rozdílným kulturním potenciálem. V těchto regionech jsou z historických důvodů obce, které vždy měly a mají velký počet obyvatel (často více než 2 000) a ve velkých obcích se zachoval a rozvíjel tradiční spolkový, kulturní, ale i religiózní život a aktivity spojené s tradičními svátky, slavnostmi a obecně lidovou kulturou. Proto i toto území vykazuje vysoký kulturní potenciál, a to jak podle intenzity kulturních aktivit, tak podle počtu a hustoty kulturní infrastruktury v jednotlivých obcích. Menší přirozená centra vždy byla nejen centrem dojížděky do zaměstnání, ale také byla zdrojem bohatých kulturních aktivit, slavností a svátků, které formovaly vysoký kulturní potenciál celého regionu.

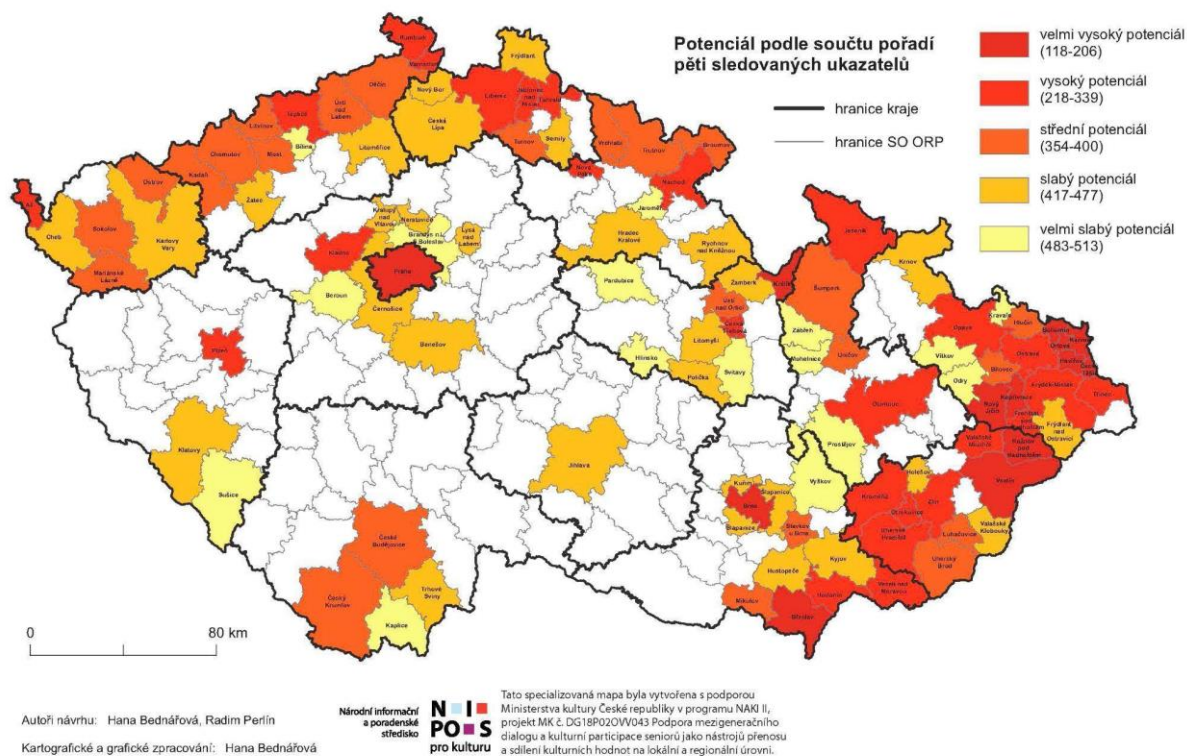
V tomto vymezeném typu jsou také velmi dobře vyvinuté etnografické nebo národopisné oblasti, které mají své tradiční kulturní a společenské aktivity a jasně definovanou vlastní identitu (Valašsko, Slovácko, Haná). Celý region je charakterizován vysokým potenciálem v oblasti lidských zdrojů.

TYP 4. České venkovské prostředí a Vysočina

Typologický region s odlišným kulturním prostředím je vymezen ve venkovské, neurbanizované části Čech a kraje Vysočina a tvoří ho tradiční české venkovské obce a města mimo velké regiony. Je tvořen jak územím s původním českým obyvatelstvem, tak i územím, kde po druhé světové válce byli odsunuti sudetští Němci. Vzhledem k charakteru sídelní soustavy se jedná o typ s malými obcemi a hustou sítí venkovských částí obcí, které mají velmi malý počet obyvatel. V jednotlivých sledovaných ORP převažuje spíše menší počet pořádaných akcí, ale jednotlivé akce mají vyšší podíl návštěvníků. Je zde také relativně nižší počet zařízení a spolků a menší kulturní a sportovní vybavenost. Pro tento poměrně rozsáhlý typ je charakteristické především riziko nižší kulturní participace a mezigeneračního sdílení, a to z důvodů jak nedostatečné kulturní nebo další infrastruktury, tak i nedostatečných lidských zdrojů. Společenskými a kulturními centry jsou převážně středně velká okresní města, malá lokální kultura není v nejmenších venkovských obcích sledována. Je ale nutné upozornit, že statistické zdroje mohou jen obtížně zachytit velmi drobné kulturní aktivity, které se v nejmenších obcích konají a které nemají žádné formální ukotvení nebo jsou organizačně spojeny s jinými typy aktivit, spolků nebo činností. Tento typ území charakterizuje vyšší míra rizika pro kulturní participaci.

Obr. 2: Kulturní potenciál ve SO ORP Česka⁵²

Kulturní potenciál ve SO ORP Česka

Pro zlepšení českého systému by mohlo být inspirativní převzít některé prvky ze zahraničí, například:

- Povinné vytváření regionálních kulturních strategií, jako je tomu v Německu
- Pravidelné vyhodnocování a aktualizace, jak je běžné ve skandinávských zemích
- Jasnější propojení s ekonomickým rozvojem regionu
- Stanovení minimálního podílu rozpočtu na kulturu (např. podle počtu obyvatel)
- Vytvoření formalizovaného systému spolupráce mezi státem a regiony, podobně jako ve Francii

Závěrem lze konstatovat, že regionální kulturní politika v České republice disponuje významným rozvojovým potenciálem. Podmínkou jejího úspěšného rozvoje je komplexní, strategický a koordinovaný přístup respektující jedinečnost jednotlivých regionů. Doporučení pro zlepšení situace v regionech zahrnují systematizaci sběru dat, meziresortní koordinaci, cílené investice do kulturní infrastruktury a rozvoj lidských zdrojů v kulturním sektoru. Kulturní (a komunitní) infrastruktura v regionech by měla být chápána jako veřejná služba se strategickým významem pro rozvoj komunit, vzdělávání i sociální soudržnost. Je však třeba upozornit na ústavně zaručené právo na samosprávu. Oblast kultury spadá do samostatné

⁵² Zdroj: Specializované mapy. Projekt Podpora mezigeneračního dialogu a kulturní participace seniorů jako nástrojů přenosu a sdílení kulturních hodnot na lokální a regionální úrovni.
Dostupné z: <https://naki2.nipos.cz/mapy.html>

působnosti obcí a krajů. Je tedy na územních samosprávných celcích, zda a jakým způsobem k tvorbě regionálních kulturních strategií přistoupí.

Bezpečnost, ochrana a odolnost kultury

V rychle se měnícím světě čelí kulturní sektor novým a narůstajícím rizikům – od klimatických katastrof a kybernetických útoků po politické krize, pandemie či válečné konflikty. S nárůstem teroristických útoků napříč Evropou, ale i klimatických katastrof (tornád, povodní, sucha apod.) se zvyšuje důraz na bezpečnost kulturních institucí, jako jsou knihovny, divadla, hudební a kulturní centra, stejně jako na zabezpečení akcí jako jsou festivaly, jarmarky a adventní trhy a další akce ve veřejném prostoru. Téma bezpečnosti a odolnosti kultury se tak stává neoddelitelnou součástí veřejné kulturní politiky a jejích strategických úvah. **Kultura navíc není pouze hodnotou sama o sobě – v krizových obdobích hraje nezastupitelnou roli při posilování odolnosti společnosti jako celku.**

Odolnost kulturního sektoru lze chápat jako schopnost dlouhodobě a udržitelně fungovat i v nestabilním prostředí. To zahrnuje jak fyzickou a digitální bezpečnost kulturní infrastruktury, tak i institucionální stabilitu, krizové řízení, ochranu tvůrčí svobody, dostupnost informací nebo podporu duševního zdraví pracovníků v kultuře. Zvláštní pozornost je třeba věnovat prevenci rizik (např. zálohování dat, zabezpečení budov, školení personálu), ale také schopnosti rychlé a efektivní reakce v případě krizových událostí (včetně bezpečnostních hrozeb, živelních pohrom, teroristických a válečných konfliktů).

A. ZABEZPEČENÍ SBÍREK A FONDŮ V OBLASTI KULTURNÍHO DĚDICTVÍ

Téma bezpečnosti v kultuře a ochrany kulturního dědictví před krizemi, včetně válečných konfliktů, je v České republice i globálně velmi důležité. Kulturní dědictví obecně čelí různým rizikům, jako jsou přírodní katastrofy, požáry, vandalismus, kybernetické útoky nebo válečné konflikty. V době ozbrojeného konfliktu jsou kulturní objekty, jako jsou historické budovy, muzea, knihovny a archivy, vystaveny vážnému riziku poškození nebo zničení. Ochrana těchto objektů vyžaduje spolupráci mezi různými složkami ozbrojených sil, bezpečnostních institucí a mezinárodních organizací.

Právní rámec ochrany kulturních objektů zajišťuje zejména mezinárodní Haagská úmluva z roku 1954 o ochraně kulturních statků v případě ozbrojeného konfliktu (ratifikována Českou republikou) a dodatkový protokol k Haagské úmluvě z roku 1999 – zavádí označení chráněných objektů „Modrým štítem“, jehož symbolem se inspirovala i organizace Blue Shield International. Ta koordinuje ochranu kulturních statků ve válečných zónách pod záštitou UNESCO. Důležitou součástí ochrany památek je také legislativa EU. Ta je spolu s dalšími aktivitami naprosto klíčová nejen pro zamezení nelegálních majetkových převodů, ale také navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků.

Důležitý rámec představují také **Ženevské úmluvy z roku 1949** a jejich protokoly, které chrání civilní obyvatelstvo během ozbrojeného konfliktu – a tedy i kulturní infrastrukturu coby součást civilního prostředí. **UNESCO** a jeho partnerské odborné organizace (např. **ICOMOS**, **IFLA**, **ICOM**) vyvíjejí metodiky krizové připravenosti, evakuace, digitalizace a obnovy kulturní infrastruktury. **NATO** a **Evropská unie** mají vypracované strategie ochrany kulturního dědictví v rámci mírových misí a krizového řízení. Významným nástrojem v boji proti mezinárodnímu pašování kulturních statků je **databáze INTERPOLu** sledující kradené artefakty.

Role jednotlivých zapojených složek ČR

Armáda České republiky (AČR) - Monitoruje rizika a vypracovává strategické plány ochrany významných kulturních památek; spolupracuje s policií a Ministerstvem kultury ČR na vytvoření seznamu prioritních objektů k ochraně; umožňuje zapojení vojenské policie při evakuaci a ostraze klíčových objektů v krizových situacích. Specializované vojenské jednotky mohou asistovat při zabezpečení památek před rabováním a destrukcí.

Policie ČR – **V odůvodněných případech zajišťuje fyzickou ochranu objektů** (např. napojení ochrany muzeí, knihoven a archivů na pult centrální ochrany), vyšetřuje případy rabování a nelegálního obchodu s kulturními statky, spolupracuje s INTERPOLEM při odhalování mezinárodních pašeráckých sítí. V roce 2023 byla podepsána trojstranná dohoda mezi Policií ČR, MK ČR a Národním památkovým ústavem, která upravuje postup útvarů a organizačních článků Ministerstva kultury, NPÚ a policie, které jsou pověřeny výkonem agendy související s ochranou movitého kulturního dědictví České republiky a navrácením nezákonně vyvezených kulturních statků.

Integrovaný záchranný systém (IZS)

Hasičský záchranný sbor poskytuje speciální jednotky pro záchranu historických objektů při požárech nebo bombových útocích. Zdravotnická záchranná služba poskytuje pomoc v případech útoků na kulturní instituce s civilními oběťmi.

Stav české legislativy a doporučení pro praktická opatření při ohrožení

Vyhláška č. 92/2023 Sb., vydaná Ministerstvem kultury dne 15. března 2023, novelizuje vyhlášku č. 275/2000 Sb., která provádí zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy. Tato novela nabyla účinnosti 1. ledna 2025 a přináší změny, které reflektují obecnou snahu o aktivnější přístup k ochraně sbírek muzejní povahy, zajišťující jejich celistvost a odolnost vůči různým druhům poškození, a to včetně válečného konfliktu. Podle zástupců kulturního sektoru nicméně tato změna s sebou nepřináší komplexnější uchopení celého problému. Chybí jak finanční podpora na zajištění naplňování novely vyhlášky, tak především státní strategie, která by modelovala postup v případě zásadního ohrožení sbírek v době krize. Podobná situace je rovněž v oblasti knihovních fondů. Je potřeba vytvářet záchranné plány na národní i regionální úrovni a jejich pravidelné revize.

B. BEZPEČNOSTNÍ GRAMOTNOST

Koncepce přípravy občanů k obraně státu z konce roku 2024 „POKOS“ (MO, 2024)⁵³ vychází ze zásadního a dlouhodobého zhoršení bezpečnostní situace v Evropě. Je zaměřena na zvyšování povědomí veřejnosti o otázkách obrany, bezpečnosti a krizové připravenosti. V koncepci není zmíněna oblast kultury. Hlavními cíli je: Zvýšení povědomí veřejnosti o obraně státu, Vzdělávání ve školách, Zapojení veřejnosti do bezpečnostní problematiky, Podpora aktivní zálohy a obranné připravenosti občanů.

Relevantním dokumentem je Koncepce ochrany obyvatelstva (HZS, 2020)⁵⁴, která rovněž řeší přípravu obyvatelstva na mimořádné události a krizové situace. Ta zmiňuje, že je nedostatečně řešena problematika požadavků ochrany obyvatelstva na provozovatele společensky významných objektů včetně kulturních zařízení.

V dostupných zdrojích nebyly nalezeny konkrétní informace o aktuální **spolupráci mezi Ministerstvem obrany a Ministerstvem kultury České republiky**. V minulosti došlo k iniciativám, jako je zřízení Agentury pro mezivládní obrannou spolupráci, která koordinuje činnost s různými resorty, včetně Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva financí, ale nikoli s Ministerstvem kultury.

C. ODOLNOST PROTI KRIZÍM – EKONOMICKY UDRŽITELNÉ PLÁNOVÁNÍ

BUSINESS MODEL Y V KULTUŘE A UMĚNÍ

Kulturní a kreativní odvětví čelí ekonomickým výzvám, zejména v krizových obdobích, jako byla pandemie COVID-19 nebo ekonomické recese. Pro dlouhodobou odolnost je klíčové využívat inovativní financování, diverzifikovat příjmy a budovat udržitelný ekosystém v kulturním sektoru. To znamená především:

1. **Diverzifikovat příjmy** – využívat veřejné financování (granty, dotace, partnerství), soukromé financování (sponzorství, mecenášství, crowdfunding apod.), vlastní příjmy (vstupné, prodej vstupenek, předplatné, merchandising, licencování, online služby apod.).
2. **Aplikovat inovativní business modely**, např. Freemium model (základní obsah zdarma, prémiové služby za poplatek – např. online galerie, hudební platformy); platformová ekonomika – spolupráce s digitálními platformami pro distribuci umění (Patreon, Substack, NFT tržiště); participativní financování – hybridní modely mezi crowdfundingem a komunitní podporou; cirkulární ekonomika v kultuře – udržitelné materiály pro scénografii, recyklace uměleckých produktů apod.

⁵³ MINISTERSTVO OBRANY ČR. Koncepce přípravy občanů k obraně státu. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2024. Dostupné z: https://mocr.mo.gov.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/koncepce-pokos-2025-2030_final.pdf

⁵⁴ MINISTERSTVO VNITRA ČR, Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030, Praha 2013. Dostupné z: <https://hzscr.gov.cz/soubor/koncepce-oob-2025-2030-pdf.aspx>

3. **Posilovat krizovou odolnost a plánování** – vytvoření finančních rezerv pro krizové situace; digitální transformace – online prodej, hybridní akce (kombinace fyzických a digitálních eventů); budování komunity – dlouhodobý vztah s publikem přes sociální sítě, newslettery, exkluzivní programy; adaptabilita a spolupráce – sdílené prostory, kolektivní financování, kulturní coworkingy.

D. KYBERNETICKÁ BEZPEČNOST V KULTUŘE

Digitální transformace otevírá kulturním institucím nové možnosti pro šíření, uchovávání i sdílení kulturního obsahu. Zároveň však přináší rostoucí rizika v oblasti **kybernetické bezpečnosti**. Kulturní infrastruktura, digitální sbírky, online platformy, ticketingové systémy i systémy řízení kulturních institucí se stávají terčem kybernetických útoků – od phishingu přes vyděračské útoky (ransomware) až po úniky osobních údajů a sabotáže digitálních služeb.

Zajištění kybernetické bezpečnosti je klíčové nejen pro ochranu kulturního dědictví, ale i pro **důvěru veřejnosti** v digitální služby muzeí, knihoven, galerií nebo pořadatelů kulturních akcí. Kulturní sektor musí posilovat svou odolnost – ať už jde o zabezpečení serverů, školení personálu, zavádění bezpečnostních standardů nebo krizové plánování.

S rozvojem digitálních sbírek a online distribuce kulturního obsahu se zároveň zvyšuje potřeba chránit **duševní vlastnictví** a sledovat původ digitálních děl. **Blockchain** a **NFT** technologie mohou v budoucnu napomoci ověřování provenience digitálního umění a ochraně práv tvůrců.

Hlavní výzvy a rizika:

- **Kybernetické útoky na kulturní instituce** – ztráta nebo poškození dat, narušení provozu, vydírání.
- **Nedostatečné zabezpečení digitálních sbírek** – riziko zneužití nebo ztráty kulturního obsahu.
- **Ochrana osobních údajů návštěvníků a uživatelů online platforem** – nutnost souladu s legislativou (např. GDPR).
- **Nízké povědomí o kybernetické bezpečnosti v kulturním sektoru** – potřeba vzdělávání a systémové podpory.

Aby byla Česká republika schopna chránit své kulturní instituce a digitální dědictví, je třeba posílit **strategickou podporu kybernetické bezpečnosti v kultuře** – včetně vzdělávání pracovníků, zavádění technických opatření a systematické spolupráce s odborníky na IT bezpečnost. Kulturní sektor musí být připraven čelit současným i budoucím hrozbám digitálního prostředí.

E. UMĚLÁ INTELIGENCE A AUTORSKÁ PRÁVA

Umělá inteligence (AI) mění způsob, jakým umělci tvoří, jak jsou díla distribuována, a zároveň také mění způsoby porušování autorských práv. Je nutné najít rovnováhu mezi inovacemi a ochranou umělců, diváků i kulturního dědictví. Klíčové je propojení regulací, inovací a vzdělávání.

V úvodu shrnutí studie „Vývoj generativní umělé inteligence z pohledu autorských práv“ zveřejněné Úřadem Evropské unie pro duševní vlastnictví (EUIPO) v květnu 2025, dostupné z *Development of Generative Artificial Intelligence from a Copyright Perspective - EUIPO*⁵⁵, se mj. uvádí:

*„V době poznamenané rychlou technologickou transformací zůstává autorské právo základním kamenem kulturní rozmanitosti a ekonomické síly Evropy. Kreativní odvětví Evropské unie – pevně podporovaná robustním rámcem autorských práv – hraje zásadní roli v udržování zaměstnanosti, podpoře inovací a ochraně kulturního dědictví. (...) Během posledních tří desetiletí po sobě jdoucí vlny digitálních inovací změnily způsob, jakým je obsah vytvářen, distribuován a zpřístupňován. Během těchto transformací se autorské právo přizpůsobilo tak, aby zajistilo tvůrcům za jejich práci uznání a odměnu (...). Vznik generativní umělé inteligence (GenAI) však představuje bezprecedentní výzvy a příležitosti, které vyžadují přehodnocení stávajících právních rámců a podpůrných mechanismů s cílem řešit složitosti, které tato technologie přináší. GenAI již transformuje způsob, jakým tvoříme, komunikujeme a inovujeme. I když nabízí obrovský potenciál jako zdroj růstu a konkurenceschopnosti v budoucnu, stírá stávající hranice tvorby obsahu a zavádí nové paradigma, kde ne veškerý obsah tvoří lidé. Vyvolává proto hluboké otázky o tom, jak může autorské právo i nadále sloužit svému účelu a zároveň podporovat inovace. Je nezbytné najít rovnováhu mezi těmito dvěma cíli.“*⁵⁶

Hlavní výzvy a otázky:

- Kdo vlastní umělou inteligencí generované umění?
- Jak chránit původní tvůrce?
- Jak účinně (technicky) zajistit, že jejich tvorba nebude navzdory jimi projevenému nesouhlasu (tzv. opt-out) k trénování umělé inteligence zneužita?
- Za jakých podmínek lze autorská díla (legálně) využít pro trénování umělé inteligence?
- Jak nastavit systém odměňování tvůrců za (legální) využití jejich tvorby pro trénování umělé inteligence?
- Kde leží hranice mezi autorskou tvorbou s využitím umělé inteligence a neautorským generováním obsahu pomocí umělé inteligence?

⁵⁵ Evropský úřad pro duševní vlastnictví (EUIPO): *Generative AI from a copyright perspective*. Full report. Alicante: EUIPO, 2025. Dostupné z: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2025_GenAI_from_copyright_perspective/2025_GenAI_from_copyright_perspective_FullR_en.pdf

⁵⁶ pracovní překlad, s využitím Google překladače, SOAP

- Jakému obsahu vygenerovanému nástrojem umělé inteligence lze vůbec autorskoprávní ochranu poskytnout?

F. SVOBODA PROJEVU, BOJ PROTI DEZINFORMACÍM A MEDIÁLNÍ GRAMOTNOST

Základem demokratické společnosti je svoboda projevu, prostředí pro kvalitní informace a mediální gramotnost. Stinnou stránkou svobody projevu a technologického pokroku jsou sofistikované dezinformace. Dezinformace mohou ovlivňovat veřejné mínění, oslabovat důvěru v instituce a ohrožovat národní bezpečnost. Boj proti dezinformacím vyžaduje spolupráci vládních institucí, médií i občanské společnosti. Kultura a umění jsou klíčové nástroje pro budování odolné společnosti proti manipulaci. Pomáhají lidem pochopit, jak fungují média a posilují schopnost kritického myšlení.

Oficiálními subjekty, které bojují proti dezinformacím v ČR, jsou: Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB), který monitoruje kybernetické hrozby a šíření dezinformací; Ministerstvo vnitra ČR, které spravuje Centrum proti hybridním hrozbám zaměřené na boj proti dezinformacím; Úřad vlády se zřízenou pozicí vládního koordinátora strategické komunikace; bezpečnostní složky – spolupracují s EU a NATO na strategii informační bezpečnosti; české mediální instituce – Český rozhlas, Česká televize a další média se zapojují do fact-checkingu.

Kultura a umění mají obrovský potenciál posilovat mediální gramotnost, rozvíjet kritické myšlení a bojovat proti dezinformacím. Skrze literaturu, film, divadlo nebo výtvarné umění je možné efektivně upozorňovat na manipulativní techniky, podporovat svobodu slova a učit veřejnost rozpoznávat pravdu od lži. Umění napomáhá rozvoji kritického myšlení – ať už prostřednictvím interaktivních divadelních inscenací, vizuálního umění nebo dystopické literatury, která zprostředkovává zkušenosti s manipulací a ideologickým vlivem. Zároveň umožňuje historickou reflexi propagandy a dezinformací, například skrze analýzu umění sloužícího ideologickým cílům. Významnou roli sehrává i v oblasti vzdělávání, kde skrze workshopy, výstavy nebo komiksové projekty přibližuje mladým lidem současné informační hrozby. A konečně, kultura posiluje společenskou odolnost – vytváří prostor pro otevřenou debatu, využívá humor a kreativní formy, které motivují veřejnost k aktivnímu zapojení a kritickému vnímání informačního prostoru.

G. ZAJIŠTĚNÍ KONTINUITY PŘÍSTUPU KE KULTUŘE PRO OBYVATELE

Součástí odolnosti je i zajištění kontinuity přístupu ke kultuře pro obyvatele v běžném životě i v čase krizí. Pandemie COVID-19 ukázala, jak důležitá je připravenost na digitální provoz a jak zranitelný může být kulturní sektor bez odpovídajících systémů podpory a krizového financování. V reakci na pandemii vypracoval NIPOS metodiku pro krizové situace, která poskytuje kulturním institucím a samosprávám návod, jak postupovat v obdobných situacích⁵⁷.

Téma odolnosti, ochrany a bezpečnosti si v nadcházejících letech zaslouží systematickou pozornost, včetně podpory výzkumu, sdílení dobré praxe a vytváření nástrojů pro praktické využití. Bezpečnost a odolnost nejsou okrajovým tématem, ale klíčovým předpokladem pro svobodné, tvořivé a stabilní kulturní prostředí.

Pro posílení bezpečnosti a odolnosti kultury je třeba posilovat krizové plánování a školení v kulturních organizacích (včetně kybernetické bezpečnosti), vytvořit rámec pro pravidelné a systematické zálohování a ochranu dat v kulturních institucích, zpracovat krizové scénáře, jak ochránit kulturní dědictví a nejcennější statky v případě akutního ohrožení, podporovat psychosociální odolnost kulturních pracovníků a komunit, více zapojit kulturní sektor do národní i regionální bezpečnostní politiky, reflektovat bezpečnostní rizika i v mezinárodní spolupráci a mobilitě. Udržitelné plánování v kultuře vyžaduje flexibilitu, inovace a vícezdrojové financování. Grantové programy veřejné správy by měly takovéto chování cíleně motivovat, stejně jako podporovat inovace a inovativní přístupy k zajištění kulturních a uměleckých akcí.

Meziresortní spolupráce

Přestože kultura zasahuje do mnoha oblastí života společnosti a má celou řadu významných dopadů např. na vzdělávání, zdraví, sociální oblast, cestovní ruch ad., nepanuje na jejím zásadním významu společenská ani politická shoda. O její relativně nízké prestiži vypovídá i situace po komunálních či krajských volbách, kdy o funkci radního pro kulturu, na rozdíl od jiných oblastí, nebývá mezi politiky obvykle velký zájem. Jedním z nejvýznamnějších faktorů v posílení role ministerstva kultury je jeho vnímání jakožto silového resortu a v advokacii kultury samotné. Důležitá je intenzivní spolupráce s dalšími ministerstvy a úřady (např. Úřad průmyslového vlastnictví) na základě společných průniků. V posledních letech sice došlo v této oblasti k pozitivnímu posunu (např. podpisy memorand o spolupráci s několika resorty), nicméně stále je na čem pracovat.

⁵⁷ NIPOS. *Metodika krizové podpory kulturního sektoru*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2022. Dostupné z: https://www.nipos.cz/wp-content/uploads/2022/12/Metodika-COVID_FINAL.pdf

AKTUÁLNÍ MEZIRESORTNÍ SPOLUPRÁCE

Ministerstvo zahraničních věcí (MZV)

Dlouhodobým a důležitým partnerem resortu kultury je resort zahraničí, a to vzhledem k významu kultury v prezentaci Česka v zahraničí (podstatně méně je využívána ke kulturní diplomacii). V rámci Koncepce jednotné prezentace je ustanovena Meziresortní komise pro jednotnou prezentaci České republiky v zahraničí, ve které MK koordinuje pracovní skupinu Country of Culture and Creativity. Oba resorty uzavřely Memorandum o vzájemné spolupráci při podpoře a koordinaci prezentace české kultury v zahraničí.

Spolupráce obou resortů se děje v těchto klíčových oblastech:

1. Kultura v zahraniční politice

- MK a MZV koordinují aktivity související s propagací české kultury v zahraničí.
- Společně podporují kulturní projekty v rámci bilaterálních vztahů a mezinárodních organizací (např. UNESCO, Rada Evropy).

2. České kulturní instituty a diplomatické mise

- Česká centra, která spadají pod MZV, propagují českou kulturu ve světě a úzce spolupracují s MK a jeho příspěvkovými organizacemi při realizaci kulturních akcí. Přes značný potenciál v rámci české kulturní/zahraniční politiky trpí centra dlouhodobě silným podfinancováním. Deklarovaným cílem současné Strategie českých center je budování synergie také s dalšími resorty. Na půdorysu této spolupráce by tak mohlo dojít k posílení Českých center a další meziresortní spolupráce MK.
- Velvyslanectví a konzuláty pomáhají s prezentací českých umělců a kulturních projektů v cizině a zároveň s dovozem zahraničních umělců, expertů a kulturních pracovníků prostřednictvím vízové politiky.

3. Podpora českých umělců a institucí

- Prezentace českého umění v rámci světových výstav EXPO, knižních veletrhů apod.
- MK a MZV financují a podporují mobilitu aktérů kulturních a kreativních odvětví.
- Spolupracují na grantových programech zaměřených na kulturní výměny.

4. Mezinárodní smlouvy a kulturní dohody

- MK jedná o mezinárodních kulturních dohodách nebo ve spolupráci s MZV zajišťuje jejich obsahovou náplň.
- MK ve spolupráci s MZV připravuje také prováděcí programy ke kulturním dohodám a memoranda o spolupráci
- MK zastupuje na expertní úrovni ČR v mezinárodních organizacích spravujících mezinárodní smlouvy týkající se autorského práva a práv s ním souvisejících

(zejm. WIPO) a ve spolupráci s MZV se účastní vyjednávání mezinárodních smluv a dohod týkajících se autorského práva a práv s ním souvisejících.

5. Reprezentace zájmů ČR v oblasti podpory a udržitelnosti kultury v mezinárodních institucích
 - Česká republika se podílí na činnosti organizací jako UNESCO, kde MZV hájí diplomatické zájmy a MK odborně garantuje kulturní témata.
6. Ochrana kulturního dědictví
 - Spolupracují na ochraně českých památek v zahraničí, například českého a slovenského pavilónu na Bienále v Benátkách, Husova domu v Kostnici či Muzea J. A. Komenského v Naardenu.
 - MZV podporuje nominace kulturního dědictví na seznamy jednotlivých úmluv UNESCO v kulturní oblasti.
7. Spolupráce MK a MZV v oblasti kultury v rámci rozvojových a asistenčních programů
 - V případě, že se aktivity příspěvkových organizací Ministerstva kultury překrývají s cíli a prioritami *Strategie zahraniční rozvojové spolupráce České republiky 2018–2030*, mohou příspěvkové organizace čerpat na realizaci kulturních projektů ve vybraných zemích, popřípadě i v ČR, prostředky z rozvojových a asistenčních programů Ministerstva zahraničních věcí (ochrana světového kulturního dědictví, vysílání českých expertů do zahraničí, mobilita umělců a profesionálů aj.).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)

V roce 2021 bylo uzavřeno Memorandum o mezíresortní spolupráci, které se zaměřuje na spolupráci knihoven a dalších kulturních a paměťových institucí se školami a školskými zařízeními v oblasti kulturního povědomí a čtenářské, informační a mediální gramotnosti. V návaznosti na to byly stanoveny tyto klíčové činnosti:

1. Zřízení mezíresortní pracovní skupiny: Jejím úkolem je koordinovat a podporovat spolupráci mezi školami, knihovnami a dalšími kulturními a paměťovými institucemi.
2. Podpora knihoven jako vzdělávacích institucí: Cílem je posílit roli knihoven v rozvoji čtenářské, informační a mediální gramotnosti dětí, žáků a studentů. To zahrnuje využívání digitálních technologií pro zpřístupnění služeb knihoven širšímu okruhu uživatelů a rozvoj odbornosti knihovníků v oblasti vzdělávání.
3. Integrace kulturních zdrojů do vzdělávacích programů: Memorandum zdůrazňuje význam začlenění nabídky knihoven a dalších kulturních institucí do školních vzdělávacích programů. To má podpořit naplňování cílů rámcových vzdělávacích programů.

4. Podpora celostátních projektů na rozvoj čtenářství: Oba resorty se zavázaly vytvořit systém podpory pro projekty zaměřené na rozvoj čtenářské gramotnosti, které mají meziresortní charakter a působnost na celostátní úrovni.
5. Podpora jazykových lektorátů, bohemistik a obecné výuky češtiny v zahraničí, které slouží je šíření české literatury, jednak umožňují etablování překladatelů z češtiny do mnoha světových jazyků.⁵⁸
6. Implementace Rámce UNESCO pro kulturní a umělecké vzdělávání.

Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO)

V návaznosti na Memorandum o spolupráci při tvorbě a implementaci strategie rozvoje a podpory kulturních a kreativních průmyslů (2019) byla vypracována *Strategie rozvoje a podpory kulturních a kreativních odvětví na roky 2021–2025*, která stanovuje cíle a opatření pro podporu KKO v České republice.

Následně MK v rámci Národního plánu obnovy zařadilo Komponentu 4.5 Rozvoj kulturního a kreativního sektoru, která zahrnuje podporu mapování KKO, digitalizaci kulturního obsahu, rozvoj regionálních kulturních a kreativních center a zavedení kreativních voucherů pro podniky. Nevyřešenou otázkou je další podpora kreativních odvětví po skončení NPO.

Potřebná je podpora KKO ve smyslu investic do distribuce s příjmovým potenciálem (odlišit od výběrových dotačních řízení, která mají za úkol podporovat rozvoj tvorby) formou společných programů. Organizace Czech Trade spolupracuje na vybraných projektech exportu KKO, např. soudobé hudby, ve spolupráci s exportní hudební kanceláří SoundCzech. V rámci RI3 strategie vznikla Národní informační platforma NIP V. Kulturní a kreativní odvětví.

Chybí systémová spolupráce při propagaci a exportu KKO v rámci finančních nástrojů MPO kvůli zajištění vyšší podpory této oblasti (MK aktuálně nedisponuje adekvátní výši prostředků). Toho lze docílit buď zařazením KKO do stávajících programů, např. podpory prezentace na veletrzích, nebo formou nových nástrojů – např. rozšíření působnosti Design Centra pod CzechTradem na další oblasti – móda, architektura, ale třeba i prezentace na veletrzích hudby, literatury).

Mezi další body spolupráce patří kooperace Samostatného oddělení autorského práva MK s MPO v rámci Meziresortní komise pro potírání nelegální činnosti proti právům k duševnímu vlastnictví a dále spolupracuje s MPO při plnění závazků z dohody TRIPS a formulací závazků

⁵⁸ Jak ukázala dílčí mapování ve spolupráci s Českými centry, v současné době je spolupráce mezi MŠMT, MK a MZV v oblasti jazykového a kulturního vzdělávání v zahraničí minimální. Neexistuje ucelená metodika ani meziresortní komunikace. Důsledkem je, že neexistuje dostatečná znalost, kam absolventi těchto kurzů míří a zda zůstávají s češtinou a českým prostředím v kontaktu. V případě zájmu z jejich strany nejsou mechanismy, jak jim pomoci se vstupem například do překladatelské profese. Příмым důsledkem jsou chybějící překladatelé z různých jazyků a je tak omezen export české literatury i kultury. Tito lidé se přitom historicky stávali ambasadory české kultury v zahraničí, v současné době však neprobíhá systematická příprava nové generace.

týkajících se autorskoprávní oblasti při sjednávání dvoustranných i vícestranných obchodních smluv.

Ministerstvo zemědělství

V roce 2025 bylo podepsáno Memorandum o spolupráci při péči o nehmotné kulturní dědictví dle Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví UNESCO, které deklaruje spolupráci resortů a jejich paměťových institucí v oblasti péče o agrární kulturní dědictví.

Úřad průmyslového vlastnictví

Ministerstvo kultury spolupracuje s Úřadem průmyslového vlastnictví v oblasti legislativy, zabezpečování úkolů plynoucích České republice z mezinárodních smluv a z členství v EU a v mezinárodních organizacích (zejm. WIPO) a dále v oblasti zvyšování povědomí veřejnosti o problematice práv duševního vlastnictví.

DALŠÍ MEZIRESORTNÍ PRŮNIKY – POTENCIÁL MEZIRESORTNÍ SPOLUPRÁCE

Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR)

Nastavení a využití strukturálních a investičních fondů EU k udržení kulturního dědictví; oblast územního rozvoje; synergie propojení kultury a cestovního ruchu; investice do projektů, které mají spíše reprodukční/distribuční charakter (odlišit od výběrových dotačních řízení, které mají za úkol rozvoj tvorby). Ministerstva se podílí na rozvoji turistického ruchu formou společných programů. Organizace CzechTourism je partnerem vybraných kulturních akcí, např. mezinárodních hudebních festivalů. Průniky lze nalézt také v oblastech územního plánování a stavebního práva obecně, které musí respektovat i potřeby kultury.

Aktuální programy MK s průniky do oblasti místního rozvoje:

- Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón;
- Program zachrany architektonického dědictví;
- Podpora všech kulturních organizací, které jsou současně turistickými cíli v regionech.

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV)

Status umělce a druhá kariéra; spolupráce na strategických dokumentech týkajících se sociální politiky ČR (např. Strategie přípravy na stárnutí společnosti – absentuje téma kultury).

Ministerstvo zdravotnictví (MZ)

Další oblastí je využívání arteterapie pro podporu duševního i fyzického zdraví populace. (Světová zdravotnická organizace doporučuje umění jako „méně nákladné řešení v komplexní léčbě, kterou současná zdravotní péče nemusí nabízet, a díky tomu také snižuje tlak na omezené

zdroje ve zdravotnictví.“)⁵⁹ Příkladem může být např. koncept *Umění na předpis*⁶⁰ v Dánsku, Německu, Polsku, Lotyšsku nebo Švédsku. Tento silný trend urychlila pandemie COVID, kdy se výrazně zhoršila dostupnost kultury i zdraví společnosti. Chybí spolupráce v oblasti dostupné zdravotní péče pro umělce v oblasti prevence, rehabilitace a terapií a zároveň chybí speciálně vyškolený personál.

Ministerstvo životního prostředí (MŽP)

Ochrana nemovitých kulturních památek, památkových rezervací a památkových zón; péče o kulturní krajinu; komunitní péče o veřejný prostor; transformace institucí na udržitelný provoz; udržitelný rozvoj kultury jako součást Místní agendy 21; rozvoj venkova pomocí kulturních aktivit.

Ministerstvo financí (MF)

Téma podpory dárcovství; úprava daňových možností (daňové asignace, snížená sazba DPH).

Ministerstvo obrany (MO) a ministerstvo vnitra (MV)

Téma bezpečnosti, koordinace ochrany kulturního dědictví v době bezpečnostní krize. MO i MV se věnují tzv. hybridním hrozbám, které jsou fenoménem vyplývajícím z konvergence a propojení různých prvků, které společně tvoří komplexnější a vícerozměrnou hrozbu. Ministerstvo vnitra v letech 2019–2021 poskytovalo prostředky na ochranu měkkých cílů (OMC) na veřejných prostranstvích.

Meziresortní spolupráce dále zahrnuje například Meziresortní pracovní skupinu k rozvoji KKO a úkoly definované v Akčním plánu rozvoje a podpory KKO, Memorandum mezi MK a MZV, Memorandum mezi MK a MPO a spolupráci s Czech Trade (výzvy Design Credits). Spolupráce s jinými resorty se může inspirovat v zahraničí, zejména v rámci EU (pracovní skupiny OMC).

Meziresortní spolupráce je klíčová pro plné uplatnění potenciálu kultury v dalších veřejných politikách – vzdělávání, sociální oblasti, zdravotnictví, podnikání, regionálním rozvoji i bezpečnosti. Je třeba vytvořit stabilní rámec spolupráce, sdílení dat a koordinovaného plánování, který umožní propojení kulturního sektoru s dalšími oblastmi veřejného života. Jen tak může kultura přispět k inovacím, sociální soudržnosti i udržitelnému rozvoji.

⁵⁹ FANCOURT, Daisy a Saoirse FINN. *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review* [online]. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2019 [cit. 2025-03-22]. Health Evidence Network synthesis report 67. Dostupné z:

<https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289054553>

⁶⁰ INTERREG BALTIC SEA REGION. *Arts on Prescription programmes in Denmark, Germany, Poland, Latvia and Sweden* [online]. Rostock: Interreg Baltic Sea Region, [cit. 2025-03-22]. Dostupné z: <https://interreg-baltic.eu/project-pilots/arts-on-prescription/arts-on-prescription-programmes-in-denmark-germany-poland-latvia-and-sweden/>

4. Společenský rámec a rozvoj kvality

Znalost publika a jeho rozvoj

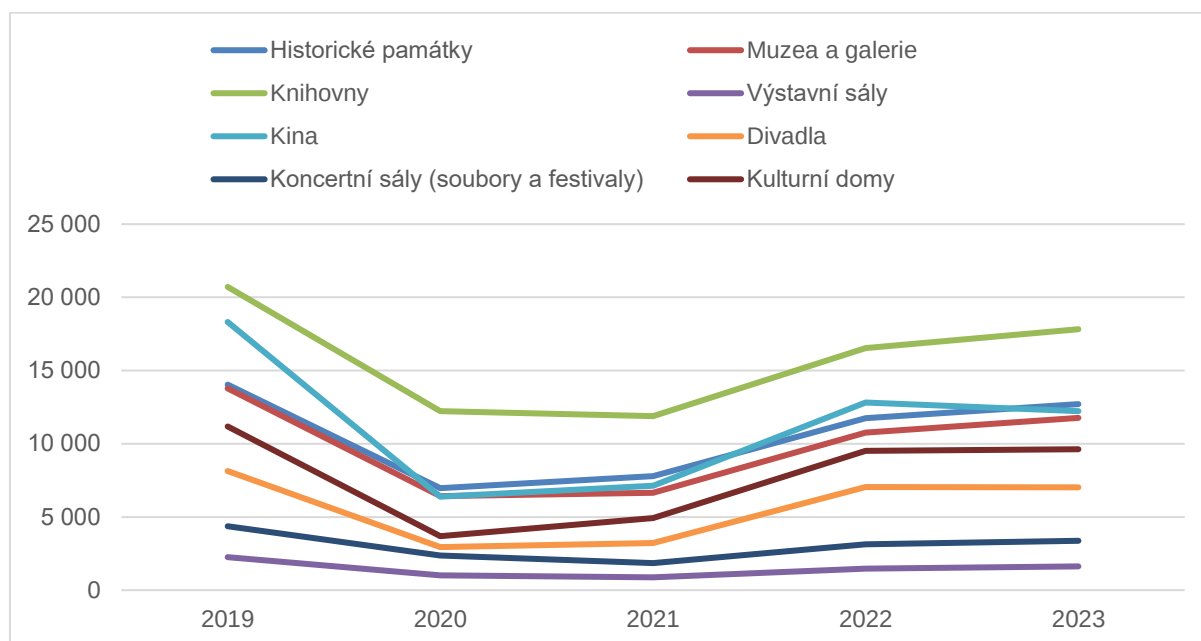
V České republice jsou každoročně shromažďována podrobná data o návštěvnosti kulturních zařízení a akcí, která sbírá NIPOS. Tato data umožňují sledovat celorepublikové i regionální trendy v návštěvnosti a poskytují mimo jiné také přehled o dopadech různých krizí. Potřeba těchto dat se ukázala například během covidové krize v letech 2020–2021, kdy restriktivní opatření proti šíření pandemie vedla k výraznému propadu v návštěvnosti (viz Tabulka 11). Tento propad se přitom ještě několik let po odeznění pandemie nedařilo zcela překonat – v roce 2023 dosahovala návštěvnost sledovaných kulturních zařízení pouze 82% hodnoty roku 2019.

Tab. 12: *Návštěvnost kulturních zařízení podle poskytovatelů kulturních služeb v letech 2019–2023 (na 10 tis. obyvatel)*⁶¹

Poskytovatel	2019	2020	2021	2022	2023
Historické památky	14 038	6 966	7 782	11 755	12 706
Muzea a galerie	13 781	6 424	6 651	10 772	11 765
Knihovny	20 715	12 234	11 886	16 525	17 823
Výstavní sály	2 254	1 007	875	1 470	1 624
Kina	18 319	6 385	7 142	12 819	12 235
Divadla	8 136	2 942	3 223	7 037	7 033
Koncertní sály (soubory a festivaly)	4 365	2 363	1 846	3 132	3 377
Kulturní domy	11 180	3 687	4 933	9 516	9 622
CELKEM	92 788	42 008	44 338	73 026	76 185

⁶¹ Zdroj: Satelitní účet kultury, NIPOS, ČSÚ

Graf 4: Návštěvnost kulturních zařízení podle poskytovatelů kulturních služeb v letech 2019–2023 (na 10 tis. obyvatel)⁶²

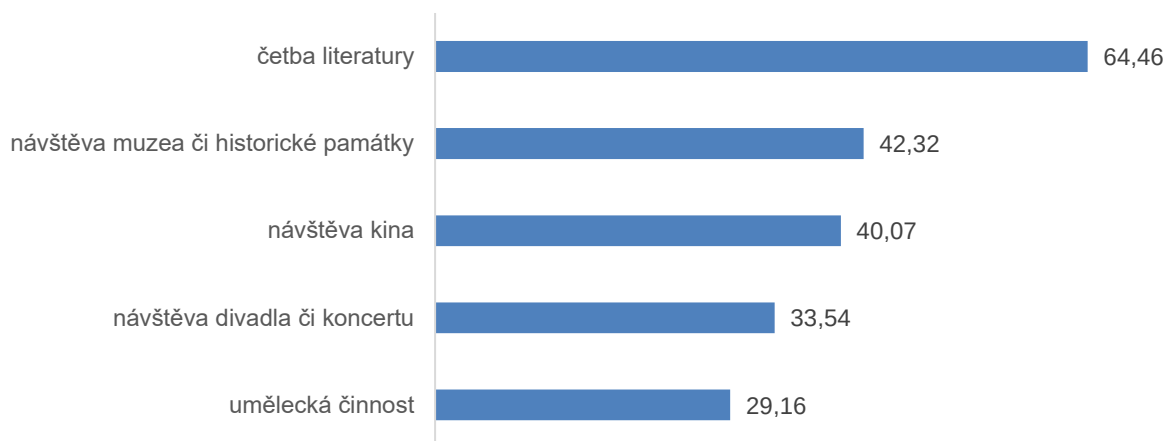

Na celorepublikové úrovni existují také mezinárodně srovnatelná data o návštěvnosti konkrétních typů kulturních zařízení (historických památek, muzeí, kinosálů, kulturních představení). Tato data ČSÚ – na rozdíl od dat NIPOS – vychází ze šetření domácností a mohou poodhalit také demografické odlišnosti v návštěvnosti různých typů kulturních zařízení a akcí. Lze například zjistit, že **kulturní dědictví v ČR alespoň jednou ročně navštíví 42 % české populace, čímž se ČR řadí do první pětky v rámci srovnání zemí EU**. Problémem těchto dat je však jejich dostupnost v rámci ad hoc modulů evropského šetření EU-SILC⁶³ jednou za 6-7 let. Ze stejného šetření lze také získat údaje například o podílu čtenářů knih v české populaci, kde se Česko s **65% podílem čtenářů dlouhodobě umísťuje v první desítce EU s nejvyšším počtem čtenářů**, a dále o aktivní kulturní participaci (např. hra na hudební nástroj). Ve volném čase se v ČR kultuře aktivně věnuje necelá třetina obyvatel.

⁶² Zdroj: NIPOS

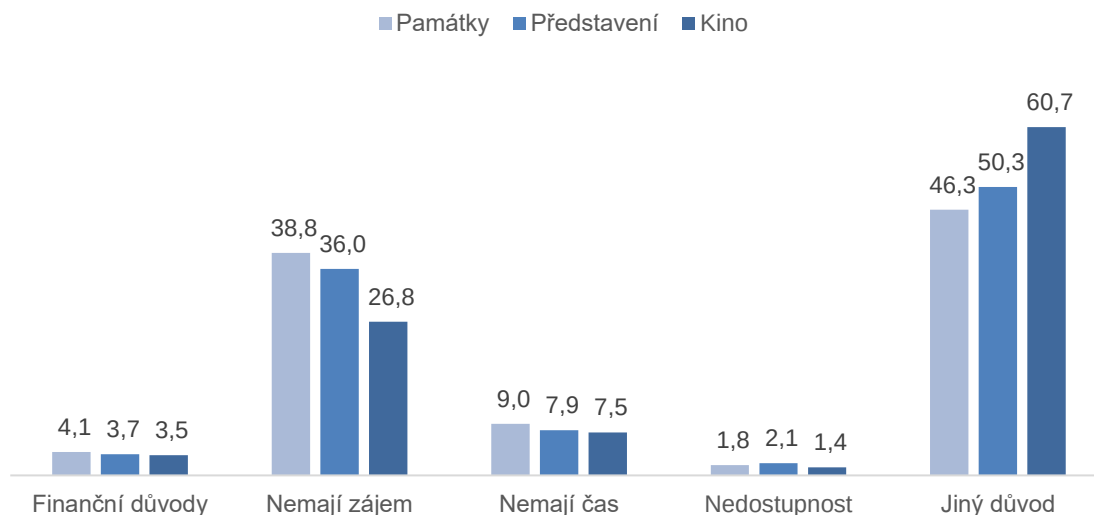
⁶³ EU Statistics on Income and Living Conditions. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions>

Graf 5: Osoby starší 16 let, které se v roce 2022 věnovaly následujícím činnostem (podíl na celkovém počtu osob v %)⁶⁴

Z dat ČSÚ, resp. Eurostatu, také vyplývá, že důvody, proč lidé nenavštěvují kulturní akce či zařízení, se zpravidla netýkají finanční ani místní nedostupnosti. Nejčastěji uváděným důvodem byl prostý nedostatek zájmu o daný typ kulturní aktivity (návštěva kina, památky, muzea či představení). V tomto ohledu nelze řešit zvýšení míry kulturní participace pouze ekonomickými nástroji (dotacemi či slevami), dlouhodobě **důležitou roli hraje kulturní a umělecké vzdělávání a posilování vztahu ke kultuře.**

Graf 6: Důvody proč lidé v ČR v roce 2022 nenavštívili kulturní akci či zařízení (v %, osoby starší 16 let)⁶⁵

Výzvou mnoha kulturních organizací je větší pozornost a zaměření na příjemce jejich služeb, tzn. publikum (diváky, posluchače, návštěvníky, účastníky). Aby obstály v moderním světě, potřebují lépe znát své publikum, naslouchat mu a komunikovat s ním. K tomu je nezbytná

⁶⁴ Zdroj: ČSÚ

⁶⁵ Zdroj: EUROSTAT

mj. segmentace do cílových skupin a zjišťování jejich potřeb a zájmů. Díky tomu mohou kulturní instituce lépe vyvažovat zájem svého vedení, zřizovatele a dalších stakeholderů na jedné straně a potřeby a vkus publika na straně druhé.

ČR nemá k dispozici agenturu ani instituci, která by se výhradně zabývala sběrem dat o návštěvnících kulturních institucí, tak jak je tomu v některých jiných zemích Evropy (např. *The Audience Agency* ve Velké Británii či *Publiq* v Belgii). Velkým tématem do budoucna je využití dat vstupenkových portálů pro podrobnější analýzu chování publika. V závislosti

na možnostech jednotlivých poskytovatelů a funkcionalit daných systémů využívají tyto údaje kulturní instituce individuálně či samosprávy v rámci regionálních projektů (např. Magistrát hl. města Prahy shromažďuje tyto informace v rámci aplikace MAPK). Problémem využití těchto dat na národní úrovni je jejich roztržitost v systémech různých poskytovatelů v jednotlivých oblastech (divadlo, festivaly, knihovny, muzea aj.) a jejich smysluplné využití na národní úrovni tak s sebou nese řadu výzev. Přesto by bylo vhodné pokusit se koordinovat sběr tohoto typu dat na národní úrovni a vytvořit pro něj podmínky.

Při rozvoji práce s publikem je nezbytné věnovat zvláštní pozornost znevýhodněným skupinám, které čelí překážkám v přístupu ke kultuře – ať už z důvodů zdravotního postižení, věku, sociálního postavení či financí, nižšího vzdělání nebo jazykové bariéry. Kulturní politika by měla podporovat odstraňování fyzických, finančních, vzdělanostních i symbolických bariér a zvyšovat dostupnost služeb v terénu i online, zaměřit se na přiměřenou komunikaci a aktivní zapojení různorodých komunit do kulturního života.

Zvláštní pozornost si zaslouží kulturní potřeby romských komunit a dalších menšin. Ministerstvo kultury i Úřad vlády nadále podporují kulturní aktivity národnostních menšin, včetně výuky jazyků a vydávání menšinových periodik. Objevují se i cílené strategie měst pro odstraňování bariér v přístupu ke kultuře. Státní kulturní politika je v souladu s celostátní *Strategií romské integrace /SRI/ na roky 2021–2030*, přijatou usnesením vlády č. 447 dne 10. 5. 2021. MK ČR systematicky a dlouhodobě podporuje romskou kulturu např. prostřednictvím dotačních programů, podporou Muzea romské kultury, světového romského festivalu KHAMORO apod.

Pro udržení vysoké kulturní participace obyvatel ČR, která je v rámci EU spíše nadstandardní, je vhodné více motivovat kulturní organizace k pokročilým metodám práce s publikem. Je potřeba se naučit lépe pracovat s daty, která poskytují vstupenkové systémy i jiné nástroje, zjišťovat další základní data o návštěvnících/uživatelích a jejich potřebách a tato zjištění následně implementovat do konkrétních úkolů a praxe (např. v marketingu, programu apod.). Cílem je zajištění co nejvyšší dostupnosti kulturních služeb i znevýhodněným cílovým skupinám, rozvoj publika a zvyšování kulturní participace obyvatel jako nástroje odolné společnosti.

Vzdělávání v oblasti kultury a umění

Podle § 8 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, je Ministerstvo kultury „*ústředním orgánem státní správy pro umění, kulturně výchovnou činnost, kulturní památky, pro věci církví a náboženských společností, pro věci tisku, včetně vydávání neperiodického tisku a jiných informačních prostředků, pro přípravu návrhů zákonů a jiných právních předpisů pro oblast rozhlasového a televizního vysílání, pro provádění autorského zákona, pro výrobu a obchod v oblasti kultury*“. Při řešení meziresortních úkolů, které se dotýkají kulturně výchovné činnosti, Ministerstvo kultury dlouhodobě spolupracuje s MŠMT. Z *Koncepce podpory umění v České republice na léta 2015–2020* vyplývá pro MK též úkol podporovat kreativní vzdělávání. Spolupráce resortu MK a MŠMT má hlubokou tradici sahající do 90. let.

Formální vzdělávání

I když je **formální vzdělávání** (vzdělávání v rámci tzv. Školského zákona) odpovědností především resortu školství, nese resort kultury spoluodpovědnost za věcný obsah předmětů v oblasti umění a kultury.

Systém vzdělávání je nastaven od mateřských škol až po školy vysoké. V mateřských školách jsou umělecké aktivity realizovány ve čtyřech vzdělávacích oblastech. S dětmi pracují vysokoškolsky vzdělaní pedagogové. Klíčovým dokumentem jsou rámcové vzdělávací programy pro základní vzdělávání (RVP ZV). Za jejich finální podobu je samozřejmě koncově odpovědné MŠMT. MK se v minulém období do koncepčních změn v oblasti kultury a umění v kurikulu aktivně zapojilo. Součástí revidovaných RVP PV a RVP ZV je nově mezi klíčové kompetence zařazena „kompetence kulturní“, která má u dětí rozvíjet schopnost vnímat umění jako specifický způsob poznávání světa, budování vlastní kulturní identity a vzájemný respekt. Nový RVP ZV je ve vzdělávací oblasti *Umění a kultura* rozšířen o širší spektrum vzdělávacího obsahu; oblast zcela odpovídá soudobé realitě nejen v oblasti kultury, ale i ve společnosti. Doposud rámcový vzdělávací program věnovaný kultuře a umění obsahoval ve své závazné části pouze hudební a výtvarnou výchovu. Nyní jsou součástí vzdělávání i filmová, dramatická, taneční a pohybová výchova, a to nikoliv jako doplňkové či navazující obory, nýbrž jako plnohodnotná součást oblasti *Umění a kultura*. Cílem změny je vyvážená a promyšlená integrace dalších umělecky zaměřených oborů, které mají své plnohodnotné místo v naší kultuře i společnosti.

Takto pojaté předškolní a základní vzdělávání je v souladu s aktuálními evropskými trendy, navazuje na *Evropský referenční rámec klíčových kompetencí* („kompetenci v oblasti kulturního povědomí a vyjadřování“) a je zcela v souladu se záměry *Strategie 2030+*, kterou

si ČR vytyčila jako klíčový dokument pro rozvoj vzdělávací soustavy. Oporu této nové koncepce představuje dokument světové konference UNESCO (Abú Dhabí, únor 2024⁶⁶), který pojmenovává úkoly a význam umění a kultury ve vzdělávacím systému. Konstatuje, že jejich význam je nepominutelný ve společenském a komunitním rozvoji, při holistickém rozvoji dětí, jejich wellbeingu, při podpoře kritického myšlení a rozvoji kreativity. V procesu revize RVP docházelo v souvislosti s touto proměnou k řadě diskusí, přičemž většina pedagogických fakult i část pedagogické veřejnosti vnímá tyto změny velmi negativně.

Základním kamenem formálního uměleckého vzdělávání v ČR je **unikátní síť čtyřoborových základních uměleckých škol (ZUŠ)**. Unikátní je proto, že v dalších zemích se setkáváme pouze s hudebními školami. Základní umělecké školy navštěvuje cca 17 % dětí a mládeže (ve školním roce 2022/2023 to bylo 262 149 žáků v 513 ZUŠ s 1131 pobočkami⁶⁷). Ty rozvíjejí osobnost žáka a jeho umělecké nadání a zvláště disponované žáky připravují ke studiu na uměleckých školách. Z žáků ZUŠ se také rekrutují budoucí hráči v hudebních souborech různého typu (dechových, folklorních, jazzových aj). V některých oborech dětských uměleckých aktivit (divadlo, moderní tanec) tvoří soubory ZUŠ velkou část oboru. Většina škol je zřizována samosprávou, objevují se i školy soukromé. Při pohledu na podíl dětské populace v ZUŠ je zřejmé, že více dětí se podílí na volnočasových uměleckých aktivitách, případně na aktivitách v rámci jejich ZŠ (např. školní dětské pěvecké sbory). Je dobře, že obě soustavy (školská i volnočasová) jsou propojeny a spolupracují např. v rámci systému celostátních přehlídek gestorovaných státem a jsou podpořené dotacemi MK i MŠMT (i když po zrušení odboru pro mládež MŠMT dotace na krajská – a v dětské recitaci i na okresní – kola stále klesají, což ohrožuje jejich realizaci). Volnočasovou soustavu podporují dotace obou stupňů veřejné správy.

Střední stupeň uměleckého vzdělání s maturitou nabízejí střední školy a konzervatoře, a to v široké škále od uměleckých řemesel po moderní audiovizuální média. Pro přijetí je nutná talentová zkouška a osnovy počítají s velkým podílem praktické výuky. Všeobecné střední školy učí umělecké obory jako součást širšího kurikula. Střední uměleckoprůmyslové školy umožňují studovat např. grafický design, malířství, sochařství, scénografii; střední školy uměleckých řemesel pak obory jako keramika, sklářství, kovotepectví, textilní tvorba. Konzervatoře a vyšší střední odborné školy vzdělávají v oborech živého umění a příbuzných oborech, např. moderování. Najdeme mezi nimi také soukromoprávní subjekty.

Vysokoškolské vzdělání poskytují vedle tradičních škol (jako je pražská Akademie múzických umění, Janáčkova akademie v Brně, Akademie výtvarných umění, Vysoká škola uměleckoprůmyslová) také fakulty všeobecných univerzit (např. fakulta umění a grafiky, kresba a instrumentální hra Ostravské univerzity, Fakulta architektury na ČVUT, Fakulta umění

⁶⁶ **UNESCO. UNESCO Framework for Culture and Arts Education** [online]. Abú Dhabí: UNESCO, 2024 [cit.2025-03-22]. Dostupné z:

https://www.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2024/02/WCCAE_UNESCO%20Framework_EN_0.pd

⁶⁷ **MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. Statistická ročenka školství – Výsledky vzdělávání** [online]. Praha: MŠMT, [cit. 2025-03-22]. Dostupné z: <https://statis.msmt.cz/rocenka/rocenka.asp>

a designu Ladislava Sutnara v Plzni, nebo nejstarší umělecká fakulta na neumělecké univerzitě v ČR – fakulta výtvarných umění na VUT Brno). První soukromou vysokou školou uměleckého typu v ČR byla ART & Design Institut. Následovaly další, např. Vysoká škola kreativní komunikace v oblastech kreativního průmyslu včetně tvůrčího psaní v Praze. Řada státních i soukromých univerzit umožňuje studium arts managementu buď jako samostatného oboru nebo jako doplňkového předmětu. Z neuměleckých předmětů je možné studovat např. muzejní pedagogiku, knihovnictví, řadu oborů pro památkovou péči. Iniciativu v tomto směru vyvíjí Národní památkový ústav, který připravuje ve spolupráci se školami studijní programy pro specialisty.

Neformální vzdělávání

Resort kultury má význam především v oblasti neformálního vzdělání, a to jednak v podpoře uměleckého a kreativního vzdělávání, jednak v dalším vzdělávání specializovaných profesí (např. knihovníci, muzejníci, památkáři apod.). Do neformálního uměleckého vzdělávání jsou zapojeny příspěvkové organizace státu i samosprávy, spolky a zapsané ústavy. Realizují cyklické i jednorázové kurzy, masterclassy apod. Profesionální divadla v programu práce s publikem nabízejí možnost zapojit se do divadelních studií; řada z nich – byť jde o laiky – připravuje inscenace a hlásí se s nimi na přehlídky amatérského divadla. Profesionální hudební tělesa, především symfonické orchestry, připravují komentované koncerty pro široké publikum nebo edukativní koncerty pro rodiny s dětmi. Snaží se podporovat mladé hudebníky formou studentských akademií, orchestrů, společných koncertů apod.

S velkým ohlasem se setkala komponenta *Kreativní učení* v rámci NPO. V návaznosti na úspěch těchto dotačních výzev NPO Kreativní učení I.–III. a na změny vztahující se k revidovanému RVP ZV vyhlásilo MK dotační výzvu *Kreativní učení* jako rozšíření nabídky tematických okruhů programu *Kulturní aktivity*. Jde o minimalistickou variantu výzvy, která zajistí udržitelnost projektů úspěšně nastartovaných díky NPO. Vytvoření takové společné dotační řady napříč ministerstvem, která soustředí dosud roztržštěnou podporu vzdělávacích projektů jednotlivých odborů, bylo jedním ze závěrů revize dotačního řízení MK. V letech 2022–2024 byly v rámci NPO ministerstvem kultury vyhlášeny 2 základní výzvy pro školní roky 2022/2023 a 2023/2024 a 1 doplňková výzva pro období září–prosinec 2024.

Jako oblast nejvíce inovativní (z perspektivy tematického zaměření dotačních řízení MK), nejpotřebnější (dlouhodobě nedostatečná podpora této oblasti ze strany MŠMT a operačních programů) a současně i jako oblast s výrazným sociálním dopadem (dle zpětné vazby) se jeví podpora projektů realizovaných ve školách (díky NPO podpořeno 112 projektů dotacemi v celkové výši 53,5 mil. Kč). Druhou prioritní oblastí pak byla podpora koordinačních aktivit (propojování kulturních institucí, územní samosprávy a škol): ve výzvách NPO bylo podpořeno 65 projektů prostředky ve výši 33,5 mil. Kč. Jedná se o projekty s výrazným dopadem, u nichž je nyní žádoucí podpořit udržitelnost (přiměřenou částkou s důrazem na participaci kraje

či města). Existuje také velká poptávka po podpoře edukačních programů kulturních institucí (v NPO poskytnuto celkem 71,5 mil. Kč na 186 projektů). Poslední z podporovaných okruhů –

vzdělávání lektorů kreativního učení – je (po konzultacích s MŠMT i MPO) ve výzvě ponechán záměrně jako příležitost pro meziresortní spolupráci či budoucí „napojení“ na dotační programy EU.

Další iniciativou MK je projekt *Center uměleckého a kreativního vzdělávání v regionech* (CUKR), který by měl v rámci okruhu koordinačních aktivit připravované dotační výzvy *Kreativní učení* podpořit koordinaci kreativního vzdělávání a spolupráci vzdělávacích a kulturních organizací v místech a regionech. Projekt poskytne dotčeným aktérům mj. potřebnou podporu pro další jednání s resortem školství a se vzdělávacími institucemi. Pokud jde o další vzdělávání specializovaných profesí, tedy profesionálních pracovníků, každý obor je má nastaven včetně gestora. Např. pro knihovníky je to Knihovnický institut jako součást Národní knihovny, potřeby vzdělávání v památkové péči řeší Národní památkový ústav apod.

Částečně splněným úkolem je Memorandum o systémové podpoře hraničních projektů, které spadají jak do kultury, tak vzdělávání, mezi MK a MŠMT. Bylo připraveno, podepsáno, ale týká se pouze oblasti knihovnictví. Stranou podpory tak zůstávají např. velké několikásoborové projekty dětských uměleckých skupin s profesionálním managementem. Nevejdou se do programů ani jednoho z ministerstev.

Vzdělávání v oblasti kultury a umění představuje komplexní systém, do něhož zasahuje nejen Ministerstvo školství, ale i Ministerstvo kultury. Důležitým krokem v posledních letech bylo prosazení kulturní kompetence do revidovaného kurikula základních škol, což posiluje kreativitu dětí a jejich schopnost vyjadřovat se uměleckými prostředky. Významným impulzem byla komponenta *Kreativního vzdělávání* v rámci NPO a snaha o vytvoření center uměleckého a kreativního vzdělávání v regionech. Přestože vznikly ideové koncepce a partnerství, systém zatím nebyl plně rozvinut. Chybějící systémová podpora meziresortních projektů nadále ztěžuje rozvoj některých významných aktivit, včetně těch, které propojují profesionální umění s neprofesionální, dětskou a mládežnickou tvorbou.

Udržitelnost, přístupnost a ekologie

Kulturní sektor je k aspektům udržitelného rozvoje dlouhodobě velmi citlivý a věnuje se všem třem rovinám v rámci své praxe. Co chybí, je systematické metodické vedení ze strany veřejné správy, kritéria v dotačních systémech nebo motivační pobídky na úrovni státu zohledňující šíři specifík sektoru kultury.

Přibývají zaváděná opatření pro zajištění udržitelného rozvoje kultury a kulturní infrastruktury dle ESG, tzn. po stránce:

- o **ekologické** – snižování energetické náročnosti institucí, zelené aktivity festivalů a různých aktérů, ochrana kulturního dědictví před klimatickými změnami a živelními katastrofami, podpora udržitelné architektury a urbanismu při rozvoji infrastruktury apod.
- o **sociální** – dostupnost kultury pro různé sociální skupiny, podpora neprofesionálního umění a umělecké tvorby, podpora menšin a diverzity, hate-free iniciativy, spravedlivé pracovní podmínky, dostupné možnosti pro uměleckou tvorbu a rozvoj vlastní kreativity, vzdělávání proti dezinformacím pomocí kultury apod.
- o **správní** – transparentní a efektivní rozdělování dotací na kulturu, strategické plánování a řízení institucí, vzdělávání, spolupráce a sdílení know-how kulturních aktérů, podpora participace občanů na rozhodování (např. participativní rozpočty, participativní tvorba strategických dokumentů...).

Nepochybně prvním velkým příkladem **šetrného přístupu k životnímu prostředí** bylo Národní divadlo v Praze, které již v roce 2006 vybralo firmu ENESA, která pro něj vypracovala projekt úsporných opatření a využití obnovitelných zdrojů energie a zajistila i jeho financování. Divadlo následně využilo metodu EPC (Energy Performance Contracting), při které ENESA garantovala minimální úspory a úhradu případného rozdílu⁶⁸. Aktuálně se zabývá udržitelným přístupem v oblasti scénografie.

Velmi důležitým rokem změn v souvislosti s ekologickou udržitelností byl rok 2019. Celosvětové hnutí mělo zásadní dopad i na boom aktivit českého uměleckého sektoru. Zásadním impulsem pro kulturní sektor bylo prohlášení vydané počátkem roku 2019 platformou *Umění pro klima* pod názvem „Prohlášení pražských kulturních institucí k vyhlášení stavu klimatické nouze na území města Prahy“, které podepsalo 80 kulturních organizací v Praze. Paralelně vznikla obdobná iniciativa v druhém největším městě ČR v Brně, kde tamní prohlášení podepsalo 48 kulturních organizací⁶⁹.

Zvláště v hudebním sektoru můžeme nalézt příklady festivalů, které se tématem intenzivně zabývaly již před rokem 2019. To je příklad Mezinárodního hudebního festivalu Rock for People, který dlouhodobě sleduje trendy v oblasti ekologické udržitelnosti festivalů a byl prvním z českých festivalů, který zavedl třídící linku nebo vratné kelímky⁷⁰. Festival také experimentuje s technologickými inovacemi, např. s vodíkovým generátorem. Nebo iniciativa Čistý festival, která vznikla v roce 2008 a v současnosti je v projektu zapojeno 33 českých festivalů, mezi nimi třeba Colours of Ostrava. Během roku 2019 se ale aktivizovala celá řada kulturních organizací, které dosud spíše vyčkávaly, a i ty se přihlásily k dodržování

⁶⁸ Petrová, P., Hirvi-Iljäs, M., Kanerva, A., et al. (2022). Culture at a Crossroads. In Jan Japp Knol, Janina Pigaht, Bjorn Schrijen (Eds.), *Towards Sustainable Arts: European Best Practices and Policies* (s. 9-17). Boekman Foundation. Dostupné z: <https://www.boekman.nl/wp-content/uploads/2022/02/Towards-sustainable-arts-14-February-2022-Compressed.pdf>

⁶⁹ dtto

⁷⁰ dtto

udržitelných pravidel nebo se přímo zaměřily na zpracování tématu ve svém uměleckém programu. To je příklad Mezinárodního festivalu dokumentárního filmu Ji.hlava 2019, který celý proběhl na téma ekologie⁷¹. Stejně tak i mezinárodní přehlídka designu Designblok. Jednadvacátý ročník 2019 nesl téma „Budoucnost“ a uvedl instalace 348 designérů, módních designérů, výrobců i škol. Motivem diskuzí byly otázky, zda může design přispět k řešení klimatické krize či nastavit bariéru konzumu (Profil Media, 2019).

Institut umění – Divadelní ústav (IDU) uspořádal ve spolupráci s Centrem architektury a městského plánování CAMP seminář „Střed zájmu: Kultura mobility v éře klimatické změny“, a to při příležitosti plenárního zasedání mezinárodního networku *On the Move* v Praze. Účastníci řešili otázky týkající se dopadu mezinárodní spolupráce v kultuře na životní prostředí⁷². V posledních letech je téma udržitelnosti v kontextu umělecké mobility pojímáno širěji – viz Politika udržitelnosti *On the Move*: „Zelená mobilita je chápána komplexně. Nezohledňuje pouze dopravní prostředky, které umělci a kulturní pracovníci používají, ale také kontexty, v nichž se umělci a kulturní pracovníci vyvíjejí, důvody jejich mobility a dopady toho, co dělají v cíli své cesty a po návratu do místního kontextu. Ekologická mobilita je kolektivní odpovědností, která zahrnuje jak ty, kdo z mobility těží, tak ty, kdo ji finančně podporují, a musí zohledňovat sociální, politické, ekonomické, infrastrukturní, environmentální a etické aspekty, které ji rámuje“.

Zkušenosti, cíle a výzvy zástupců kulturních institucí zahrnují například upcyclaci materiálů po velkých výstavách, komunitní swap akce a bazary, merch reflektující politiku udržitelnosti, bezobalové a veganské cateringy, minimalizace plýtvání jídlem a napojení na organizace jako Zachraň jídlo, minimalizaci tisku, ale i udržitelné plánování a touring v sektoru performing arts či řešení pro digitální smog ve filmovém průmyslu.

Aktivní je i oblast audiovizí (viz APA, NOVA a manuál zeleného natáčení, web Greenfilming) nebo scénických umění (tzv. GreenBook pro divadla). Zásadní je pak i vznik *České platformy pro udržitelnou audiovizí* v roce 2024 (která sdružuje zásadní aktéry, jako jsou tři hlavní televize, APA, ARAS, FAMU a další přidružené členy).

V roce 2019 se objevila kritéria udržitelnosti poprvé také ve vyhlašovacích podmínkách grantů v ČR, a to na podporu kulturní mobility IDU – žadatel musí využít dopravu vlakem či autobusem do 700 km cesty (po vzoru řady evropských dotačních programů). Zároveň se uskutečnila konference pořádaná Pražským Quadriennale pod názvem „Lesk a bída ekologické udržitelnosti“, která trochu brzdila všeobecné nadšení z udržitelnosti v kultuře. Soustředila se na možnosti a limity zodpovědnosti k životnímu prostředí při pořádání mezinárodních festivalů. Vystoupili zde zástupci dalších festivalů jako je Signal festival, 4+4 dny v pohybu, ale také Institut cirkulární ekonomiky nebo společnost Augiášův chlív, která se zabývá úklidem a zelenou recyklací na velkých kulturních akcích⁷³. Ukázalo se, že uspořádat šetrnější akci k životnímu prostředí je jednodušší pro větší kulturní akce.

⁷¹ dtto

⁷² dtto

⁷³ Petrová, P., Hirvi-Iljäs, M., Kanerva, A., et al. (2022). Culture at a Crossroads. In Jan Japp Knol, Janina Pigaht, Bjorn Schrijen (Eds.), *Towards Sustainable Arts: European Best Practices and Policies* (s. 9-17). Boekman Foundation. Dostupné z: <https://www.boekman.nl/wp-content/uploads/2022/02/Towards-sustainable-arts-14-February-2022-Compressed.pdf>

A hovořilo se i o zapojení měst a obcí. Například Městská část Prahy 7 zavedla tehdy nově zákaz používání jednorázových kelímků na akcích podpořených z městských grantů. Ovšem odpovědnost za klima nemůže zůstat jen u kelímků. Mnohem větší dopad mohou mít zelené elektrické přípojky pro pořádání venkovních akcí či možnost čerpání zelené energie v budovách.

V oblasti výtvarného umění stojí za pozornost projekt spojený s Cenou Jindřicha Chalupeckého, která je každoročně udělována za mimořádnou uměleckou tvorbu v oboru vizuálního umění⁷⁴. Oceněný projekt roku 2019 měl být vystaven spolu s díly všech finalistů v Moravské galerii v Brně. Podobu výstavy však ovlivnila snaha o maximální ekologickou šetrnost a redukci uhlíkové stopy v galerijních podmínkách. Jedna z umělkyně, Marie Lukáčová, položila otázku, zda by její instalace mohla být poháněna z alternativních zdrojů. Nakonec se pořadatelé rozhodli nápad využít pro celou expozici. A společnost FitCraft Energy, která se zabývá výrobou a vývojem velkokapacitních bateriových modulů k akumulaci elektrické energie, poskytla pro udržitelnou výstavu vše zdarma⁷⁵.

Během pandemie se téma udržitelnosti v kultuře v jistém smyslu i posílilo. Začaly vznikat **online edukační webináře a podcasty**, na které se dále navázalo v postcovidové době. V současnosti jsou mechanismy ESG pevnou součástí narativu sektoru umění. Ve středu zájmu udržitelného rozvoje je však vedle snižování uhlíkové stopy a zodpovědného nakládání s materiály také péče o zaměstnance, uměleckou komunitu, předcházení vyhoření nebo podpora využívání vybydlených a nevyužitých prostor. To bylo i tématem konference v roce 2023 „Střed zájmu: Udržitelnost jako způsob existence“, kterou pořádal IDU s Kanceláří Kreativní Evropa na dopravu, ale také energii zaměstnanců, balení a další aspekty, které v perspektivě udržitelnosti nahrávají lokálnímu zaměření. A jako jeden z příkladů jejich nerůstových aktivit je možné uvést nerůstovou sezonu HaDivadla, kdy neuvedli žádnou novou premiéru. Jedním z témat diskutovaných na konferenci bylo pracovní nasazení zaměstnanců v kultuře. Anna Hořejší, kreativní ředitelka kandidatury Českých Budějovic na Evropské hlavní město kultury 2028, do debaty vnesla téma vyhoření a udržitelnosti v nasazení v práci.

Umělecký sektor se inspiruje příklady, metodologií nebo manuály ze zahraniční praxe, které jsou přenášeny i do podcastů, workshopů či seminářů, které probíhají v ČR. Na témata ESG cílí rovněž elektronický newsletter IDU *Kompost*, který připravuje Kancelář Kreativní Evropa z oblasti ochrany klimatu, wellbeingu nebo dalších témat udržitelnosti.

Zelená témata se do českého kulturního prostředí dostávají prostřednictvím podpořených projektů řízených přímo z programů EU, jako jsou Erasmus+, Kreativní Evropa či Horizont Evropa. Z projektů, které se zabývají udržitelností, podporu získaly např. Orchestr Berg, Studio Alfa, Společnost J. Chalupeckého, MeetFactory, Česká centra. Další iniciativou pro architekty a urbanisty je politická a finanční iniciativa Nový evropský Bauhaus nebo iniciativa švýcarské vlády Davoská aliance.

Konkrétním příkladem metodického vedení ze strany odborné veřejnosti může být Česká komora architektů, která již při příležitosti minulých parlamentních voleb vyzvala volební

⁷⁴ dtto

⁷⁵ dtto

uskupení, aby význam udržitelného rozvoje zahrnuly do svých volebních programů a následně do programových dokumentů nové vlády ČR⁷⁶. Následně pak ustanovila pracovní skupinu a vydala 7 tezí pro udržitelnou architekturu. Další přínosnou iniciativou ČKA je snaha o propojení evropských politik architektury a implementace jejich výsledků do českého právního prostředí (např. Nový evropský Bauhaus, Davoská aliance a Politika architektury a stavební kultury ČR) společně se snahou propojit všechny zainteresované resorty (MK, MMR, MŠMT, MŽP, MZ, MPO, MZe).

K udržitelnému rozvoji se připojují rovněž umělecké vysoké školy – například AMU vydala v minulém roce Strategii udržitelnosti AMU, která se věnuje jak provozu a správě, tak wellbeingu, digitalizaci, etice, rovnoprávnosti nebo udržitelné tvůrčí činnosti a vzdělávání.

UDRŽITELNOST V KONCEPČNÍCH DOKUMENTECH

Státní kulturní politika na roky 2021 až 2025 se v cíli 5) *Širší role kultury* soustředí mimo jiné na meziresortní spolupráci. V odstavci věnovaném spolupráci s MŽP je pak uvedeno: „Současné pak klimatická změna představuje zásadní hrozbu i pro kulturní a kreativní sektor. Ten ale může sehrát podstatnou roli při komunikaci možných dopadů a nutných opatření se širší veřejností. Spolupráce mezi resorty by se tak měla rozvíjet zejména v této oblasti.“ Ministerstvo kultury se zavazuje ke zintenzivnění meziresortní spolupráce a k tomu, že bude dobrým partnerem pro klíčové aktéry. Dále by Ministerstvo kultury chtělo podpořit průnik vědy a výzkumu s kulturou. Stejně tak odkazuje k transparentnímu nastavení samotného ministerstva kultury.

Klíčovým dokumentem státní správy pro udržitelný rozvoj a zvyšování kvality života je **Strategie ČR 2030**. V šesti klíčových oblastech shrnuje, kam rozvoj České republiky dospěl, jakým čelí rizikům a jakých příležitostí může využít. Pro každou oblast formuluje strategické i specifické cíle. Jejich naplnění pak leží na jednotlivých ministerstvech. Klíčové oblasti se kromě tradičních tří pilířů rozvoje (sociálního, environmentálního a ekonomického) věnují životu v regionech a obcích, českému příspěvku k rozvoji na globální úrovni a dobrému vládnutí. V oblasti kultury se nicméně žádná konkrétní strategie věnující se ESG nenachází.

Nejvýznamnějším krokem v oblasti legislativy, s dopadem do oblasti veřejné kultury, je přijetí novely zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů. Podle této novely od 1. 1. 2021: „Zadavatel je povinen dodržovat zásady sociálně odpovědného zadávání, environmentálně odpovědného zadávání a inovací“ (§ 6 odst. 4 zákona č. 543/2020 Sb.). Zároveň některá ministerstva přímo vyzývají k odpovědnému veřejnému zadávání – např. Ministerstvo práce a sociálních věcí, které pravidelně publikuje metodická doporučení a příklady dobré praxe ve veřejném zadávání.

⁷⁶ Petrová, P., Hirvi-Iljäs, M., Kanerva, A., et al. (2022). Culture at a Crossroads. In Jan Japp Knol, Janina Pigaht, Bjorn Schrijen (Eds.), *Towards Sustainable Arts: European Best Practices and Policies* (s. 9-17). Boekman Foundation. Dostupné z: <https://www.boekman.nl/wp-content/uploads/2022/02/Towards-sustainable-arts-14-February-2022-Compressed.pdf>

Z dalších důležitých aktérů, kteří jsou inspirací pro české kulturní prostředí, jsou **aktivita Evropské komise**. Je to například řešení problematiky dezinformací, kdy se Komise soustředí na politiky k posílení evropského demokratického zřízení s cílem ztížit dezinformátorům zneužívání online platforem, zajistit ochranu novinářů a plurality sdělovacích prostředků. Usiluje o posílení odolnosti společnosti vůči dezinformacím prostřednictvím rozvoje mediální gramotnosti a ověřování faktů.

Mezi další doporučení Evropské komise patří v ESG také zajištění rovnováhy mezi rozvojem cestovního ruchu a ochranou kulturního dědictví. Představuje koncept tzv. udržitelného kulturního cestovního ruchu, který nabízí novou perspektivu, neboť staví kulturní dědictví a místní komunity do středu rozhodovacích procesů. Zapojení místních komunit a dalších zúčastněných stran do rozhodovacích procesů je klíčové pro zajištění výsledků, které jsou přínosné jak pro kulturní dědictví, tak pro místní obyvatelstvo. Příklady participativní kulturní politiky nebo participativního rozpočtu nalezneme v hojném počtu na úrovni měst, ale i krajů, popřípadě městských částí.

Kulturní sektor v Česku je dlouhodobě citlivý k tématům ekologické, sociální i správné udržitelnosti a iniciativně přichází s inovativními řešeními, inspiracemi i vlastními standardy. Má nejen potenciál jít příkladem v oblasti udržitelnosti, ale má zároveň významnou roli v edukaci, posilování společenské odolnosti a vytváření pozitivních společenských změn.

Co však dlouhodobě chybí, je systematická, státem koordinovaná podpora – metodické vedení, jasná ESG kritéria v dotačních titulech a motivační pobídky zohledňující specifika kulturní praxe. Do dalších let proto doporučujeme stanovit závazné i motivační indikátory udržitelnosti v rámci národní kulturní politiky i jednotlivých dotačních programů, podporovat odbornou kapacitu a vzdělávání v oblasti udržitelnosti a zavádění ESG v kulturních institucích. Klíčové bude rovněž posílení meziresortní spolupráce, zejména s MŽP, a podpora participativních procesů na úrovni měst, krajů i státu.

Rozvoj excelence

V české kultuře existuje řada oblastí, kde je excelence dlouhodobě přítomná a uznávaná i mezinárodně. V každém oboru kulturního a kreativního sektoru lze identifikovat poměrně početnou skupinu projektů, tvůrců a institucí s excelentní úrovní, které jsou inspirací pro celý obor. Vedle tradičních institucí s mezinárodním renomé, jako je například Česká filharmonie, působí na scéně také inovativní projekty a festivaly, které přinášejí nové přístupy a posouvají hranice oborů, a MK je pravidelně podporuje – například Pražské jaro, Festival Janáček Brno, MFF Karlovy Vary, Designblok, Pražské Quadriennale aj. Řada českých umělců a kulturních organizací úspěšně působí v zahraničí, často i bez výrazné systémové podpory. Nezávislá kulturní scéna je významným zdrojem kreativity a inovací, přináší aktuální témata a vytváří nové formy kulturního sdílení. Tyto inovativní, často maloformátové projekty je potřeba rovněž podpořit pro zajištění vývoje a rozmanitosti umělecké a kulturní nabídky.

K rozvoji excelence přispívá i **rostoucí profesionalizace kulturního sektoru** – ať už v podobě rozvoje terciárního **vzdělávání** v oborech kulturního managementu, zvyšující se schopnosti subjektů kombinovat veřejné a soukromé financování, nebo díky rozvíjejícím se **fundraisingovým strategiím** a schopnosti navazovat **mezinárodní partnerství**. Pro větší viditelnost na evropské i světové scéně se podařilo zavést a rozvíjet proexportní kanceláře (př. SoundCzech, PerformCzech) a spolupráci s Českými centry. Klíčovou roli hrají také **investice do kulturní infrastruktury** (např. stavba kreativních center ve všech krajích díky NPO a výstavba tří nových koncertních sálů v Praze, Brně a Ostravě), a aktivní zapojení do **oborových sítí a platform**, které umožňují sdílení know-how a přístup k inovacím a kontaktům napříč Českem i do zahraničí.

Ceny a ocenění

Excelenci v české kultuře pomáhají viditelněji profilovat také oborová ocenění a ceny, které uznávají výjimečné výkony, přínos nebo inovace. Ministerstvo kultury České republiky uděluje každoročně několik ocenění za významný přínos v různých oblastech kultury. Patří mezi ně dvě Státní ceny: za literaturu a za překladatelské dílo. Dále jsou udělovány Ceny Ministerstva kultury za přínos v oblastech divadla, hudby, výtvarného umění, architektury, kinematografie a audiovizí a v oblasti neprofesionálního umění (v pěti oborech). Tyto ceny oceňují jak významné jednotlivé počiny, tak celoživotní dílo laureátů. Tyto ceny však nejsou systematicky propojeny s další podporou (např. rezidenčními příležitostmi, víceletými granty apod.). V některých oborech (např. tanec, nový cirkus, kreativní vzdělávání) resortní ceny chybějí úplně.

Vedle toho jsou v řadě oborů udělovány další ceny, které mají výraznější mediální pokrytí a sledovanost – např. v oblasti hudby ceny Anděl a ocenění České hudební rady, v divadle ceny divadelní kritiky a ceny Thálie, v oblasti filmu Český lev a ceny české filmové kritiky, v designu ceny Czech Grand Design, pro kulturní památky a revitalizační projekty ceny Patrimonium pro futuro, soutěž Gloria musaealis nebo cena za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace MPR a MPZ. V některých oborech však chybí jednotné nebo respektované národní ocenění, případně nemají dostatečný veřejný dosah nebo strategickou vazbu na další podporu (např. v podobě víceletého financování). To snižuje motivační a rozvojový potenciál těchto ocenění a jejich vliv na systémovou podporu excelence.

Definice excelence

Ačkoli MK nemá specifickou definici excelence pro hodnocení kulturních počinů, principy excelence jsou obecně chápány jako dosažení vysoké/mimořádné úrovně kvality a výkonnosti. Nicméně kritérium výkonnosti může být předpokladem excelence, ale nereflektuje excelenci samotnou. Vhodnou definici nabízí Kreativní Praha: „Excelence je oblastí kulturní a umělecké hodnoty a je nezávislá na hodnotě komerční. Důraz je proto kladen na uměleckou kvalitu

posuzovanou vůči standardům daného oboru. Excellence odkazuje na projekty, jež mají potenciál vytvářet okamžiky, které zásadně ovlivní diváka. V tomto ohledu se excelentní projekty mohou trvale zařadit do naší kultury. Excellence se projevuje napříč celým ekosystémem kulturního a kreativního sektoru, přičemž pomáhá naplňovat cíle kulturní politiky a souvisejících strategických materiálů. Zhodnocení excellence či potenciálu k excelenci je možné pouze na základě peer review, tj. vícečlenných expertních panelů, jejichž rozhodnutí je finálním kritériem.“ Kreativní Praha provedla analýzu vnímání excellence a přišla s návrhy kritérií excellence, které mohou být inspirací i pro MK při participativní diskuzi nad tímto tématem (viz *Podpora excellence v dotačním systému hlavního města Prahy v oblasti kultury*⁷⁷).

Podpora excelentních a prioritních akcí

Podpora excelentních (zejm. kontinuálních) kulturních projektů a akcí národního či mezinárodního významu představuje zásadní investici do kulturního dědictví, jeho ochrany a rozvoje, a přispívá k renomé naší kultury doma i v zahraničí. V rámci dotací MK získávají tyto projekty výraznou finanční podporu, např. formou víceletých příslibů, memorand a vyhlášených výzev typu Rok české hudby.

Ve veřejném prostoru se někdy ozývá otázka podpory prioritních (vybraných) projektů. Nutno připomenout, že například program Kulturní aktivity je průřezový, administruje jej více útvarů Ministerstva kultury a poskytování dotací se samozřejmě odvíjí od rozpočtových možností programu. Otázka spočívá v tom, jak určit v rámci Ministerstva kultury prioritní projekty a jak mezi sebou porovnávat projekty obsahově zcela odlišné – například projekt v oblasti knihoven, projekt v oblasti neprofesionálního umění, projekt v oblasti památkové péče či projekt v oblasti ochrany sbírek.

Návrhy pro další rozvoj excellence

Pro posilování excelentních děl, institucí a projektů v kultuře je potřeba vytvořit dlouhodobě stabilní, kvalitativně orientovaný a strategicky řízený rámec, který bude schopen identifikovat, podporovat a rozvíjet excelenci napříč celým kulturním ekosystémem. Konkrétně se jedná o tyto klíčové prvky:

1. **Jasná a sdílená definice excellence** – nastavit kritéria vycházející z oborových standardů s pomocí odborníků daného oboru, propsat tuto definici do strategických dokumentů a hodnotících procesů. Zavést či posílit evaluaci projektů a institucí. Nestačí hodnocení pouze podle formálních kritérií nebo administrativní úplnosti výkazů.

⁷⁷ Dostupné z: https://cdn.prod.website-files.com/65c2033f408468bd5abafbde/65c2033f408468bd5abafc60_datova%CC%81%20analytika.pdf

2. **Systémová a víceletá finanční podpora pro excelentní projekty a instituce** – zajistit systematické dlouhodobé financování excelentních projektů a institucí (na 2–5 let). Oddělit podporu excellence od běžného grantového systému (např. specifický program nebo status). Nastavit jasná, předvídatelná a transparentní pravidla pro vstup i výstup z tohoto režimu.
3. **Podpora mezinárodní mobility a reprezentace** – strategicky podporovat prezentaci excelentních projektů a institucí v zahraničí. Investovat do kontaktů, infrastruktury, proexportních a servisních organizací (např. SoundCzech).
4. **Rozvoj leadershipu a kapacit** – investovat do profesního rozvoje manažerů, kurátorů, dramaturgů i tvůrců. Podporovat organizace v oblasti strategického řízení, komunikace a partnerství. Podporovat networky jako ekosystémy excellence, kde se sdílí know-how, kontakty i zdroje.
5. **Větší strategické využití resortních a oborových ocenění jako nástroje podpory excellence** – např. jejich propojení s možností následného víceletého financování, rezidencí nebo mezinárodní prezentace.

Excellence je v české kultuře dlouhodobě přítomná a vysoce ceněná, a to jak doma, tak na mezinárodní scéně. V celé šíři kulturního a kreativního sektoru působí silné projekty, instituce i jednotlivci, kteří představují vysoký standard kvality, inovace a tvůrčího přesahu. Vedle tradičních institucí s globálním renomé se rozvíjejí progresivní festivaly, nová kulturní infrastruktura, úspěšná kulturní diplomacie a rostoucí míra profesionalizace. Přesto excellence zatím není systematicky ukotvena v kulturní politice státu. Chybí jasná definice, oborově specifická kritéria, dlouhodobé financování, propojení s oceněními a strategická práce s mezinárodní reprezentací. Pomohl by jednotný rámec pro její rozpoznání a podporu, víceleté financování excelentních projektů, podpora mezinárodní mobility, rozvoje leadershipu a strategické využití ocenění jako nástroje další podpory.

Mezinárodní spolupráce

Mezinárodní spolupráce je pro český kulturní sektor stále důležitější součástí každodenní praxe. Řada kulturních organizací a jednotlivců se aktivně zapojuje do evropských i širších mezinárodních projektů, prezentuje svou tvorbu v zahraničí a zároveň do Česka zve umělce, kurátory či partnery z jiných zemí. Daří se realizovat koprodukce, rezidence, výměnné pobyty i participaci na mezinárodních přehlídkách. Kulturní subjekty napříč obory tím posilují svou odbornou kapacitu, otevírají se novým inspiracím a přispívají k větší mezinárodní viditelnosti české kultury.

V oblasti **proexportní podpory** se etablovaly specializované kanceláře – **SoundCzech** pro hudbu, **PerformCzech** pro scénické umění (obě pod IDU), **Czech Literary Centre** pro literaturu (pod Moravskou zemskou knihovnou) a České filmové centrum (Czech Film Center) pro kinematografii a filmový průmysl (Státní fond audiovize). Tyto platformy aktivně podporují prezentaci českých umělců na mezinárodních veletrzích, festivalech a showcase

akcích a napomáhají jim navazovat kontakty a nové spolupráce. Věnují se také mapování potřeb jednotlivých sektorů a zajišťují cílené vzdělávání a poradenství v oblasti internacionalizace.

Zahraniční aktivity příspěvkových organizací jsou z hlediska zahraničního působení Ministerstva kultury České republiky nejvýznamnější. Většina z 31 příspěvkových organizací Ministerstva aktivně rozvíjí vztahy se zahraničím prostřednictvím prezentace na mezinárodních kulturních akcích, spolupráce s partnerskými institucemi a působení v nadnárodních platformách v rámci svého oboru. Rozmanitost oborů všech příspěvkových organizací zajišťuje ministerstvu široké pole působnosti ve všech oblastech kultury. Příspěvkové organizace sehrávají důležitou roli při prezentaci významných historických a kulturních výročí v zahraničí. Jednou z osvědčených forem je podpora národní prezentace na významných mezinárodních veletrzích a festivalech v oblasti performing arts, hudby, literatury, audiovizu a výtvarného umění i tradičního lidového umění. MK pravidelně podporuje prostřednictvím svých příspěvkových organizací prezentaci české kultury na událostech tohoto typu, čímž napomáhá k zviditelnění národní kultury na mezinárodní úrovni. Účast na prestižních veletrzích a reprezentace českého státu a jeho kultury ve světě. Stejně tak důležitá je i podpora divadelních a hudebních turné národních souborů konaných v zahraničí a prezentace české knižní kultury na literárních akcích v zahraničí.

Dalším účinným nástrojem prezentace českého kulturního dědictví bude digitalizace kulturního obsahu. Ministerstvo kultury aktualizuje *Strategii digitalizace kulturního obsahu na léta 2013–2020* s cílem vybudovat infrastrukturu umožňující další rozvoj a udržitelnost s ohledem na již vynaložené prostředky a dosud pořízené prezentační artefakty.

Významnou roli v oblasti mezinárodní spolupráce a prezentace české kultury v zahraničí hrají také **Česká centra**, která působí ve více než dvaceti zemích světa a podporují kulturní diplomacii, prezentaci současného umění, designu, architektury, literatury a vědy. Organizují výstavy, koncerty, festivaly i networkingové akce a propojují české subjekty se zahraničními partnery.

Další oporou mezinárodní spolupráce jsou mezinárodní nevládní sítě s českými středisky: v hudbě IMC – Mezinárodní hudební rada, v divadle ITI, UNIMA, v muzejnictví ICOM, v oblasti tradiční lidové kultury Mezinárodní rada organizátorů folklorních festivalů a lidového umění CIOFF a další). Dále probíhá spolupráce zemí Visegradské skupiny v oblasti ochrany kulturního dědictví například prostřednictvím tzv. V4 Heritage Academy, tedy Letní akademie zemí V4, která se každoročně koná v jedné ze zemí V4 za organizace Mezinárodního kulturního centra v Krakově.

Zajímavou aktivitou je Síť kreativních měst UNESCO, která byla založena v roce 2004 na podporu spolupráce mezi městy, která vnímají kreativitu jako jeden z významných faktorů udržitelného rozvoje. V současnosti tvoří tuto síť přes 350 měst z celého světa. Musí vynikat v jedné z těchto osmi oblastí: řemesla a lidové umění, design, film, gastronomie, literatura, hudba, média (Media Arts) nebo architektura. V ČR tento prestižní titul zatím získaly Praha jako kreativní město literatury (2014) a Brno jako kreativní město hudby (2017).

Významné mezinárodní příležitosti v nadcházejících letech

V příštích pěti letech se očekává několik zásadních příležitostí pro prezentaci české kultury na mezinárodní scéně. V roce **2026 bude Česká republika hlavním hostem Frankfurtského knižního veletrhu**, což přinese širokou možnost propagace české literatury, autorů, ilustrátorů a nakladatelů. V roce **2028 se pak České Budějovice stanou Evropským hlavním městem kultury**, čímž získá celá česká kulturní scéna významnou platformu pro mezinárodní spolupráci, prezentaci a rozvoj kulturní infrastruktury. Zvýšenou mezinárodní pozornost získá Česká republika také v oblasti architektury, a to mj. díky stavbě **koncertních sálů v Praze, Brně a Ostravě**, na jejichž návrhu a realizaci se podílejí mezinárodní architektonická studia, špičkoví odborníci na akustiku a další renomovaní experti. Tyto projekty nejen obohacují domácí infrastrukturu, ale jsou příležitostí představit Česko jako zemi s progresivní a udržitelnou architekturou a designem.

Podpůrné programy a finanční podpora mezinárodní spolupráce

Jediným přímým nástrojem k finanční podpoře prezentace v zahraničí širokého spektra aktérů v kulturní oblasti, tedy organizací mimo příspěvkové organizace ministerstva, jsou výběrová dotační řízení Ministerstva kultury České republiky. Odbor mezinárodních vztahů vypisuje výběrové dotační řízení na podporu kulturních projektů vysílaných do zahraničí z oblasti živého umění, literatury, kulturního dědictví, současného výtvarného umění, architektury a designu, a na projekty obsahově zaměřené na významná česká kulturní nebo historická výročí. Oblast neprofesionálních uměleckých aktivit pokrývá dotační titul Odboru regionální a národnostní kultury s názvem „Podpora zahraničních kontaktů v oblasti neprofesionálních uměleckých aktivit“. Odbor umění literatury a knihoven v rámci svého dotačního titulu podporuje vydávání české literatury v překladu.

Finanční podpora mezinárodní spolupráce v kultuře je v České republice zajišťována z několika zdrojů. Na evropské úrovni jde především o **přímo řízené programy Evropské unie**, jako jsou Kreativní Evropa, Erasmus+ nebo Horizont Evropa. Tyto programy podporují nejen realizaci kulturních projektů v mezinárodním partnerství, ale i rozvoj dovedností, výměnu zkušeností, vzdělávání a inovace. Vedle nich existují také **strukturální fondy a programy meziregionální spolupráce**, například **Interreg**, které přispívají k obnově kulturní infrastruktury nebo rozvoji kulturní turistiky.

Ve zprávě o vývoji využívání přímo řízených programů v České republice (MMR, 2024)⁷⁸ vyzdvihuje Ministerstvo pro místní rozvoj nutnost silnějšího využití přímo řízených programů českými subjekty s ohledem na očekávaný klesající objem prostředků z kohezní politiky pro ČR. V nadcházejících letech MMR plánuje svoje aktivity zachovat a svou pozornost více věnovat mj. synergickým efektům, tedy vytvořit jakýsi most mezi kohezní politikou a přímo

⁷⁸ **MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR.** *Zpráva o vývoji využívání přímo řízených programů v České republice* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2023 [cit. 2025-03-22]. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/getattachment/57bd004b-9dd8-43c6-b537-59f28ddcca22/Zprava-o-vyvoji-vyuzivani-priporizenych-programu-v-Ceske-republice.pdf.aspx?lang=cs-CZ&ext=.pdf>

řízenými programy. Cílem je tak co nejlépe využít potenciál evropských zdrojů.

Program Kreativní Evropa zůstává klíčovým nástrojem pro financování mezinárodní spolupráce. Za rok 2022 bylo v programu Kreativní Evropa MEDIA českým žadatelům uděleno 8,5 mil. EUR a bylo podpořeno 112 projektů. Za rok 2023 čeští žadatelé získali 3,1 mil. EUR a bylo podpořeno 75 projektů. Ve výzvách programu Kreativní Evropa KULTURA uspělo celkem 20 českých organizací (z toho 7 organizací v roli vedoucího projektu) v celkové výši 1,7 mil. EUR. V roce 2023 pak získalo podporu 22 českých organizací o celkové výši 16,4 mil. EUR. Další podpora byla čerpána pomocí tzv. kasdádových grantů. V mezioborové části čeští žadatelé v roce 2022 nebyli úspěšní, za rok 2023 čerpali 876 tis. EUR (4 projekty v oblasti zpravodajských médií). Přesto je jeho čerpání omezeno vysokou administrativní náročností a rostoucí konkurencí.

Zásadním milníkem pro posílení mezinárodní spolupráce bylo získání podpory z **Národního plánu obnovy**, komponenta 4.5 *Rozvoj kulturního a kreativního sektoru – iniciativa Status umělce a umělkyně – program Mobilita*. Jeho cílem bylo podpořit projekty realizované v zahraničí a mezinárodní spolupráci. Žadatelé z řad právnických i fyzických osob a příspěvkových organizací ministerstva mohli podat své žádosti v dotačních okruzích zaměřených na podporu prezentace umělců a české kultury na významných zahraničních přehlídkách, festivalech a veletrzích, jakož i na podporu rozvoje dovedností, mobility, síťování a mezinárodní spolupráce. V roce 2024 bylo podpořeno 171 projektů ve výši 155 575 900 Kč. Stejnou možnost přinesla v roce 2023 dotační výzva Mobilita II, v jejímž rámci získalo podporu 135 projektů za více než 114 milionů Kč.

Mezi další zdroje finanční podpory patří **Mezinárodní visegrádský fond, Česko-německý fond budoucnosti, kulturní instituty** (např. Goethe-Institut, British Council, Institut français), **ambasády** a další partneři zahraniční kulturní diplomacie. Pro oblast audiovizu je významným zdrojem Fond Rady Evropy **Eurimages**, který podporuje evropské filmové koprodukce.

V oblasti prezentace české kultury v zahraničí a podpory exportu sehrávají klíčovou roli i **odborné kanceláře při IDU**, jako jsou **SoundCzech** (hudba), **PerformCzech** (scénická umění) a **CzechMobilityInfo** (poradenství v oblasti mezinárodní mobility).

Všechny existující programy na podporu mobility v ČR jsou obsahem **Průvodce financováním mezinárodní mobility pro umělce a profesionály v kultuře (IDU, 2024⁷⁹)**, který je k dispozici v české a anglické jazykové mutaci. Anglická mutace je zároveň k dispozici na webu mezinárodní sítě On the Move, kde jsou k dispozici rovněž ostatní průvodce pro další země či regiony. První průvodce IDU vytvořil v roce 2014, další v roce 2018. Tyto průvodce mají sloužit jako zdroj informací pro umělce a další profesionály v kultuře, kteří chtějí financovat své zahraniční cesty do určité země, světového regionu nebo kontinentu

⁷⁹ **MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR**. *Zpráva o vývoji využívání přímo řízených programů v České republice* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2023 [cit. 2025-03-22]. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/getattachment/57bd004b-9dd8-43c6-b537-59f28ddcca22/Zprava-o-vyvoji-vyuzivani-primo-rozenych-programu-v-Ceske-republice.pdf.aspx?lang=cs-CZ&ext=.pdf>

a/nebo z nich. Jedná se o seznam grantových příležitostí, ze kterých je možné financovat mezinárodní mobilitu. Zahrnuje cesty oběma směry, tj. je určen nejen pro české umělce vyjíždějící do zahraničí, ale i pro zahraniční umělce přijíždějící do ČR. Průvodce zahrnuje různé typy poskytovatelů podpory – mezinárodní, státní, regionální organizace, stejně jako networky, asociace či soukromé nadace. Průvodce zahrnuje všechny formáty aktivit (rezidence, setkání, workshopy, cestovní granty, networkingová setkání) a rovněž všechny umělecké obory.

Další příklady mobility

Kromě živého umění je nutné vzít v úvahu také mobilitu hmotného kulturního dědictví (sbírek). V ČR existují minimálně dva nástroje na jejich podporu – imunita proti zabavení (zákon č. 20/1987 Sb.) a státní záruka (zákon č. 203/2006 Sb.). Přitom při novele druhého zákona byly příznivě upraveny podmínky pro podporu mobility sbírek.

Překážky mobility v oblasti kultury

Systém podpory však nadále čelí řadě výzev. Studie **IDU Překážky mobility v oblasti kultury (2010)**⁸⁰ poukázala na absenci flexibilních nástrojů, které by rychle reagovaly na aktuální potřeby kulturních pracovníků. Mezi doporučení patří např. zavedení krátkodobých cestovních grantů typu „go and see“, rozšíření stávajících stipendijních programů na širší spektrum kulturních profesí a častější výzvy (3x ročně) nebo podpora účasti v mezinárodních sítích a veletrzích. Část těchto doporučení byla v uplynulých letech realizována, nicméně řada nástrojů zůstává stále nedostupná nebo málo rozvinutá.

V programu Kreativní Evropa KULTURA jsou pak hlavními překážkami náročná příprava komplexních žádostí a zároveň obrovská a stále se zvyšující evropská konkurence. Organizace musí náklady na přípravu žádosti hradit z vlastních velmi omezených zdrojů. Potenciální žadatelé tak váhají do procesu tvorby žádosti vstoupit. Kulturním manažerům také chybí dovednosti, jak napsat kvalitní grantovou žádost. Čerpání z programu Kreativní Evropa MEDIA je naopak pro oblast audiovizuálního průmyslu významným zdrojem financí, jehož pravidelně využívá řada subjektů, mnoho z nich opakovaně (producenti, distributoři, filmové festivaly ad.). Překážkou je především konkurence dalších kvalitních projektů z celé Evropy, které rozpočty jednotlivých výzev nestačí pokrýt.

Odstranění nebo alespoň změkčení bariér se věnuje činnost mezinárodního networku **Mobility Information Points (MIP)**, jehož součástí je CzechMobilityInfo v IDU. MIP jsou informační centra, která se snaží řešit administrativní problémy, s nimiž se mohou potýkat umělci a kulturní pracovníci při práci v zahraničí. Skupina spolupracuje na sdílení zdrojů v evropském a mezinárodním kontextu a zabývá se otázkami, jako jsou víza, sociální zabezpečení, daně a celní předpisy. Členové MIP se liší svou strukturou. Některé z nich jsou nezávislé organizace,

⁸⁰ IDU. *Překážky mobility v oblasti kultury*. [online]. Praha: IDU, 2010 [cit. 2025-03-12].

Dostupné z: <https://prospero.idu.cz/publikace/prekazky-mobility-v-oblasti-kultury/>

jiné jsou součástí stávajících veřejných subjektů. Obvykle mají silné vazby na svá místní ministerstva a vlády a také na příslušné právní odborníky nebo konzultanty. Členové MIP se scházejí každých 6 až 7 týdnů, aby si vyměnili informace o nejnovějších regulačních aktualizacích nebo naléhavých otázkách. V průběhu roku jsou rovněž plánována zvláštní setkání s externími hosty a odborníky, kteří se zabývají specifickými otázkami. Více informací o činnosti sítě je možné získat například z Perspektivní zprávy 2024 nebo z publikace Cultural Mobility Flows (Kulturní toky mobility), kde jsou uvedeny podrobné údaje o činnosti MIP. MIP má celkem 10 členů, a to v Rakousku, Belgii, České republice, Francii, Německu, Portugalsku, Slovinsku, Nizozemsku, Spojeném království a USA.

Evaluace dopadů mezinárodní spolupráce a zpětná vazba

V roce 2023 byla vydána publikace *Vyhodnocení programů IDU na podporu exportu a mezinárodní spolupráce* (IDU, 2023⁸¹), která navazuje na metodický rámec z roku 2019. Zaměřuje se na rezidence, krátkodobou mobilitu, činnost kanceláře SoundCzech a projekt Showcase mladých českých interpretů. Součástí hodnocení byla: dotazníková šetření, fokusní skupiny a rozhovory se zahraničními partnery.

V roce 2024 vyšla *Dopadová zpráva IDU: Prezentace ČR na hudebních veletrzích a festivalech* (IDU, 2024⁸²), sledující období 2017–2024. Shrnuje strategii SoundCzech, rozvoj výzev, příklady dobré praxe a klíčová doporučení. V obdobné struktuře se připravuje i zpráva za oblast scénických umění (PerformCzech). Pro rok 2025 se plánuje pokračování výzkumu. Jiné dopadové zprávy na národní úrovni nejsou známy.

Aby se mezinárodní spolupráce v kultuře mohla dále rozvíjet, je potřeba zaměřit se na několik klíčových oblastí. V první řadě je důležité zachovat a rozšířit dostupné nástroje podpory mobility (dotační programy i odborné proexportní kanceláře a oborové sítě), včetně krátkodobých cestovních grantů, rezidenčních programů a účasti na veletrzích a festivalech. Zároveň je nutné posílit kapacity kulturních pracovníků v oblasti grantového fundraisingu a rozšířit odborné poradenství a sdílení dobré praxe. Vzhledem ke klesajícímu přístupu ke kohezním fondům bude nezbytné aktivně podporovat strategické využívání přímo řízených evropských programů, zejména Kreativní Evropy, a doplnit financování ze státního rozpočtu. V neposlední řadě je vhodné systematicky hodnotit dopady mezinárodní spolupráce, a tím posilovat její viditelnost i důvěru veřejnosti a tvůrců kulturní politiky.

⁸¹ IDU. *Vyhodnocení programů IDU na podporu exportu a mezinárodní spolupráce*. [online]. Praha: IDU, 2023 [cit. 2025-03-12]. Dostupné z: <https://www.idu.cz/cs/publikace/6387-vyhodnoceni-programu-idu-na-podporu-exportu-a-mezinarodni-spoluprace>

⁸² IDU. *Dopadová zpráva IDU: Prezentace ČR na hudebních veletrzích a festivalech*. [online]. Praha: IDU, 2024 [cit. 2025-03-12]. Dostupné z: <https://www.idu.cz/dokumenty/dokumenty-pdf/dopadova-zprava-soundczech-idu-2024.pdf>

5. SWOT

SILNÉ STRÁNKY

Kulturní participace: Česká republika patří mezi lídry v kulturní participaci, což se projevuje vysokou návštěvností historických památek a čteností knih a nadprůměrným zájmem o kulturní akce, kdy až 60 % Čechů navštěvuje kulturní akce ročně. Silná tradice umění, literatury a hudby je doprovázena relativně nízkými cenami vstupného ve srovnání se západní Evropou.

Komunitní / neprofesionální kultura: ČR má dlouhou tradici v neprofesionálním umění, kde se výrazně zapojuje vysoký podíl obyvatel. Rozvinutá oblast neprofesionálního umění tak představuje podhoubí celého kulturního ekosystému. Kvalitní a kvantitativně rozsáhlý systém přehlídek a festivalů podporuje širokou nabídku sborového zpěvu, ochotnického divadla a dalších forem komunitního umění. Vysoký počet kulturních spolků na obyvatele je také nad průměrem EU.

Podpora excellence: státní ceny MK v oborech profesionálního umění, ceny MK za přínos k rozvoji zájmových uměleckých aktivit, vyhlašování titulů např. knihovna roku, historické město roku, ceny udělované významnými institucemi (např. Patrimonium pro futuro NPÚ) a další.

Kreativita ve vzdělávání: ČR má systém kreativního vzdělávání na školách, podporovaný Ministerstvem kultury, a silnou síť základních uměleckých škol. Historické jméno uměleckých vysokých škol a programy neformálního vzdělávání podporují rozvoj kreativity. Existence unikátních čtyřborových základních uměleckých škol a forem neformálního uměleckého vzdělávání.

Rostoucí zapojení kultury do mediální gramotnosti: Kultura se stává silným nástrojem proti dezinformacím, zejména divadlo, film a literatura. Kulturní a mediální instituce se aktivně zapojují do fact-checkingových aktivit.

Stabilní síť zřizované a nezřizované kultury: Česká republika má stabilní síť příspěvkových organizací a decentralizovanou strukturu kultury, která zajišťuje dostupnost kulturních služeb na všech úrovních veřejné správy.

Hustota kulturní infrastruktury: ČR má vysokou hustotu kulturní infrastruktury, včetně knihoven, muzeí a divadel, což je nad průměrem EU. Podle údajů UNESCO je dokonce počet veřejných knihoven na hlavu v ČR nejvyšší na světě.

Kulturní dědictví: Vedle mimořádného množství sbírkových předmětů, archiválií nebo hustoty sítě knihoven má ČR také bohatý památkový fond. Mnoho lokalit je zapsáno

na Reprezentativním seznamu UNESCO, přičemž jejich počet je vzhledem k velikosti země výjimečný. Ke kulturnímu dědictví ČR významně přispívá také nemateriální kulturní dědictví včetně statků tradiční lidové kultury.

Nová legislativa: Nové zákony, jako je zákon o veřejných kulturních institucích a status umělce poskytují stabilní rámec pro financování a organizaci kulturních institucí, včetně podpory umělců.

Profesní organizace: Mapování kulturních a kreativních odvětví umožňuje dlouhodobou spolupráci mezi regiony a profesními organizacemi. Růst výzkumných iniciativ a organizací pro zlepšení podmínek kulturních pracovníků je pozitivní trend.

Udržitelnost: Udržitelnost je integrální součástí kulturního rozvoje, přičemž granty a kulturní mobilita jsou zaměřeny na udržitelné praktiky.

Rostoucí důraz na kybernetickou bezpečnost: Kulturní instituce se zaměřují na ochranu proti kybernetickým hrozbám, s probíhajícími školeními zaměřenými na umělou inteligenci, kybernetickou bezpečnost a krizový management.

Právní a institucionální rámec: V posledních letech došlo k významným legislativním úpravám podporujícím kulturní a kreativní sektor.

Mezinárodní spolupráce: Česká republika se podílí na mezinárodních iniciativách na ochranu kulturního dědictví a má přístup k evropským fondům, které podporují mezinárodní spolupráci a financování kulturních projektů. ČR se rovněž zapojila do záchrany kulturního dědictví na Ukrajině (projekty ARCHA I.–II.). Silnou stránkou je rovněž budování silného partnerství napříč institucemi a kulturní sférou.

Význam kultury (HDP): Kultura přispívá k HDP ČR 1,64 % v roce 2022, což dokládá její ekonomickou důležitost (údaje dle Satelitního účtu kultury).

Výzkum a vývoj: Vědecké programy, jako NAKI a SIGMA, financují výzkum v oblasti kulturních a kreativních sektorů, což umožňuje další rozvoj.

SLABÉ STRÁNKY

Přístupnost kultury: Některé kulturní objekty nejsou plně bezbariérové, chybí dostatek dostupného obsahu, jako jsou audiodeskripcce, titulky nebo tlumočení do znakové řeči. Weby institucí nejsou vždy optimalizované pro všechny uživatele.

Dopady pandemie koronaviru: Návštěvnost kulturních akcí klesla v důsledku pandemie COVID-19, a to i po jejím skončení. Zároveň se proměnilo poměrně výrazně chování publika (např. menší zájem o předprodeje a o menší akce).

Regionální rozdíly: Existují výrazné rozdíly v dostupnosti a financování kulturní infrastruktury mezi regiony, což vede k nerovnoměrné kulturní participaci v ČR. Zánik některých kulturních center a špatná dopravní dostupnost omezuje možnosti pro obyvatele menších měst a venkova.

Vzdělávání: Učitelé nejsou dostatečně připraveni na podporu kreativity v rámci školních osnov. Chybí systematická strategie pro rozvoj kreativity a výuky, která by se opírala o metody podporující interdisciplinární přístupy a propojení teorie a praxe. Studenti uměleckých oborů nejsou dostatečně připravováni na reálné fungování v uměleckém provozu (např. v oblasti autorského práva, managementu, marketingu, fundraisingu).

Dezinformace: Rychlý vývoj dezinformací, zejména v oblasti deepfake technologií, představuje hrozbu pro kulturní sektor.

Nedostatečná finanční podpora digitalizace:

Chybí dostatečná podpora digitalizace v kulturním sektoru. I když výzvy NPO přinesly zlepšení situace, kulturní sektor stále zaostává.

Nízká adaptabilita kultury: Kulturní sektor není dostatečně flexibilní vůči změnám, a to zejména kvůli nevhodným finančním mechanismům, které často podporují pouze velké instituce, nikoliv jednotlivce a malé organizace.

Nízká ekonomická odolnost: Kulturní sektor vykazuje nízkou diverzifikaci financování a je silně závislý na veřejných dotacích a ročních grantech (= nižší efektivita). Kulturní a kreativní odvětví jsou finančně křehká, zejména v krizových obdobích, s vysokou závislostí na ročních grantech a nízkou diverzifikací financování. Struktura KKO je tvořena převážně jednotlivci a mikrosubyjekty do devíti zaměstnanců. Chybí finanční zdroje také pro implementaci opatření plynoucí z některých nových legislativních změn (např. ochrana muzejních sbírek). Kulturní sektor se potýká s nedostatečnými investicemi.

Slabá připravenost kulturních institucí na krizové situace: Chybí komplexní strategie a krizové plány pro ochranu sbírek a školení personálu v krizovém řízení a kybernetické bezpečnosti.

Špatné pracovní podmínky: Kulturní sektor se potýká s nízkými mzdami, nedostatkem kvalifikovaných pracovníků v některých odvětvích a omezenými kapacitami pro úspěšné psaní grantových žádostí.

Slabá provázanost mezi resorty: Spolupráce mezi Ministerstvem kultury a dalšími resorty má až na výjimky (např. MZV) stále své limity.

Nedostatečná informovanost: Chybí podpora inovací a digitalizace mimo kulturní dědictví, stejně jako systémová podpora inovativních přístupů v kreativních odvětvích.

Chybějící síťová infrastruktura: ČR postrádá dobře fungující platformy pro propojení kreativního sektoru, které jsou běžné v jiných zemích.

Nízká mezinárodní zasítovanost: Zvýšená konkurence o evropské financování, například z programu Kreativní Evropa, ve spojení s poměrně nízkou finanční alokací na tento program z rozpočtu EU znamená, že i kvalitní kulturní projekty zůstávají bez podpory.

Nedostatečná finanční podpora obnovy kulturních památek: Oblast péče o kulturní památky je dlouhodobě podfinancovaná (viz nálezy NKÚ). (Nominálně podpora obnovy kult. památek ze strany MK nedosahuje ani výše finančních podpor kolem poloviny první dekády 21. stol., reálně vzhledem k nárůstu cen stavebních a restaurátorských prací klesla podpora v uvedeném období na cca 40%)

PŘÍLEŽITOSTI

Přístup k evropskému know-how: Internacionalizace českého kulturního vzdělávání by mohla zvýšit konkurenceschopnost českých umělců v EU, podpořena stipendii a výměnnými programy. Česká republika může čerpat z legislativních zkušeností zemí jako Polsko v oblasti přístupnosti.

NPO - kreativní vzdělávání: Využití zkušeností z výzev NPO pro systematické nastavení kreativního vzdělávání. Rozšíření oblasti umění a kultura v RVP o další příležitosti kreativního vzdělávání dětí (viz nová „kulturní kompetence“).

Zvyšování bezpečnostní a mediální gramotnosti: Zapojení kulturních institucí do vzdělávacích programů zaměřených na kritické myšlení a boj proti dezinformacím. Využití kultury pro zajištění odolnosti vůči fake news.

Podpora komunitních aktivit na úrovni municipalit: Podpora občanské angažovanosti v kultuře prostřednictvím grantů, crowdfundingových iniciativ a participativních projektů.

Podpora digitalizace a inovací v oblasti odolnosti: Investice do digitalizace sbírek a implementace technologií umělé inteligence. Využití blockchainu pro zajištění ochrany autorských práv v digitálním umění. Podpora startupů v oblasti umělé inteligence a kultury.

Proměny kulturní infrastruktury: posílení komunitní funkce knihoven a muzeí, nová kulturní centra vybudována z prostředků NPO, budování a plánování nových koncertních sálů v řadě měst včetně Prahy.

Rozvoj mezinárodní spolupráce v oblasti udržitelnosti a odolnosti: Evropský rozměr spolupráce v oblasti kybernetické bezpečnosti v kulturním sektoru, mezinárodní sdílení nástrojů pro ochranu kulturního dědictví.

Podpora digitalizace kulturního dědictví: Podpora nových technologických nástrojů pro digitalizaci sbírek a kulturních institucí za účelem lepší dostupnosti a ochrany kulturního dědictví. Možnosti pro rozšíření digitálních kulturních platforem.

Udržitelné kulturní praktiky: Výzvy pro udržitelné kulturní praktiky včetně podpory pro kulturní projekty zaměřené na ochranu životního prostředí. Vytvoření krizových fondů pro odolnost kulturního sektoru.

Zlepšení pracovních podmínek pro kulturní pracovníky: Podpora rozvoje vzdělávacích a profesních programů (vč. druhé kariéry) pro kulturu a kreativní průmysly.

Posílení investic do výzkumu a vývoje: Zvýšení investic do výzkumu a vývoje v oblasti kulturního dědictví, kulturní inovace a digitalizace.

Úplná implementace úmluv a strategií UNESCO (např. rozšíření implementace Úmluvy o nemateriálním kulturním dědictví; dosud pouze tradiční lidová kultura).

HROZBY

Snižující se participace mladých na kultuře: Mladší generace si během pandemie zvykla na digitální konzumaci obsahu, což snižuje jejich zájem o fyzickou účast na kulturních akcích. Nedostatečný kontakt s kulturou ve vzdělávání a rostoucí důraz na exaktní obory dále marginalizují umělecké a humanitní vzdělávání.

Snižující se kupní síla: Rostoucí ceny vstupného a nákladů na kulturní akce ohrožují dostupnost kultury pro sociálně slabší skupiny. Inflace a pokles reálných příjmů domácností vedou ke snižování výdajů na kulturu a vzdělávací aktivity.

Rostoucí dezinformace: Nedostatečná regulace sociálních sítí umožňuje šíření fake news a propagandistických narativů. Kulturní obsah a historická fakta mohou být manipulovány s cílem ovlivnit veřejné mínění.

Politická a ekonomická nestabilita: Kultura se může stát nástrojem ideologických sporů, což omezuje svobodu umělecké tvorby. Ekonomické krize a měnící se priority EU po roce 2027 mohou vést k omezení veřejného financování kultury a bezpečnostních opatření pro ni.

Kybernetické útoky a technologická zranitelnost: Roste riziko útoků na digitální sbírky, muzea a kulturní platformy. Zneužití technologií umělé inteligence a deepfake technologií může vést k manipulaci s historickými fakty a kulturním obsahem.

Nevyřešené otázky autorského práva v digitální éře: Právní rámec je obtížně vymahatelný v praxi, nové technologie včetně umělé inteligence přináší velmi rychlé změny.

Nízká mezinárodní zasít'ovanost: Zvýšená konkurence o evropské financování, například z programu Kreativní Evropa, znamená, že i kvalitní kulturní projekty mohou zůstat bez podpory.

Zhoršující se stav kulturních památek: V důsledku dlouhodobého podfinancování této oblasti investiční dluh na památkovém fondu každoročně narůstá a snižuje se tak jeho potenciál pro jakékoliv kulturní i jiné využití.